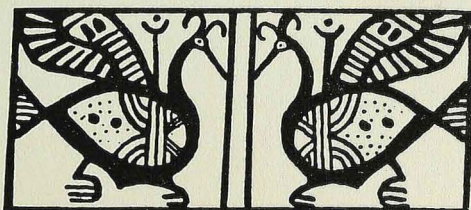

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΔΙΑΛΕΚΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ—ΓΛΕΖΟΥ, ΟΛΓΑ ΒΟΤΣΗ, ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑ-
ΓΙΩΤΟΥΝΗΣ, ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ, ΔΗΜ. ΓΙΑΚΟΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ΕΛΕΝΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Α. ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ,
ΤΑΚΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ, Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, ΧΑΡ. ΔΙΚΑΙΟΣ, Κ. ΠΙ-
ΛΑΒΑΚΗΣ, ΦΡ. ΝΙΤΣΕ, Ρ. Μ. ΡΙΛΚΕ, Ε. ΠΛΑΤΗΣ, Ρ. RONSARD,
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, R. BOGGIO, ΜΙΜΗΣ Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Κ. ΔΗΜΗ-
ΤΡΙΟΥ, ΑΝΘΟΣ ΛΥΚΑΥΓΗΣ, ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ, Ι. ΚΟΥ-
ΤΣΑΚΟΣ, ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΙΕΡΙΔΟΥ, Α. ΣΙΤΑΡΟΣ, ΜΙΝΩΣ ΚΡΑΛΗΣ,
T. MAULNIER, ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΣ.

60

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομῆ ..... € 1,250 μίλς
Ἐτησία συνδρομῆ ἔξωτερικοῦ € 1,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους ..... € 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διαλεκτικῆς Ζευγώλη—Γλέξου: Παλαμήδι (ποιήμα)	σ. 301
Ὀλγας Βότση: Ἀετὲ μεγάλη, Ἕμεινες ἀνέγγιχτος (ποιήματα)	302
Π. Παναγιωτοῦνη: Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Ἑλληνικὸ Λόγο»	302
Φοίβου Σταυρίδη: (ἄτιτλο) (ποιήμα)	303
Δημ. Γιάκου: Ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέρησης (σχέδιο μελέτης)	304
Νικ. Παναγιώτου: Μαρτυρία ἀρ. 1 (ποιήμα)	306
Ἐλένης Παπαδημητρίου: Ὁ χρόνος τῆς θέλλας (διήγημα)	307
Ἀ Λαδόματου: Στὸ δάσκαλο Θ. Σοφοκλέους (ποιήμα)	311
Τάκη Ζαχαριάδη: Τρία ποιήματα	312
Ἀ. Χριστοφίδη: Θέατρο ἀπὸ τὸ Ραδιόφωνο (ἀπολογισμὸς)	313
Χαρ. Δίκαιου: Ἄνοιξη (πίνακας)	315
Κ. Πιλαβάκη: Μετάσταση τῆς προστακτικῆς (γλωσσολογικὸ)	316
Φρ. Νίτσε (μετ. Ε. Πλατῆς): Ὁ ἥλιος βασιλεύει	318
Ρ. Μ. Ρίλλε (μετ. Ε. Πλατῆς): Τὸ Ρόδο	319
Ρ. Ρονσάρ (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Ἐπίκληση στὴν Ἀφροδίτη....	319
Ρ. Μπότζιο (μετ. Μ. Κ. Ἰακωβίδης): Nocturne	319
Κ. Δημητρίου: Ἡμερήσιος καὶ περιοδικὸς τύπος τῆς Κύπρου κατὰ τὸ 1964 (βιβλιογραφικὸ)	320
Ἀ. Λυκαύγη: Στὸν ἥλιο τὸν ἕνα ἐπίκληση (ποιήμα)	325

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Ὁ Νίκος Νικολαΐδης καὶ μερικὲς ἐκδηλώσεις — Μ. Δαλμάτη: Ζαφείρης Π. Βάλβης — Ἴ. Κουτσάκος: Ἀ. Χριστοφίδη «Τὸ μαῦρο καὶ τὸ ἄσπρο» — Ἀγγελλικῆς Γ. Πιερίδου: Ἐ. Παπαδάκη «Πληροφορίες καὶ σχέδια ἀπὸ τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα Θεσσαλονίκης», «Ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς Θάσου» — Κ. Χρυσάνθη: Στ. Καρακάση «Ὁ Καβάφης» — Λ. Σίταφου: Μουσικὴ κίνησις στὴ Λευκωσία τὸν Μάιο—Ἰούνιο— Μ. Κράλη: Ἐκθέσεις— Τ. Μουλνιέρ (μετ. Χρ. Κάριμος): Τὸ θέατρο — Οἱ ἀθάνατοι Ἕλληνες — Γενικά — Περιεχόμενα Ε' τόμου — Περιοδικά.

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.

Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡ. ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, Τ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ε΄

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1965

ΑΡ. 60

ΠΑΛΑΜΗΔΙ

Στήν κορυφή του απότομου γκρεμνού,
στο φημισμένο κάστρο τ' Αναπλιού,
της φαντασίας μ' ανέβαζε ή λαχτάρα.
Κι' από σκαλι πετώντας σε σκαλι
τραγουδούσα το πέλαο το πλατύ,
τραγουδούσα το φῶς και την αντίρα.

Πόσες φορές ν' ανέβηκα ως εκεί
στην κοσμοξακουσμένη φυλακή,
στού σκληρού θρούλου το άξερο λημέρι;
Χίλια τὰ ξεμετρούσα τὰ σκαλιά,
μαύρα κι' άμέτροτητα όμως τὰ κελιά,
πού σκλαβωμένο έμούχλιαζε τὸ άγέρι.

Και σ' ένα, στο πιο μαύρο, άπ' τὰ κελιά,
σκλαβωμένος ὁ γέρος τού Μοριά
μέ χαρά τ' άγναντεύει, άς είναι κι' έτσι,
λέφτερα πιά τὰ πέλαα, τὰ βουνά,
τὰ Δερβενάκια, τήν Τριπολιτσά,
τήν Κόρινθο, τή Μάνη, τὸ Βαλτέτσι.

Μά, όταν τὸ πλήρωμα ήλθε τὸ άκριβὸ
στ' ὄνειρεμένο κάστρο ν' ανεβῶ
και ν' άνοιξει νά μπῶ τὸ Παλαμηδι,
ὁ Ἰλλυγος ὁ ανελέητος, ὁ τραχὺς
μ' έκάρφωσε σκληρὰ μεσοστρατῆς
και στού γκρεμνού δέν έφτασα τὸ φρούδι.

Οὔτε στὰ κάτω οὔτε στ' άπάνω πιά
δέν πατεῖ τὸ ποδάρι τὰ σκαλιά.
Κι' ή νύχτα τί γοργά πού κατεβαίνει!
Τρέμοντας άκολούθησα κι' έγώ
μέ τὸ στόμα παρότατα στεγνὸ
και τήν ψυχή άθεράπεντα θλιμμένη.

Πῶς τ' ανεβαίνουν άλλοι σαν πουλιά
τ' Αναπλιώτικου κάστρου τὰ σκαλιά
κι' άγναντεύουν τ' άνοιχτὰ βουερά πελάη!
Μά έμένα στην ελεύτερη κορυφή
ή μοῖρα μου, ή ξηλόφθονη άδεοφή,
δέν έστρεψε, δέν τὸ είπε νά με πάει.

ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ—ΓΛΕΖΟΥ.

ΑΕΤΕ ΜΕΓΑΛΕ

Ἄετέ μεγάλε, πού σκέπασες μέ τις φτερούγες σου τὴν καρδιά μου
 κι' ὄλο ἀπ' τὰ ὕψη μέ κράξεις, κι' ὄλο μέ κράξεις
 γιὰ ν' ἀνεβαίνει τὸ αἷμα μου ὡς ἐσένα,
 γιὰ νὰ θέλουν καὶ τὰ δικὰ μου φτερά σάν τὰ δικὰ σου νὰ τιναχτοῦνε.
 Πού μέ φωνάζεις μαζί σου στὰ οὐράνια νὰ πλανηθῶ.
 Μὰ ἔχει τρέξει τόσο τὸ αἷμα μου πού δὲν τὸ μπορῶ, δὲν τὸ μπορῶ.
 Ἄετέ, πουλί μεγαλόπτερο, Πνεῦμα, πού τρώς τὴν καρδιά μου
 καὶ δὲν ἀποσταίνω κάθε μέρα σπονδὴ νὰ στή δίνω,
 γιὰ ν' ἀνεβαίνω μαζί σου στὰ ὕψη τὸν κόσμο μας νὰ κοιτάζω.

ΕΜΕΙΝΕΣ ΑΝΕΓΓΙΧΤΟΣ

Ἐμεινες ἀνεγγιχτος γιὰ νὰ σὲ κυκλώνουνε μοναχὰ τὰ πουλιά,
 ράμφος καὶ φτερούγες στὴν ὁμορφιά σου νὰ βρέχουν,
 ἔμεινες ἀνεγγιχτος γιὰ νὰ γεύεται ἡ νύχτα τὸ φῶς τῆς σιωπῆς σου,
 γιὰ ν' ἀποκαλύπτεις στὴ μέρα βαθιὰ μυστικά:
 Κύκλε νεροῦ, πού ἔχεις στῆς καρδιάς μου τὸ κέντρο ἀκουμπήσει.
 Κι' ὅλα τὰ δάκρυα, ὅλα τὰ χαμόγελα ξεκινοῦν ἀπὸ σένα.
 Στόμα βαθύ, πού ἀνθρώπου βῆμα στὴν ἐρημιά σου δὲν ἀκουσες
 κι' ὅμως ἀγγέλους καὶ βήματα θεῶν στὴ σιγὴ σου προφέρεις.

ΟΛΓΑ ΒΟΤΣΗ

ΡΩΓΜΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΙΟΥ Η ΕΛΛΑΔΑ

Ρωγμὴ τοῦ αἰώνιου ἡ Ἑλλάδα
 μέ κυκλώνει. Τὸ ἀνέσπερο φῶς
 βοᾷ στὰ σπλάχνα μου, στὰ χάλκινα
 σπλάχνα τοῦ ἀφέντη χρόνου. Ἡ Ἑλλάδα
 βροντᾷ, σκιρτᾷ κι' ἀπλώνει κλώνους γιασεμιῶν
 στὸ σύμπαν. Ἡ Ἑλλάδα πομπική,
 θειάφι, εἰγανὴ κι' ἀλάτι ἡ Ἑλλάδα
 τὸ κρῖνο τῶν ἀγρῶν τοῦ κόσμου.

Τ' ΑΓΡΙΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ

Τ' ἀγρια λουλούδια καρτεροῦν τὴ δρόσο,
 ἀγρίανθοι, ἀγριομέντα, σπάνιοι χρωματισμοὶ
 τῶν ἀγριολούλουδων. Πατερίδα μου
 μάνα τῶν πιὸ μικρῶν λουλουδιῶν
 τοῦ κόσμου. Φιλοῦν τὴ γῆ σου οἱ πυράκανθοι
 φιλοῦν τὸ πράσινο τῶν κάμπων σου τὰ μανουσάκια.
 Τὶς παπαροῦνες ἀκροφιλά ὁ γλυκάνισος
 στὴν ἀνθορίγανη ἀκουμπᾷ τὸ βράδυ τὸ φεγγάρι.
 Μικρὲς χαρὲς τὰ πολύχρωμα πρόσωπα
 τῶν ἀγριολούλουδων, μικρὲς πληγὲς τοῦ κόκκινου
 στὰ μελιχρὰ πλάγια τῶν βουνῶν, στὸ ἴσιο
 φλογερὸ ἐπίπεδο μεσημεριάτικων χωραφιῶν.
 Τ' ἀγριολούλουδα μικρὰ ἀπειράριθμα μυρουδικὰ
 κοσμῆματα στὸ χλωμὸ κορμὶ τῆς γῆς μου.

ΜΙΚΡΕΣ ΚΑΜΠΑΝΕΣ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ

Στὸ πληγωμένο στήθος μου ἀνθός ἡ Ἑλλάδα.
 Ἄκουστε τίς ἐσπερινές καμπάνες τῶν ἐξωκκλησιῶν
 λευκά στίγματα μυριάδες τὰ μικρὰ ἐκκλησάκια
 στὸ κορμὶ τοῦ τόπου μου· ὅπου ἐκκλησιά καὶ τάξιμο
 ὅπου καμπάνα κι' Ἑλληνας, ὅπου ἱερό καὶ πένθος.
 Κάθε ἐκκλησάκι κλώνος τῆς χαράς, λευκὴ βέργα
 τῆς προσευχῆς, γλυκούπτι τῆς πρὸ λεπτῆς ἁμαρτίας.
 Οἱ καμπανοῦλες ἀπὸ χαλκὸ καὶ κωπαρίσαι
 χτυποῦν τὴν ἀνοιξὴ στὴ γῆς, χτυποῦν τὸν ἐρχομὸ
 τοῦ κύματος στὸν πρὸ πλυμένο βράχο, χτυποῦν
 τ' ἀρραβωνιάσματα, ρόδα κι' ἀνθὸ στὴ κάμαρη τοῦ γάμου.
 Χτυποῦν γιὰ τίς τριανταφυλλιές ν' ἀνοίξουν τὰ μπουμπούκια
 χτυποῦν γιὰ τὸν πωρόκανθο νὰ πορφύρισει
 ἢ συνεφιά στὴν πρὸ φουσκοδεντριά τῆς ἀνοιξῆς.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν Ἀνέκδοτη Σύνθεση
 «Ἑλληνικὸς Λόγος»

ΠΑΝΟΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ

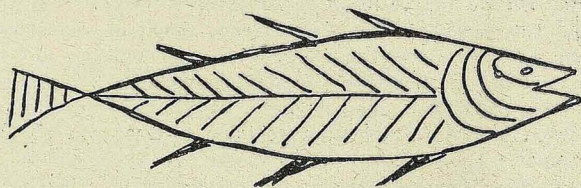
(ΑΤΙΤΛΟ)

Ἔφυγε καὶ τὸ τελευταῖο τραῖνο —
 χωρὶς ἀποχωρετισμούς, χωρὶς συμβετικά φιλιά καὶ δάκρυα
 τὴν καθορισμένη ὥρα
 ἀπὸ τὸν καθορισμένο τόπο, μὲ τίς γνωστὲς
 συνθῆκες τῶν ἀναχωρήσεων.

Πράγμα παράδοξο, τὰ φῶτα χάθηκαν πρὶν ἀπὸ τὸ σφύριγμα
 ὁ θόρυβος τῆς μηχανῆς πρὶν ἀπὸ τὸ διάγραμμα τοῦ ὄγκου.

Θὰ φεύγαμε μαζί ἂν δὲν ἦταν
 ἐκεῖνο τὸ χέρι ποὺ κινήθηκε τάχα γιὰ νὰ μᾶς κρατήση
 ἐκεῖνος ὁ ἦχος, μετέωρος, ποὺ μᾶς κινήγησε ὡς τὴν ἔξοδο διαφυγῆς.

ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Ο ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ ΚΑΙ Η ΠΟΙΗΣΗ «ΤΗΣ ΑΡΓΗΣ ΧΕΙΡΟΝΟΜΙΑΣ»

[ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ]

“Όταν στην Ἀλεξάνδρεια δέσποζε τὸ ποιητικὸ κλίμα τοῦ Καβάφη, ἕνας — νέος τότε — Κύριος λόγιος, ριζωμένος ἐκεῖ γιὰ κατάχτηση τῆς ζωῆς, πάσχιζε νὰ δημιουργήσει προσωπικὴ πνευματικὴ μοῖρα, μένοντας ἔξω ἀπὸ τὸ καθαφικὸ ρεῦμα. Ποιὸς ξέρει; Μπορεῖ καὶ νὰ τὸν συντρόφευαν πατρογονικὲς μνήμες, ἀπροσάρμοστες στὸν ἀσκητισμὸ μὰ καὶ στὸ ναρκισσομὸ τοῦ Καβάφη. Ἡ μακρινὴ πατρίδα δὲν ἦτανε μὰ πατρίδα ἀλεξανδρινῆς μνήμης ἢ παρακιμῆς. Ἦτανε μὰ γλαυκὴ θύμηση, μὲ νοσταλγικὸ, αἰσιόδοξο χροῶμα, μὲ στυφὴ καὶ τραχειὰν ἐμπειρία καθημερινῆς ζωῆς κ’ ἔθνικὰ ὄνειρα. Κι ὁ πατέρας δὲν ἦταν ἐμπορὸς, ἦταν ἀγρότης. Ὁ ποιητὴς τὸν κρατοῦσε στὴ μνήμη του σὰν ὑπομονετικὸν ἰδρώτα πάνου σὲ ἡσιόδειο ἀλέτη:

...δυνατὸ καὶ ξέγνιαστο χωριάτη,
στῆς Μεσαριάς τοὺς κάμπους ζευγολάτη
κι ὠραῖο μέσα στὴ θεϊκὴ του ἀπλότη,
σκυμμένον στὸ χερούλι τ’ ἄλτριου,
νὰ μοχτᾷ γιὰ τὸ μέλλο, ἢ στὴν ἀργία
τῶν δειλινῶν, νὰ τέρπεται στοῦ λαοῦ
τὴν ἠρωϊκὴ, μυθικὴν ἐποποιΐα...

Δίπλα του, οἱ ἄλλοι ἀγρότες

θάρθουν τὸν ἀπλὸ νὰ ποῦν χαιρετισμὸ τους
καὶ θὰ μιλήσουν γιὰ τῆς γῆς τὴν εὐφορία, μὲ εἰρήνη
καὶ τυφλὴ πίστη στὸ Θεό, κάνοντας τὸ σταυρὸ τους...

Ἔτσι, προϋπάρχει στὸν ποιητὴ αὐτὴ ἡ διαώνια γέφυρα, ποὺ ἐνώνει καὶ ποὺ ταυτίζει τὸν Κύριον διανοούμενον μὲ τὸ χῶρο τοῦ μόχθου καὶ τῆς ἀπλότητος, μὲ τὴ μοῖρα τῆς μάζας μὰ γέφυρα, ποὺ εἶναι ἀδιανόητη γιὰ τὴν ποίηση καὶ γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Καβάφη.

Καὶ πῶς πέρα: ὁ ποιητὴς, παρὰ τὰ νιάτα του, εἶναι σεμνός, τῆς ἀργῆς, τῆς λιτῆς χειρονομίας ἀνθρώπου. Δὲν ἔχει, οὔτε φιλοδοξεῖ ν’ ἀποχτήσῃ τὴ «θεατρικότητα» τῆς ζωῆς — ἢ τουλάχιστο τὴ «θεαματικότητα» — τοῦ Καβάφη. Ὁ στοχασμὸς του κινεῖται σ’ ἕναν ἄλλον, κλασσιζότροπο χῶρο. Ἀκόμα καὶ τὸ ψευδώνυμο, ποὺ διαλέγει γιὰ νὰ σφραγίσῃ τὴν ποίησή του, θυμίζει μιὰν ἄλλη πορεία, ἀν’ ὅχι ἀντίθετη, πάντως διαφορετικὴ ἀπὸ τοῦ Καβάφη: Γλαῦκος Ἀλιθέρης. Ἀπὸ τὸν Ὅμηρον, ξέρομε ποιὸς ἦταν ὁ Ἀλιθέρης ἐκεῖνος: πατρικὸς φίλος τοῦ Ὀδυσσεά, δίπλα στὸ Μέντορα καὶ στὸν Ἄντιφο (β 157 καὶ ρ 68). Ἔνας γέροντας μάντης, «ἤρωα ἀληθινόν» τὸν λέει ὁ Ὅμηρος: ἦταν ὁ μόνος μέσα σὲ ὄλους τοὺς συνομήλικούς του, ποὺ ἤξερε νὰ ἐξηγῆι πὼς καλὰ τοὺς οἰωνοὺς καὶ νὰ προμαντεύῃ τὴ μοῖρα, βέβαια, τῶν θνητῶν, τὴ μοῖρα τῶν μνηστήρων τῆς συμφορᾶς, τὴ μοῖρα τοῦ κάθε ἀνθρώπου.

Ἀπόγονος αὐτοῦ ἴσα ἴσα τοῦ Ἀλιθέρη φιλοδόξησε νὰ γίνῃ ὁ ποιητὴς. Καὶ διάλεξε γιὰ ψευδώνυμο τ’ ὄνομά του, ἀστόλιστο ἀπὸ φανταχτερά, «λαμπρά, γυαλιστερά σμαράγδια», καὶ δίχως «τὲς κόκκινας, τὲς κεντημένες τόγες» τῶν ρωμαίων ὑπάτων καὶ τῶν κρατῶρων τῆς καθαφικῆς ποίησης. Ἔτσι, μὲ τὸ ψευδώνυμό του, ἐπισημοποιεῖ καὶ προμαντεύει κι ὁ ποιητὴς τὴν ἴδια τὴ μοῖρα του. Εἶναι μὰ μοῖρα σιωπηλῆ, ὑπουλὴ, ποὺ κατατρῶει ἀργὰ μὰ σίγουρα τ’ ἀνθρώπινα σπλάχνα: ἢ νοσταλγία, ἢ μελαγχολία, ἢ τρυφερότητα τῆς ἀνθρωπιᾶς, ἢ πίκρα, ὁ ξεστῶς αἰσθηματισμὸς. Πεπωμένο εὐκολομάντευτο γιὰ τὸ σύγχρονο, τὸν καλλιεργημένο, τὸν ἀληθινὰ πνευματικὸν ἄνθρωπο, ποὺ δὲν τοῦ μένει παρὰ ὁ δρόμος τῆς σιωπῆς καὶ τοῦ ἀντι-θόρυβου, ὁ δρόμος κ’ ἡ ποίηση τῆς κρυφῆς, τῆς ἀργῆς χειρονομίας, αὐτῆς ποὺ λέει τὸν νόνο τῆς μουρμουριστά, γιὰτὶ ἔτσι μονάχα λυτρώνεται κ’ εὐλογεῖται ἀπ’ τοὺς θεοὺς:

Εὐλογητὴ ἡ ψυχὴ, ποὺ ἀφοῦ γνωρίσει
τὸν νόνο τὸ βαθὺ τῆς εἰμαρμένης
μ’ ἀνώτερη αὐτεπίγνωση, σιωπήσει...

Τὴ σιωπὴ τούτῃ, ποὺ εἶναι ἡ ἕβριστη ἀρετὴ καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, τὴν κέρδισε ὁ Ἀλιθέρης με καντές, προσωπικὲς ἐμπειρίες. Κ' ἦρθε ἡ Πόηση, με τὴν πρόθεση νὰ τὴν ἐξαγνίσει. Αὐτὴ στάθηκε ἡ περήφανη, ἡ δραματικὴ μὰ ἀναπόφευκτη ἀντίδραση τοῦ ποιητῆ στὴν Εἰμαρμένη. Μ' αὐτὴν ὀπλίστηκε, γιὰ νὰ μὴν παραδοθεῖ χωρὶς μάχη, γιὰ νὰ μὴν ἐξουθενωθεῖ, γιὰ νὰ μὴν προδώσει καὶ νὰ μὴν κατατινῆξει, τὴν ἠθικὴ του συνείδηση καὶ τὴ βασικὴ παρόρμηση τῆς ζωῆς, ποὺ εἶναι πολλὴ μέσα του.

Ἡ προβολὴ τῆς ἔγινε σ' ἓναν τόνον ἀντιρητορικόν, ὄχι κραυγαλέον: ἔγινε ποίηση τῆς σιωπηλῆς, τῆς ἀργῆς, ὄχι τῆς ἐξαλλῆς μελαγχολίας, κρατήθηκε σ' ἓνα χῶρο λιτότητας καὶ ἀδρότητας, οἰκογενειακῆς θαλπωρῆς:

«Ὡ, ποίηση τῆς ἀργῆς χειρονομίας·
συμμάζωμα στὸ βραδινὸ τραπέζι·
ὄραμα στὴ ματιὰ μου νοσταλγίας
τὸ μωρό, στὴ γωνιὰ ποὺ ἀκόμα παίζει»...

Μεταβολίστηκε σὲ στοχαστικὸ λυρισμὸ καὶ ὄχι σὲ κήρυγμα, ἔγινε διαύγεια καὶ ἐπαγγελματικὸτητα, ἀκόμα καὶ στὰ ποιήματα, ποὺ ξεμακραίνουν ἀπὸ τὴν τεχνικὴ τῆς Παράδοσης. Ὑψώθηκε, τέλος, σὲ «κύριον ἦθος», σὲ ψυχικὸ σθένος καὶ σὲ διανοητικὴν Ὑγεία:

Ἡ μονάδα
ποὺ εἶναι τὸ ΕΓΩ μου, στέκει θαρραλέα
στὸν Ἥλιο καὶ στὸ Θάνατο...

Εἶναι καὶ ὁ Ἀλιθέρης ἓνας «μοναχικὸς» ἄνθρωπος. Ὅμως, μέσα στὴν «ἐρημίᾳ» του, ἔχει στήσει αὐτὴ, γιὰ ν' ἀρουνγκαστεῖ καλύτερα τὸ βούϊσμα τῶν ἀνέμων στὸν ἔξω καὶ μέσα του κόσμο. Ἔξερει καλὰ τί κόσμος περιβάλλει τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο, τί Σειρῆνες φθορᾶς κεληδοῦν δίπλα του καὶ τὸν προτρέπουν νὰ ἐξολοθρευεῖ τις ξένες χῶρες καὶ νὰ ρημάξει τις ξένες χαρές. Μά ὅπως οἱ «στρατιῆς τοῦ Μ. Ἀλέξανδρου» στὸ φερώνυμο τὸ τραγούδι του, ἔτσι καὶ αὐτός, διστάζει «νὰ πάει ἐμπρός». Ἀπὸ ἀνθρωπιὰ, ὄχι ἀπὸ δέηλα... Οἱ «ἐχθροὶ

ποτὲ δὲ μῆχαν
γιὰ ν' ἀσεδήσουν στοὺς θεοὺς μας ἢ τὰ σπίτια
μας ν' ἀτιμάσουν ἢ νὰ καταστρέψουν
τ' ἀμπέλια, τὰ σιτάρια μας, τ' ἀραποσίτια...

Ἄν μποῦν [«Θέμε, δὲ θέμε, ἡ μνήμη πῶς ἐφιαλτικὰ μᾶς τυρανᾷ—καὶ κλαίμε!», θ' ἀνικροστοῦν με Ἡρώες. Καὶ

ὅπως νικοῦν, καὶ νὰ πεθαίνουν ξέρουν οἱ ἡρώοι...

Ἡ Ζωὴ ὥστόσο εἶναι ἀγότερη ἀπὸ τὸ Θάνατο. Καὶ ραντίζει τὴν «ἀργὴ» τούτῃ ποίηση με σκηνὲς τοῦ σπιτιοῦ, με τὴ ζεστασιά τῶν παιδιῶν καὶ με τὴ λαχτάρα τῆς γυναίκας, με τὰ κρῖνα καὶ με τοὺς θρήνους τῆς καθημερινῆς, τῆς ἀνθρώπινης μοίρας. Ὡσπου, δίπλα στὸν ποιητὴ τῶν «Μαραμποῦ», θὰ ὀσφρανθεῖ καὶ ὁ Ἀλιθέρης — ἐμμεσα, σίγουρα! — τὴ λάσπη τῆς «ἀμαρτίας»:

«Μαζί σου τρίκλισα κ' ἐγὼ σὲ κάποιων
πολύβοων λιμανιῶν γωνιὲς κρυφές
καὶ μύρισα τὸν ἴδρω κορμιῶν σάπιων
μὲ τις χασισωμένες «ἀδερφές»...

Τὸν Καββαδία [ποὺ «ἔχει πολὺ ἀγαπήσει καὶ ἀμαρτήσσει», ποὺ «δὲν κρατᾷ ψυχὴ παρθενική»] τὸν ἐξαγνίζει ἡ λατρεία τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, αὐτὴ «ἡ ποίηση ἢ γλαυκὴ». Τὸ Γλαῦκο τὸν Ἀλιθέρη, ἀπὸ τις ματαιότητες, ἀπὸ τις μιζέρειες καὶ ἀπὸ τις πίκρες ἐτούτου τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν ἄβυσσο, τὸν συγκρατεῖ

τ' ὄραμα τῆς Ὀραίας Ἑλένης, πάντα
ἓνα ὄραμα ἐκτυφλωτικὸ — πρὸ Ὀμήρου...

Είναι τὸ διαιώνιον ὄραμα τῆς Ποίησης:

ἐπιταγὴ προγόνων καὶ λαχτάρα
τῶν ὄσων ξεκινοῦνε γιὰ τὴν Τροία!

Ὁ Κ. Καβάφης εἶχε ξεκινήσει γιὰ τὴν Τροία ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς μεταλεξανδρινῆς ταραχῆς. Ὁ Ν. Καββαδίας, ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια τῶν σύγχρονων λιμανιῶν. Ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέρης, ἀπὸ μὲν Ἀλεξάνδρεια γεμάτη Κύπρο. Οἱ ἄλλοι δύο περιπλανήθηκαν καὶ περιπλανιοῦνται ἀκόμα. Ὁ Ἀλιθέρης ξαναγύρισε στὴν ἐστία του. Καὶ δὲν εἶναι πιά νὰ περιπλανηθεῖ ἄλλο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΚΟΣ

ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΑΡ. Ι

«Οὐδὲν ἀμάρτυρον αἶδω»

Ἀφήσαμε τὴν τραχεῖα Καληδονία
κινῶντας γιὰ τὸ σοφὸ κι ὄμορφο Νότο.
Θρυλοὶ παλιοὶ μᾶς φλόγιζαν τὰ στήθεια.
Ὁ δρόμος μᾶς χαρούμενος
παντοῦ τραγοῦδια καὶ χοροὶ
χαρὰ καὶ γύρω μᾶς καὶ μέσα μᾶς.

Τὸ πρωὶ σεβόραμε τὰ ὄνειρά μας
στὸ πορφυρὸ πιάτο τοῦ ἡλίου.
Ὅλα μιλοῦσαν γιὰ δαντελωτὲς ἀκρογιαλιές,
γιὰ γαλάζιους οὐρανοὺς καὶ πρόσωπα ροδαλά,
ποὺ κνιτοῦσαν τὸν ἥλιο ὀρθὰ - κοφτά.
Οἱ ἐφιάλτες δὲν μπορούσαν κι αὐτοὶ νὰ λείπουν
ἀλλ' ἦταν, βλέπετε, παροδικοί.
Ποιητάρηδες τραγουδοῦσαν «κλέα ἀνδρῶν».

Στὸ κατῶφλι τῆς πολιτείας μᾶς δέχτηκαν οἱ πεθαμένοι.
Οἱ ζωντανοὶ στὴν πόλη εἶχαν μεγάλη φέεστα,
καθὼς μᾶς εἶπαν τὰ γαλάζια χεῖλη τῶν προγόνων.
Καὶ διέκρινες τοὺς ζωντανούς σὲ στοίχιση ἀνὰ δύο νὰ περπατοῦν
στ' ἀνάφορο κρατῶντας — ὦμῆ — τὸ σακκὶ τῶν ιδανικῶν.
Εἶχαν σκυμμένα τὰ κεφάλια.
Τὰ παιδιὰ ἀνέμελα παίζανε φλίππερς.

Οἱ στρατοκόποι συνέφιασαν. «Γί θάπρεπε νὰ κάνουν;
Νὰ πᾶνε μέσα ἢ νὰ στήσουν τὰ τσαντήρια τους κάπου στὸ μεταίχιμο;

Ἀφήσαμε τὴν τραχεῖα Καληδονία
κινῶντας γιὰ τὸ σοφὸ κι ὄμορφο Νότο.
Θρυλοὶ παλιοὶ μᾶς φλόγιζαν τὰ στήθεια.

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΘΥΕΛΛΑΣ

(Διήγημα)

‘Ομίχλη γύρω μου. Κι ύστερα πάλι ἡ σκοτεινὴ τρύπα. Ἐκουσα τίποτα, ἦταν ὄνειρο; Ἐνα βάρος στὸ κεφάλι πού ὄσο πήγαινε γι’νόταν πόνος ἔφερε κάτω θύμησης ἀόριστες. Ποιὸς ἦμουν; Πού ἦμουν; Κι ὁ πόνος στὸ κεφάλι; Ἐνας μακρινὸς ψίθυρος ἀνάμειχτος μὲ μὴ ἐπαφὴ ἀπροσδιόριστη, μαλακὴ... Τὶ νὰ σημαίνουν ἄραγε;

Ἡ μαλακὴ αἴσθηση δὲν μ’ ἄφησε. Δὲν ἤθελα κι ὄμως ἀρπάχτηκα γιὰτὶ πονοῦσα. Μοῦ φάνηκε πὼς κάποιος... Πῆγε νὰ φανῆ μὴ τρύπα στὸν σκοτεινὸ τοῖχο μὲ τριγύριζε. Κλάμα! Πάει νὰ πῆ πὼς κάποιος ἄλλος ἔξω ἀπὸ τὴν τρύπα... Δοκίμασα ν’ ἀνοίξω τὰ μάτια. Κάτι τὰ πῆξε, δὲν μπόρεσα. Σιγά-σιγά ὄσο προσπαθοῦσα πήρε νὰ γίνεταί μὴ χαραμάδα... κι ὕστερα σχίστηκε ὁ πέπλος πού τὰ σκέπαζε.

—Τάσο... ἔκανα ταυτόχρονα... Τὴν ἴδια ὥρα ἦταν μὴ πνιγμένη κραυγὴ.

—Ἀντρέα! Κι ὕστερα κλάμα.

—Τάσο, ἔφρεπε! Πόνεσα πολὺ στὴν προσπάθειά μου πάνω — Δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ διαφορετικά.

—Μὴ μιλάς. Μοῦλεγε.

—Πονῶ! Ἀχ! Βάρος... Ἐσύ;

“Ὅσο πήγαιναν καὶ ξεθώπωναν οἱ θύμησης ἀνοίγε μὴ δευτέρη πληγὴ στὸ στήθος μου μὲσα πὸ θεατὰ κι ἀπ’ τὴν ἄλλη...

Καθόμεσταν ταμπουρωμένοι πίσω ἀπ’ τὸ πλυσταρῆνο τοιχάρι. Ὁ ἰδρωτὰς, ποτὰμι, παράσερνε τὴν λέρα πού μαζώχτηκε ἐπάνω μας ἀπ’ τὴν ἐπαφὴ τοῦ κορμοῦ μὲ τὴ γῆ. Οἱ ἀνάσες κοφτές, τὰ νεῦρα σὲ ὑπερένταση. Δίπλα μ’ ἄγγιζε σχεδὸν τὸ κορμὶ τοῦ Τάσου.

—Ζεσταθήκαμε Ἀντρέα. Κι ἔτριβε τίς παλάμες στηρίζοντας τὸ ὅπλο στὴ μασχάλη.

Τὸ μυαλό μου μουνδιασμένο... Ἡ λαχτάρα στὰ πρόσωπα, οἱ κύκλοι στεφάνια στὰ μάτια, τὰ κατάστεγνα χεῖλια, ἡ χλωμάδα, τὸ τρέμουλο. Κι ἀπὸ πάνω ἡ ἀναπάντεχη λύτρωση. Ἡ ἱεσία, ἡ λατρεία, ἡ εὐγνωμοσύνη. Ὅσο βουβὰ τόσο συνταρακτικά. Πρόσωπα παιδιάστικα, γυναίκα, γεροντικά πῶν λίγο ἀπελπισμένα, τώρα σασμένα ἀπὸ καμὰ εἰκασαριὰ ἄντρες. Κι ὕστερα... Μακελειό! Παράξενα πράγματα! Μισοσφράβωσα σαρκαστικά τὸ στόμα.

—Σκότωσες κανένα, Τάσο; Ρώτησα.

—Δὲν ξέρω... Μοῦ φαίνεται πὼς ναι. Ἐκανε κείνος σκεπτικὸς. Ἐσύ; Συνέχισε...

—(Δὲν ξέρω) Τινάχτηκα!... οὔτε καὶ γὼ δὲν ξέρω... κι ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς δὲν θέλω νὰ ξέρω. Κατάληξα βραχνά.

—Φοβήθηκες πολὺ. Τὰ χέρια σου τρέμουν.

—Δὲν ξέρω...

—“Ὅλο δὲν ξέρεις ἔσύ. Μὰ δὲν μὲ γελαῖς... Τοὺς φάγαμε, θρέ! Τὶ ἤθελαν νὰ ξεσηκωθοῦν οἱ σκύλοι; Καλὰ νὰ λάθουν. Τώρα πού ξεσάθηκα θέλω νὰ καθαρίσω καμπόσους. Βράζον τὰ αἱματὰ μου σοῦ λέω... Ἀνατρίχιασα.

—Ρούφηξε τὴ γλώσσα του ὁ παλαβός! Ἐπνυσα... Δὲν εἶπα τίποτα πάλι καὶ γύρισε τὴν κουβέντα στ’ ἄστειο γιὰ ν’ ἀλλάξῃ ἡ ἀτμόσφαιρα κι οἱ σκέψεις μαζί, οἱ δυσάρεστες.

—Ξέρω γὼ τὸ μαράζι σου. Ἡ Ἀλίκη...

Γύρισα ἄξαφνα κατὰ τὸ μέρος του. Πέταξα τὸ τοιγάρο μακριὰ καὶ πήρα νὰ τρίβω τὰ χέρια νὰ ξεσταθῶ. Αἰσθάνθηκα τὸ κρύο νὰ μοῦ τρυπᾷ τὸ κόκκαλο. Ἐνα τσίμπημα στ’ ἀριστερό μου στήθος πού βογγοῦσε ρυθμικά, ὑπόκοφα. Δυὸ κασιτανὲς φλόγες, ἓνα τρυφερό μισάνοιγμα στὰ χεῖλια, μὴ γλῆκα. Κι ἀγάπη παράφορη, παθιασμένη, ὡς τὴν τρέλλα. Ἐπνυσα ἓνα θορυβώδικο ἀναστεναγμὸ πού μοῦ ἀνέβαινε ὀρμητικὸς. Ὑστερα ἔσκυψα τὸ κεφάλι κουρασμένα.

—Δὲν ἤθελα... Πῆγε νὰ δικαιολογηθῇ ὁ Τάσος.

Μείναμε ἀμίλητοι, δὲν ξέρω πόσο. Ὁ χρόνος εἶναι ὑποκειμενικὸς προπαντὸς σὲ τέτοιες ὥρες. Ὁ καθένας βυθισμένος στὶς δικῆς του σκέψεις. Πάσχιζα νὰ σιγήσω τὴν ἀντάρα πού ξεσηκώθηκε μέσα μου. Ἐνας πόλεμος ὀλίτελο διαφορετικὸς ἀπὸ τοῦτο τὸ χειροπιαστὸ πού ἔδω καὶ δυὸ-τρεῖς μέρες ἀποροφῆσε κάθε σκέψη, κάθε ἴνα τοῦ κορμοῦ, μὰς ἔγινε βίωμα.

—Ριζώσαμε. Οὔτε μπρός, οὔτε πίσω. Τὶ νὰ γίνηκαν ἄραγε κείνοι πού πήγαν γι’ ἀναγνώριση; Ἐσπασε τὴ σιωπὴ ὁ Τάσος.

—Δὲν ξέρω. Ἐκανα ἀνόρεχτα.

—Ἐνοχία... Οὔτε μὴ τουφεκιά! Συνέχισε ζητώντας νὰ μὲ ἀποσάσῃ ἀπ’ τίς σκέψεις μου.

Φαίνεται τόριξαν στὸν ὕπνο οἱ φίλοι μας... Εἶπα γιὰ νὰ πῶ κάτι.

—Λές; Δὲν φαντάζουμαι...

—Μὰ ἐννοῶ κι οἱ δικοί μας καὶ κείνοι...

—Καὶ τοὺς κατατάσσει στὴν ἴδια σειρά; Φίλοι, φίλοι;

—Γιατὶ ὄχι; Μαζὶ δὲν ζήσαμε τόσα χρόνια; Εἶναι ἀρκετὲς τρεῖς μέρες νὰ τὰ σβήσουν ὅλα; Ὁ τόνος μου γίνηκε ζωηρός. Βοῆκα σανίδα ν’ ἀρπαχτῶ, ν’ ἀσχοληθῶ μὲ κάτι ἄλλο.

—Εἶσαι τρελλός; ἢ μὲ καροϊδεύεις νὰ περ-

νάς τὴν ὥρα σου;

Στὴν ἀρχὴ σκέφτηκα νὰ σιωπήσω, νὰ τελειώσω. Δὲν ξέρω ὅμως τί μὲ βρῆκε. Ἴσως οἱ ἔντονος συγκινήσεις τῆς ἡμέρας, ἴσως ἡ ἀγωνία ὁ φόβος, ἡ λαχτάρα τῆς φυγῆς. Ὅλα μαζί μὲ ἄλλες αἰτίες, ἀξεδιάλυτες μ' ἔσπρωξαν νὰ ὑποστηρίξω μιὰ ἰδέα, μιὰ σκέψη κείνης τῆς ὥρας. Μπορεῖ νάταν μιὰ γνήσια ἐξωτερύκευση ἀπὸ κάτι πουρχόταν ἀπὸ μέσα βαθειά, μπορεῖ ὅμως νάταν καὶ μιὰ λάθεμένη θεώρηση τοῦ ἀναστατωμένου μου ἐγώ, ἀντιμέτωπον μὲ μιὰ μοναδικὴ πραγματικότητα.

Ἄνασσα βαθειά κι εἰπα:

—Δὲν ἀστειεύουμα, Τάσο. Εἶναι κάτι ποὺ θέλω νὰ τὸ μιλήσουμε. Τὰ λόγια μου ἔρχονταν τόσο παράφωνα στὸν τόπο καὶ στὸ χροῖνο. Στ' αὐτιά μας ἦταν ἀκόμη τὸ κροτάλισμα τοῦ πολυβόλου, οἱ ἐκρήξεις ἀπ' τὶς χειροβομβίδες, οἱ κραυγὲς τοῦ πολέμου ἢ μάνητα ποὺ ξεσηκώθηκε καὶ χωρίσε ἀπ' τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη. Ἑλληνες καὶ Τούρκους, σβήνοντας μὲ μιὰ μονοκοντηλιά τόσα χρόνια ἀδελφοσύνης. Κι ὅλα τάρτανγε ἡ ἀπίθανη βουλμία ποὺ γίνηκε φανατισμὸς μέσα στὰ ὄρια τοῦ πὺ καταστρεπτικοῦ πάθους. Μᾶς πτότησαν, ἀμνηθήκαμε. Πολεμοῦσαν, πολεμοῦσαμε. Μιὰ μηχανὴ κοροδιμένη ποὺ σκοτώνει γιὰ νὰ μὴ σκοτωθῆ, ὅση ὥρα πολεμᾷ ὑπακούει στὸ ἐνστικτο. Ἐκεῖνοι πιστεύουν πὺς πολεμοῦν γιὰ τὸ δίκαιο, τὸ ἴδιο καὶ μεῖς. Βέβαια ἐκεῖνοι τυφλωμένοι πιστεύουν, ἐμεῖς ξύπνιοι, σίγουροι γιὰτὶ πραγματικὰ ἔχουμε μαζί μας τὸ δίκαιο. Δὲν εἶναι αὐταπάτη. Ὅμως ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ξεχάσουμε ὅλα καὶ νὰ σκοτώνομε αὐτοὺς ποὺ πρὶν λίγο ἦταν φίλοι μας; Εἶναι αὐτὸ ἀνθρωπισμὸς; Νὰ τι μὲ βασάνιζε.

Κοίταξα κατὰματα τὸν σύντροφό μου καὶ καρτεροῦσα.

—Δὲν ἔχω ὄρεξη γιὰ ἀνοησίες. Μοῦ ἀπάντησε, γυρίζοντας ἀπ' τὴν ἄλλη μερὴ ἀδιάφορα. Πείσμουσα.

Πὲς το πὺς δὲν ξέρεις τί νὰ πῆς... εἰπα κοφτά, μὲ πρόθεση νὰ τοῦ κεντίσω τὸν ἐγωϊσμό. Δὲν νομίζεις πὺς ἂν δείχαμε ἀνωτερότητα θὰ τοὺς φέρναμε στὰ νερά μας μὲ τὸ παράδειγμά μας; δίχως σκοτομῶς; Πρόσθεσα.

—Σφάξε με, ἀγά μου ν' ἀγιάσω. Σάρασε. Εἶχα ἰδέα γιὰ τίς ἰδέες μὰ ὄχι καὶ σὲ τέτοιο σημεῖο. Σ' ἐπηρεάσε πολὺ ἡ θεολογία. Καλὰ λὲν πὺς ὅποιος μὴ ἐκεῖ μέσα βγαίνει τρελλός. Τί νὰ σοῦ πῶ. Εἶναι λόγια, δὲν τὰ πιστεύεις. Τότε γιὰτὶ ἦρθες ἐδῶ; Γιὰτὶ πολεμάς; Σάστισα. Δὲν ἤξερα τί νὰ πῶ. Δὲν μποροῦσα ὅμως καὶ ν' ἀποφύγω. Ἐγὼ προκαλέσα καὶ μὲ τόση ἐπιμονή.

—Δὲν ξέρω. Τόλμησα νὰ ξεστομίσω κατα-

βάλλοντας δύναμη μεγάλη νὰ τὸν ἀντικρούσω. Ἐθὺς ντράπηκα κι ἔσκυψα.

—Μπράβο, φίλος ποὺ μοῦ πέτυχε! Ἐκανε κείνος θριαμβευτικά. Ἦταν τόσο εὐκολο νὰ πῶ στὸν Τάσο: Μὰ γιὰ τὴν πατρίδα, τὴ Λευτεριά, τὴν ἰδέα, τὸ δίκαιο, τὴν Ἑλλάδα. Τόλμησα ὅμως νὰ φανῶ εἰλικρινὴς κι ἔχασα. Μακρὰ ἀπ' τὸ πεδίο τῆς μάχης τὰ πιστεῖνα ἀκλόνητα. Σὰν ξεκινούσαμε τὸ ἴδιο ἦμιον ἀκόμη ὁ γνήσιος πατριώτης. Ὅτρερα ὅμως; Δὲν εἶχα ξεδιαλύνει ἀκόμη μέσα στὴν σύγχυση τὰ συναισθηματά μου. Κυριαρχοῦσε ὅμως τὸ ἐνστικτο. Σὰν γλυτώσαμε κείνα τὰ γυναικόπαιδα ἤμιον σίγουρος, πανίσχυρος. Ξεκαθάρισε ἡ ἰδέα ἀκόμη πὺς δυναμική: «Γιὰ τοὺς θωμοὺς καὶ τὰ σπίτια μας, γιὰ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδά μας» πρόσθεσα. Τί εὐκολα ὅμως ποὺ ἀλλάζουμε; Μιὰ θεοῦ, μιὰ διαβόλου. Κε'νη τὴν ὥρα ὕστερ' ἀπὸ αἰματηρὲς ὄρες, στὰ πρόθυρα ἄλλων ποὺ μπορεῖ νάταν καὶ χειρότερες ἔχασα καὶ πάλι τὴν πίστη μου, τὸν ἐαυτό μου. Ἐμείνα ξεκάρφατος, μετωρισμένος. Καὶ τὸ παραδέχτηκα σὲ μιὰ στιγμή ἀδυναμίας. Πάει, κατάρρεσα! Δὲν ἄργησα νὰ τὸ μετανοιώσω καὶ νὰ κλειστῶ στὸ καβούκι μου, ἀφήνοντας ἔξω τὴν ἐπιφάνεια, πάντα πὺς εὐχάριστη. Καὶ τὸ πὺς ἀξιοθαύμαστο εἶναι ποὺ τὰ μπάλωσα ὀχνοντας τὸ βάρος σὲ μιὰ ἰδέα πὺς ἀνώδυνη, ποὺ ὑποστηρίξα μὲ θέρη σὰν σπάνιος ἀνθρωπιστής, ἀνώτερος ἀνθρώπος! Μὲ πόσο θεατρικισμὸ μίλησα!...

—Δὲν ἐκφράστηκα σωστά, συνειδητὰ δὲν ξέρα, ἀσυνειδητὰ πολεμῶ γιὰ τὴν πατρίδα. Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο ἔχω τὴν ἴδια πάντα πίστη. Δὲν μπορεῖ νὰ ξεχαστῆ ἡ παλιὰ φιλία τόσο ποὺ νὰ σκοτανόμαστε. Γύρισε καὶ μὲ κοίταξε ἐπιμονα δίχως νὰ μιλήσῃ... Αἰσθανόμουν ἔνοχος. Γιὰτὶ κρύφτηκα; Ψέμα! Ἐποκρίσια! κι ἐκεῖ ποὺ κρυφοβόσκει ὁ θάνατος. Τί εἶχα νὰ χάσω ἂν παραδεχόμουν τὴν ἀδυναμία μου; Τὸ μέλλον μου; Ἦταν τόσο ἀβέβαιο. Χρήματα; Τὸ τελευταῖο ποὺ σκέφτεσαι σὲ τέτοιες στιγμὲς. Δόξα; Δὲν θὰ μὲ προδῶνε ὁ Τάσος, ἂν ἀνδραγαθοῦσα, πὺς δὲν ἤξερα γιὰτὶ πολέμησα κι ἀνδραγαθήσα. Κι ὅμως δὲν βρῆκα τὴ δύναμη.

—Τάσο, τί σκέφτεσαι; Ρώτησα μὲ κρυφὸ φόβο.

Σκέφτομαι πὺς δὲν ξέρεις τί λές. Φιλίες παλιῆς καὶ κρουροῦξάλα. Ὅλα τὰ ρίξαμε στὸ παρελθόν. Τώρα ὅλοι μαζί εἶναι ἔνοχοι, ἕνας - ἕνας εἶναι ἀθῶος. Δὲν τὸν μῶσ'. Εἶναι ἀνθρώπος ἴδιος μὲ κάθε ἀνθρώπο.

—Μάζεψε τὸ μυαλό στὸ κεφάλι σου. Εἶμαστε οἱ δυὸ μας, ἐσὺ κι ἐγὼ καὶ πολεμοῦμε...

Διαφορετικά τράβα νά ξεμολογηθῆς ν' ἀλαφρώσης καί γραμμῆ στή μαμά σου, γιά νά μὴ πῶ... Τέλος πάντων! Χάθηκαν αὐτοὶ ποὺ πῆγαν γι' ἀναγνώριση. Ἔχει γοῦστο νὰ τοὺς πῆραν μωροδιά οἱ ἐφέντηδες. Καὶ τότε τί ἔχει νά γίνῃ! Κρύο ποὺ εἶναι τὸ ἀφιλότιμο! Σόλιασαν τὰ χέρια μου. Νάχαμε κανένα σκονάκι: Εἶναι ὅτι πρέπει γιά νά ζεσταθοῦμε. Ὅτι πρέπει βρὲ Ἀντρέα, τὸ ξεχάσαμε πῶς εἶναι Χριστούγεννα σήμερα. Ἄχ! Ἄχ!, καὶ πάλι ἄχ! Βρωσὴ κότα, ἀχνιστὴ σούπα, κουραμπιέδες, γλυκίσματα. Τρέχουν τὰ σάλια μου. Εἶναι τρεῖς μέρες τώρα, σχεδὸν νηστικοί. Καὶ διασκέδαση, ἔ! Διασκέδαση νὰ σοῦ τύχη! Εἶπα νὰ μὴ μιλῶ, μὰν δὲν ἀντέχω. Φίλοι, σοῦ λέει! Νὰ μὴν τοὺς μισῶ! Ποὺς μᾶς τάφερε ὅλα αὐτὰ βρὲ; Δὲν γύρισε ἀκόμη ἡ μέρα γιά νά πῆς πῶς ξέχασες μὲ τί λύσσα κτυποῦσαν ἀντιπεράσπιστα γυναικόπαιδα. Ὅπου πλάστηκαν οἱ σκύλλοι! Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὰ παιδιά, τίς νναϊκες, τοὺς γέροντες... Θὰ τὰ ξεχάσουν ἄραγε κείνα; Μᾶς ξεσπίτωσαν, μᾶς ρήμαξαν. Τοὺς μισῶ, ὅσο γίνεται νὰ μισῶ ἄνθρωπος. Ὅλους νὰ μοῦ τοὺς ἔφεραν μπροστά μου θὰ τοὺς καθάριζα.

—Ὅλους; Στάθηκαν ἀντικρὺ στὴν παραφροῦά του.

—Ὅλους. Ἄπ' τὸν πρῶτο ὡς τὸν τελευταῖο. Εἶπε ἄγρια.

Ἀπὸ ἀντίδραση πήγαινα κόντρα μὲ πείσμα. Κι ἡ μοῖρα ἔγραφε...

—Τί θάλεγε ἂν τύχαινε νὰ βρεθῆς ἀντιμέτωπος μ' ἓνα Τοῦρο ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Κάποιον ποὺ μεγάλωσες μαζί του... Ποιὸν νὰ ποῦμε; Νά, τὸν Χασάν γιὰ παραδειγμα. Εἶναι ἀπίθανο νὰ βρεθῆ αὐτὸς μέσα σὲ χιλιάδες, μὰ σὲ φωτῶ ἂν; Ἔλα, νὰ ποῦμε πῶς γίνεται. Ἐσὺ μὲ τὸ ὄπλο, ἀντίκρυν ἐκεῖνος μὲ τὸ ὄπλο. Θὰ τὰ σήσης ὅλα καὶ μπάμ καὶ κάτω;

Αἰσθάνθηκα χαρὰ — σαδιστὲς ποὺ γινόμαστε κάποτε — σὰν πρόσεξα τὸ τίναγμα τοῦ φίλου μου. Ἦμιον σίγουρος πῶς ἄγγιξα ἐκεῖ ποῦπρεπε.

—Πᾶψε σοῦ εἶπα! Θὰ τὸν σκότωνα δίχως τὸν παραμικρὸ διαταγμῶ. Τουρκοσορὰ δὲν εἶναι; Στὸ διάβολο τὰ παλιά.

Βοήκα τὴν πληγῆ, τὴν ἀνασκάλευα ἀλύπητα.

—Ἐγὼ λέω πῶς θὰ δισταζες ἢ ἂν τὸν σκότωνες θάταν δίχως νὰ τὸ θέλης στὰ τυφλά.

—Θὰ τὸν σκότωνα. Μακάρι νὰ τὸν βρῶ μπροστά μου. Δὲν εἶμαι γυναικούλα ἐγώ.

—Μπράβο! Ἐνας πατριώτης! ἔκανα μὲ στόμφο. Ἐβρεῖ γιατί πολεμᾷ.

—Ἐαὶ βέβαια ποὺ ἔξρω. Καὶ τώρα κόψε το!

—Καλά, καλά. Δὲν τῶξερα πῶς θὰ σ' ἔπαιναν τόσο τὰ λόγια μου. Προσπάθησαν νὰ ἤρε-

μῆσω τὴν ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα ποὺ φάνηκε νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ τὴν ὥρα ποὺ εἶχαμε τόση ἀνάγκη ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Συνέχισα ἀλλάζοντας θέμα.

—Ἀκόμη λίγο καὶ θὰ νυχτώσῃ. Φαντάσου νάχοιμε καμιά ἐξόρμηση τῆ νύχτα. Ἡ μέρα πάντα μοῦ δίνει σιγουριά.

Λοξοκοίταξα τὸν Τάσο. Θυμωμένος! Κούνησα ἀμήχανα τὸ κεφάλι. Τὸ βασάνιζα νὰ βρῆ κάτι νὰ τὸν φιλιώσω. Δὲν χρειάστηκε. Πικνοὶ πυροβολισμοὶ ἔσπασαν τὴν σχετικὴ ἡρεμία ποὺ ἐπικρατοῦσε ἐδῶ καὶ καμιά ὥρα. Τίναχτήκαμε ταυτόχρονα καὶ σφίξιμα τὰ ὄπλα, τὴ σιγουριά μας.

—Τί γίνεται τώρα; Μοῦ φαίνεται πῶς πῆραν εἶδηση τοὺς ἀνιχνευτὲς καὶ τοὺς βάλλουν. Ἄπ' ἐκεῖ ἔρχονται οἱ πυροβολισμοί. Ἔκαν' ὁ Τάσος ἀνοικοκλείνοντας τὰ ρουθούνια ἀνήσυχος.

—Τί θὰ κάνουμε τώρα; Ρώτησα ἀμήχανα τὴν ἴδια ὥρα ποὺ ἄρχισε ἓνα τρελλὸ καρδιοκτύπι νὰ συνταράσῃ τὸ στῆθος μου.

—Δὲν ἔχει σιέμη. Θὰ προχωρήσουμε πρὸς τὰ κεῖ. Παράτολμο, μὰ δὲν μποροῦμε νὰ τοὺς ἀφήσουμε μονάχους.

Μούδιασα. Τὰ χέρια μου ἔγιναν μούσκεμα στὸν ἰδρωτὰ, τὸ λαρύγγι μου κατὰστεγνο. Αἰσθάνθηκα μόνος κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανὸ, μὰ κοικίδα πάνω στὴ γῆ ποὺ ἔφευγε ἀπ' τὰ πόδια μου. Ἀναζητοῦσα ἓνα πρόσχημα ν' ἀποφύγω.

—Τάσο,... Μὰ δίχως διαταγῆ, ἐμεῖς μονάχοι... Εἶναι καθαρή αὐτοκτ... Μπόρεσα τὴν τελευταία στιγμή νὰ κρατήσω τὰ προσχήματα προβάλλοντας τὴν ἔλλειψη διαταγῆς σὰν κἀλμμα τῆς δειλίας.

—Καρτέρα διαταγῆ ἐδῶ... Τὰ πράματα δὲν σηκώνουν ἀργοπορία. Τὸν ἔβλεπα σὰν παλαβὸς νὰ γεμίξῃ γρήγορα τὴ σφαιροθήκη μουμουρίζοντας βροσιές γιὰ τὰ... ἄφθονα πολεμοφόδια ποῦχαμε στὴ διάθεσή μας. Σὲ μιὰ στιγμή γύρισε σὲ μένα. Ἔγινε ἀτσάλι τὸ βλέμα του.

—Ἐτοιμάσου γρήγορα ἢ τράβα νὰ ἡσυχάσω καὶ γὼ καὶ σύ. Οὐφ! Ποῦ βρέθηκες καὶ σύ;

—Ἐσκηνᾶ ἔνοχα τὸ κεφάλι κι ἄρχισα νὰ ἐλέγχο νευρικὰ τὴ λειτουργία τοῦ αὐτομάτου.

—Ἐτοιμος. Εἶπα πεισματωμένος, δίχως νᾶμαι στὴν οὐσία. Εἶχα καὶ γὼ τὸν ἐγωϊσμό μου.

—Θὰ προχωρήσῃς πρῶτος νὰ μὲ καλύψῃς κι ἐγὼ θὰ προωθηθῶ ὅσο γίνεται περισσότερο. Πρόσεχε νὰ μὴ χάσουμε τὴν ἐπαφὴ μας. Μὴν πυροβολήσῃς πρὶν φθάσουμε κοντά. Καὶ οἰκονομία στὶς σφαῖρες... Αὐτά...

Πῆγα νὰ φύγω μ' ἓνα ξερὸ «γειά σου» σὰν αἰσθάνθηκα τὸ χέρι του νὰ μοῦ πιάνῃ τὸν

ἴμο.

—'Αντρέα... Πρίν φύγης... Μὴ νομίζει πὸς μόνον ἐσὺ φοβάσαι. Κατάληξε γρήγορα, γρήγορα σὰν νάθελε νὰ ξαλαφρώσῃ — Πρόσεχε πολύ. Στὸ καλό... πρόσθεσε βραχνά.

Τὸ βοήκη πολὺ δύσκολο νὰ πῶ κάτι. Ἔνας κόμπος μ' ἐπιγνε.

—Καὶ σὺ πρόσσεχε ὁ Θεὸς μαζί σου. Γειά σου. Κι ἄρχισα ν' ἀπομακρύνουμαι μὲ προφύλαξη κατὰ σάρκα στὴ γῆ. Ἀνοιγόταν μπροστά μου ἕνας δρόμος κι ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῶ γιατί δὲν ἦταν παιξε γέλασε τὰ συναπαντήματά του. Δὲν χωροῦσαν συναισθηματισμοὶ καὶ προβληματισμοί. Ἦταν μὰ πραγματικότητα ποῦπρεπε ὄχι μόνον νὰ τὴ δεχθῶ μὰ καὶ ν' ἀφομοιωθῶ μαζί της.

Οἱ πυροβολισμοὶ πύκνωσαν. Ἐγιναν ἐν' ἀνακάτωμα ἀπὸ ἤχους συρτούς, κοφτούς, μεγάλους, μικρούς, ὑπόκαφους. Μία συγχορδία ἀπὸ μακάθριες ἐκπλήξεις...

Ἔχω μπροστά μου τοὺς ἐχθρούς μου. Θὰ σκοτώσω γὰ νὰ μὴ σκοτωθῶ. Ἐλεγα ψιθυριστὰ νὰ τὸ ἀκούσουν τ' αὐτιά μου, νὰ γεμισῶ μέσα κι ἔξω γὰ μού γίνῃ πανοπλία, νὰ μὲ κάμῃ δυνατὸ. Ὁ ἑαυτός μου! Στὸν κίνδυνο πέφτ' ἡ μάσκα, στέκει γυμνὸς ὁ ἑαυτός μας.

Προχωροῦσα μὲ προφύλαξη. Νύχτωσε καὶ τὰ πράματα ἔγιναν ἀκόμη πὺ δύσκολα. Ἐπρεπε ἀπ' τὴν μὰ νὰ μὴ χάσω τὸν Τάσο κι ἀπ' τὴν ἄλλη νὰ μὴ πέσω σὲ καμιά παγίδα τοῦ ἐχθροῦ. Κτυποῦσα σὲ πέτρες ἢ ἐμπόδια μὰ ὁ πόνος ἐκείνος δὲν ἦταν μπροστά στὸν ἄλλο... Τώρα ἦταν τὰ καστανὰ μάτια. Τόσα ὄνειρα... Ἔνα σούβλισμα τὸ πὺ αἰσθαντικό. Κι ὕστερα ἄλλο, κι ὕστερα ἄλλο. Οἱ γονιοί, τ' ἀδέλφια.. Κι ἐγώ. Πιατὶ νὰ σκοτωθῶ; Θέλω νὰ ζήσω, νὰ χαρῶ. Δὲν θ' ἀφήσω νὰ μὲ σκοτώσουν οὐτ' ἐμένα οὔτε ἄλλον. Οὔτε θὰ γίνῃ τὸ δικό τους. Τότες ἦταν πὺ ξέσπασε τὸ κακό....

Μία φωνὴ πολὺ κοντὰ μου μὲ καθήλωσε στὸν τόπο. Δὲν πρόλαβα νὰ σκεφθῶ τίποτα. Βροχὴ οἱ σφαίρες ἄρχισαν νὰ σφουρίζουν ὀλοτριγύρω. Συνήλθα κι ἄρχισα κι ἐγὼ νὰ βάλλω κατὰ κεῖ πὺ μὲ κτυποῦσαν. Ἔνα δεύτερο τερεπίσμα ἀπὸ αὐτόματο ἤρθε συνεργός μου. Ἦταν ὁ Τάσος πὺ προχώρησε πὺ ἀριστερά. Ἐκείνοι, ὑπόθεσα πὺς ἦταν 3—4 ὄπλα. Ἔνα μακάθριο σιγνικό στήθηκε μέσα στὴ νύχτα μέσα σὲ λίγα δευτερόλεπτα. Ὁ Τάσος, ἐγὼ καὶ τρεῖς, τέσσερις ἄγνωστοι, οἱ ἠθοποιοί. Μέσα μου μὰ ἔνταση συγχρονισμένη μὲ τὴν ἐξωτερικὴ. Πίεζα μὲ λύσσα τὴν σκανδάλῃ κι αἰσθανόμενον ἔνα μὲ τὰ τινάγματα τοῦ ὄπλου.

Κεῖνο ξερνοῦσε φωτιά. Κάθε δευτερόλεπτο, ἐν ἄγγιγμα θανάτου. Κάθε στιγμὴ ἕνα πεπρωμένο.

Δὲν ἄργησα ν' ἀντιληφθῶ ὅτι λιγότευαν οἱ σφαίρες. Κυριάρχησα στὸν πανικό κι ἔβαλα τὴν προτελευταία γεμάτη σφαιροθήκη. Γαντζώθηκα στὸ ὄπλο τραβώντας ὅσο πὺ δυνατό μπουοῦσα τὴ σκανδάλῃ πρὸς τὸ μέρος μου.

—Βοήθα. Θεέ μου! ψιθύρισα. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος.

Ἔνα σύρσιμο. Δὲν ἐρχόταν ἀπ' τὴ θέση τοῦ Τάσου. Γύρισα τὴν κάννη κι ἔρριξα χαμηλά μὰ ριπὴ.

—'Αμάν! Κι ὕστερα τίποτα.

—Πάει ἕνας... Μὲ συντάραξε μὰ μέθη, φούσκωσε τὸ στήθος. Ἐδιώξα μακρὰ κάθε σκέψη ἐνοχλητικὴ. Μεσολάβησε λιγὸλεπτή σιγὴ. Ξαφνικά ἄκουσα ἐν' ἀνακάτωμα ἀπὸ ριπὲς πὺ διακόπηκε τὸ ἴδιο ἀτόμο. Πάγωσα. Ἦταν ἀπ' τὴ θέση τοῦ φίλου μου. Ἦταν ὑπόθεση μὰ δὲν ἦταν ἐμπόδιο τοῦτο στὸ σταμάτημα τοῦ μυαλοῦ μου πὺ ἀκολούθησε. Περίμενα λίγο. Τίποτα. Ἔνας φίλος πὺ οἶγησε ξαφνικά μὰ παρουσία, πὺ μ' ἐμψύχωσε δὲν ἀκουγόταν πὰ. Κ' ἐγὼ ἀνάμεσα σ' ἀθέατο ἐχθρὸ μὲ μὰ γεμάτη σφαιροθήκη καὶ μὰ χειροβομβίδα ἀμφίβολης ἀξίας. Κι ἡ ὑποψία... Τί μπουοῦσα νὰ κάμω; Κι ὅμως κάτι ἔπρεπε νὰ κάμω. Βοήθα. Θεέ μου! Ξανὰ ἀπευθύνθηκα, ὄλο ἰκεσία, ὄλο λαχτάρα.

Ἦτι ἕκαμα ὕστερα τόκαμα σὰν αὐτόματο δίχως σκέψη κι ἀμφιταλάντευση. Ἐσφιξα τὴν χειροβομβίδα στὸ ἕνα χέρι, ἔτοιμη γὰ χρήση στὴν κάθε στιγμὴ, γέμισα τὸ ὄπλο καὶ ῥίχτηκα στὴ νέα περιπέτεια τυφλά. Ξερνόμενον κρατώντας ἀκόμη τὴν ἀναπνοή μου. Στὸ μεταξὺ ἔρχονταν πυκνοὶ πυροβολισμοὶ ἀπὸ κάπου κοντὰ, δὲν δοκίμασα νὰ προσδιορίσω, ἀπὸ πὺ. Ἐκείνοι πὺ στάθηκαν ἢ αἰτία τῆς... εὐχάριστης θέσης πὺ βρισκόμουν. Μοῦ φάνηκε πὺς ἄκουσα βογγητό. Παράλυσα. Προτιμοῦσα νὰ μείνω μὲ τὴν ἀβεβαιότητα. Ἦταν τρομερὸ γὰ τὸ σκεφτῶ. Τὸν Τάσο τὸν εἶχα γι' ἀδελφὸ ἀπὸ χρόνια. Μία δύναμη μ' ἐσπρωχνε νὰ προχωρήσω μὰ ἄλλη νὰ σταματήσω ἐκεῖ. Εἶνα ἰδέα μου! Σκέφτηκα κι ἀνασαιίνοντας βαθεῖα ξεκίνησα πάλι. Τὰκ - ττοῦκ, ττάκ, τοῦκ ἢ καρδιά καὶ τὰ μηνίγγια μετροῦσαν τὸν χρόνον. Ἄν ἄν, ἄν... ἀραδιάζονταν οἱ πιθανότητες. Κι ἀπὸ πάνω ὁ φόβος. Κι ὄλα μαζί μὰ δοκιμασία. Ἄκουσα βογγητό: Δὲν γελιόμουν. Λίγο ἦταν νὰ σηκωθῶ νὰ τρέξω, νὰ ψάξω, νὰ μάθω. Ἐλευθέρωσα τὸ ἕνα χέρι καὶ ψαχοῦλενα τὴ γῆ. Κάποιος βογγοῦσε. Τὰ χέρια πονοῦσαν, μάτωναν. Ψαχοῦλενα μὲ πότερη λαχτάρα. Ἄδραξα κάτι σκληρό. Ἦταν πάντα σὲ μαλακό. Ἔνας ἄνθρωπος... Ἀπ' ἐδῶ ὁ βόγγος. Ἐσκυφα.— Τάσο! Ἐφυγαν κυνηγημένες οἱ πιθανότητες, ἔμεινε ὁ φίλος πὺ

βογγούσε πάνω στη γῆ... σ' ἕνα χρόνο πού τὸν μετροῦσε ἡ καρδιά.

—Τάσο, εἶμαι γώ, ὁ Ἀντρέας... ψέλλισα καὶ τὸν ἀγκάλιασα. Τάσο, Τάσο... Ψιθύρισα κι ἔκλαψα.

—Χασάν... Ἀπάντησε κείνος σθησιμένα. Τινάχητη*

—Χασάν; Μὰ δὲν εἶμαι ὁ Χασάν... ὁ Ἀντρέας...

—Χασάν... Ξαναμουρμούρισε πιότερο ξεφυχιστὰ — Ἀντρέα, τὸν σκοτώσα ἐγώ... Δὲν ἤθελα....

*Ὅλα μέσα μὰ σύσπαση...

Σήκωσε.. τό.. μαχ...αίρι... Ἄχ.. Τί.. νᾶ.. κανα... Τί... τί.. τί.. Καρτεροῦσε. Κι ἐγὼ ἔτρεμα, ἔτρεμα... Ξεράθηκε τὸ στόμα, κόλλησ' ἡ γλῶσσα...

—Κεῖνο ποῦκαρες Τάσο. Ἔτσι ἔπρεπε. Εἶπα κοντὰ στ' αὐτὴ του, σταθερά.

*Ένας βόγγος πιὸ δυνατός. Κι ὕστερα τίπο-

τα. Ἔσκυφα, τὸν τράνταξα. Τίποτα. Ἀκούμπησα στὴν καρδιά, τίποτα. Ἄδειασαν ἔλα μὲ μᾶς γινῆκαν κενὸ ποῦχε ὑπόσταση μόνο γιὰ ἐν' ἀβάσταχτο κάψιμο.

*Ἔσκυφα στὸ πρόσωπο καὶ τὸ ψαχούλευα. Σφάλισα τὰ μάτια: κι ἔγειρα μπροῦμητα δίπλα, ἀποκαμωμένος. Ἀνατρίχιασα. Ἐνα δεύτερο σῶμα στὴ γῆ. Ὁ Χασάν! Σφυροκοποῦσε τὸ κεφάλι ἀμῶνι πυρούμενο.... Φταίω... φταίω... φταίω...

Τῶρος: βρισκόμουν σ' ἕνα κρεβάτι μαλακὸ καὶ μοῦ κρατοῦσε τὸ χέρι μὰ ἀγάπη. Οὔτε μάχη, οὔτε νεκροί. Μόνο ἕνας μὲ δεμένο κεφάλι πού πονοῦσε δυὸ πόνους διαφορετικούς. Ἐνας πού βρῆκε τὴν πίστη του ἀνάμεσα σὲ δυὸ νεκροὺς πού τοὺς χώρισε μὰ ἰδεολογία κι ἕνας πολιτισμός.

ΕΛΕΝΗ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΣΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ Θ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

*Ἐμεῖς τὰ μαθητοῦδια

σὲ βλέπαμε νὰ περιφέρεσαι μὲ σχῆμα ἀνθρώπινο καὶ δίπλα σου νὰ σὲ ἀκολουθῇ ἕνας δεύτερος, βῆμα μὲ βῆμα. Πότε νὰ μπῆς στὴν τάξη σὺν πνεῦμα ἀρχαίου Τύραννου γιὰ νὰ ἐξουσιάσης σαράντα ψυχές, θρανία, τέσσερεις τοίχους καὶ τέσσερα παράθυρα πού σὲ περιέμεναν.

Κι ἔπλαθες τὰ ἔμψυχα καὶ τ' ἄψυχα:

—Νὰ ἔτσι στεκόταν ὁ Οἰδίποδας·

καὶ μόλις φανερώθηκε τὸ σύμπλεγμα μπροστά του, κτυπιόταν:

«ἀλλοίμονό μου τοῦ δύστηχου... Ὁ χορησμός...»

Καὶ τὰ θρανία καὶ τὰ παράθυρα κι ἐμεῖς κι οἱ τοῖχοι ἀνάμεσα δὲν τὸ χωροῦσε, τρίζανε.

Ξέροουμε πὼς πεθύμησες «τὴ φυλακὴ τῆς τάξης».

Ξέροουμε πὼς πεθύμησες «λίγη ἐλευθερία φυλακῆς».

*Ἀλλοίμονό μας ὁ θάνατός σου στὴ γῆ.

Χαρά μας ἡ ἀνάστασή σου μέσα μας.

Α. ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Μές στίς εϊρχτές τίς σκοτεινές ἀκούονται ἀκόμα
βόγγοι, φωνές, οὐρλιάσματα, τριξίματα, ἀλυσίδες.
Πάνω στό ὑγρό τὸ χῶμα
ἤσκιαι πλανιῶνται ἀνάλαφροι. Ὕνειρα, πόθοι, ἐλπίδες

θαμμένα βρίσκονται κι αὐτὰ στό κάστρο τὸ βαρὺ.
Εἶν' ἀπλωμένα δλόγυρα μές στή μικρὴ ἐκκλησιά
τῆς Βερεγγόριας τ' ἄρωμα
Καὶ τοῦ Ριχάρδου ἀντηχεῖ βαρεῖά ἢ πατημασιά,

Στίς πολεμιστρος, στὰ παχιὰ καὶ τὰ ψηλὰ τειχιὰ
βέλη σφυρίζουν, σμίγουνε καὶ σπάζουνε κοντάρια,
ἀστράφτουνε σαθιά,
καὶ μές στίς πανοπλίες τους φαντάζουν παλληκάρια.

1935

ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Ὅταν ὁ ἥλιος χάνεται κι ὅταν ὁ ἥλιος σβήνει
σὲ κορφοβούνια μακρινὰ
Καὶ μὲ χουσὰ χαμόγελα τὴ νύχτα τὴν ἀφήνει
νάσχετα σιγανά...

Κι ὅταν λάμπρὸς κι δλόχρυσος στὸν κόσμο ξεπροβάλλει
μὲ μεγαλεῖα παλιά,
Πές μου, εἶδες καλύτερο στὰ πλούτη καὶ στὰ κάλλη
ποτέ σου βασιλιά;

ΛΕΜΕΣΟΣ

Χτισμένη στ' ἀκρογιάλι, πὸ τὸ κῆμα
πολύβουο τὸν χειμῶνα τὸ παιδεύει
τῆς θολούρας του ντύνεται τὸ ντύμα
πὸ μὲ βιά ὁ ἀγέρας τ' ἀναδεύει

Στὰ δρομάκια σου σέφνοντας τὸ βῆμα
μὲ τὸ νοῦ, πὸ τὴ στάχτη ἀνασκαλεῖ
περασμένων καιρῶν, σὲ κάποιο μνημα
πάντα ἢ σκέψη μου ἀθέλητα κοντεύει.

Ὕ πατριδα γλυκεῖά, πὸ ἔχεις γνωρίσει
τῆς ψυχῆς μου τὴν πρώτη ἀγνή λαχτάρα
ἢ θύμησή σου καημὸς πὸ δὲ θὰ σβήσει.

Ξενιτειᾶς ἀν παιδέψει με ἢ κατάρρα
καὶ μακρονὰ σου νὰ σβήσω τὸ θελήσει
στερνὰ ἢ καρδιά γιὰ σένα θὰ χτυπήσει.

ΘΕΑΤΡΟ ΑΠΟ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

Στην περίοδο 14 Σεπτεμβρίου 1964—31 Μαΐου θεατρικές έκπομπες (και δὲ λογαριάζω ἐδῶ τὰ Σκέτς και τις Ἐπιθεωρήσεις) ὑπῆρχαν δυὸ μέχρι τὸ Δεκέμβριον και τρεῖς μετὰ τὴν καθιέρωση τοῦ Δευτέρου Προγράμματος. Δηλαδή: Τὴ Δευτέρα στίς 8 τὸ βράδυ και τὴν Παρασκευή στίς 10.15 πρῶτα και στίς 9 μ.μ. ὑστερότερα ἀπὸ τὸ Πρῶτο Πρόγραμμα και τὴν Τετάρτη (9—11 μ.μ.) ἀπὸ τὸ Δεύτερο Πρόγραμμα ποῦ ἄρχισε νὰ λειτουργῇ στίς 13 τοῦ Δεκέβριου. Τὸ Θέατρο τῆς Δευτέρας δὲν ἄλλαξε χαρακτῆρα. Τὴν Παρασκευή ὅμως ἀντὶ νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐκπομπὴ τῆς Δευτέρας (ποῦ περιόριζε ἔτσι και τὰ χρονικὰ ὅρια τοῦ θεάτρου γύρω στὰ 45 λεπτά μιὰ και τὴν Παρασκευή ὁ χρόνος ἀναγκαστικὰ ἦταν 10.15—11 μ.μ.) καθιερώθηκε νὰ ἐπαναλαμβάνονται ἔργα ποῦ εἶχαν μεταδοθῆ παλαιότερα ἀπὸ τὸ σταθμὸ στὰ πλαίσια μιᾶς ἐκπομπῆς ποῦ ὀνομάστηκε «Ἀπὸ τὴ Θεατρικὴ μας Ταμινοθήκη». Οἱ ἐπαναλήψεις αὐτὲς διαλέχτηκαν κυρίως ἀπὸ τὰ ἐλαφρότερα κάπως ἔργα τοῦ σταθμοῦ. Ἔτσι μπορούσε νὰ ἀναπτυχθῆ χρονικὰ και ἡ ἐκπομπὴ τῆς Δευτέρας, ὅταν τὸ ἀπαυτοῦσε τὸ πρόγραμμα. Πάλι ὅμως λόγοι πολλοὶ δὲν ἐπέτρεπαν τὴν τακτικὴ μετάδοση πλήρων θεατρικῶν ἔργων διαρκείας μίαιμις μέχρι δύο ὥρων τῆς Δευτέρας, κι ἔτσι συχνὰ τὰ ἔργα μεταδίδονταν σὲ συνέχειες (μέχρι τρεῖς τὸ πολὺ, ἄνκαι καταβλήθηκε προσπάθεια δυὸ νᾶναι μόνο οἱ συνέχειες).

Ἡ καθιέρωση τοῦ Δευτέρου προγράμματος ἐπέτρεψε τὴ δημιουργία μιᾶς νέας θεατρικῆς ἐκπομπῆς («Τὸ Θέατρο τῆς Τετάρτης») στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας θὰ μεταδίδονταν πλήρη θεατρικὰ ἔργα, εἴτε καινούρια, εἴτε ἀπὸ τὰ μεταδιδόμενα στὸ πρῶτο πρόγραμμα ἀλλὰ σὲ συνέχειες ἐκεῖ.

Ὅσο γὰρ τὸ δραματολόγιο: Τὸ κάπως δυσκολώτερα ἢ πρωτοποριακὰ ἔργα τοποθετήθηκαν στὸ Δεύτερο Πρόγραμμα, ἀλλὰ τὸ σημαντικὸ εἶναι ὅτι βρήκανε θέση στὰ προγράμματα τοῦ Ραδιοφώνου. Δόθηκε ἰδιαίτερη ἔμφαση στὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο και παρουσιάστηκαν ἐπίσης νέα Κυπριακὰ ἔργα. Τιμῆθηκαν σημαντικὲς θεατρικὲς ἐπέτειοι και ἡ μνήμη συγγραφέων ποῦ πέθαναν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χρόνου. Σημειώνουμε τὴν παρουσίαση τοῦ Φάουστ τοῦ Μάρλοου (400 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του) σὲ μετάφραση Κυπρίου (Α. Κοιμουλλῆ), ἔργου ἀμετάφραστου στὰ Ἑλληνικὰ (ὅπως ἀμετάφραστο εἶναι και τὸ ὑπόλοιπο ἔργο τοῦ Μάρλοου), τοῦ ἔργου «Λεφτά μετὰ τὴν Καρὰφα» τοῦ Λαμπίς (150 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του) σὲ μετάφραση τοῦ Νίκου Σιαφάκη, τοῦ ἔργου «Ἀλέτρι και τ' ἄστρα» τοῦ Σιών Ο' Κέηξη ποῦ πέθανε τὸ 1964 (σὲ μετάφραση Κώστα Χατζηγεωργίου), «Φουσοχθαλασσίδες» τοῦ Δημήτρη Μπόγγη ποῦ πέθανε ἐπίσης τὸ 1964 κι οἱ «Ὀμηροὶ» τοῦ Λουκῆ Ἀκριτά.

Κυπριακὰ ἔργα παρουσιάστηκαν «Ἡ Θεανώ» τοῦ Μιχαῆλ Πιτσιλλίδη, «Ὁ Κωνσταντὰς» τοῦ Ἀντι Περνάρη, «Ἡ Ἑλένη Παλαιολόγου» τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη και «Οἱ χωριστὲς κρεβατοκάμαρες» τοῦ Μιχαῆλ Μουστερή.

Καινούρια ἔργα στὸ Δεύτερο Πρόγραμμα (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «Φάουστ») ἦσαν: «Σαλώμη» τοῦ Ὀσκαρ Οὐάιλντ, ἡ «Ἱστορία τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου» τοῦ Ἀλμπη, τὸ «Κεκλισμένον τῶν θυρῶν» τοῦ Σάρτερ, «Ὁ Δεῖντος τῆς Βηθανίας» τοῦ Κουτσοχέρα, τὸ «Παιγνίδι τῆς Μοναξιάς τοῦ Οὐίλλιαμ Γάμπσον και τὸ «Ἐξω ἀπ' τὴν πόρτα» τοῦ Μπόρχερ. Σκηνοθετήσαν γὰρ τὸ Ραδιοφῶνο οἱ ἀκόλουθοι: Πάνος Ἰωαννίδης, Τάκης Θωμᾶς, Ναταλία Ἀρσαντάκη, Ἀνδρέας Φαντίδης, Ἀνδρέας Ζεμπύλας, Εἰς Γαβριηλίδης. Χρησιμοποίηθηκαν ἡχογραφήσεις και ἄλλων ραδιοσημηθηθέντων. Ἐκτακτὰ ἀναμεταδόθηκε ἕνα Σάββατο ἡ παράσταση τοῦ «Βασιλικῶ» ὅπως τὸν παρουσίασε στὴν Κύπρο τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο τῆς Ἑλλάδος.

Πὸ κάτω φαίνεται ὁ πλήρης κατάλογος τῶν ἔργων ποῦ μεταδοθήκανε ἀπὸ τὸ ραδιοφῶνο στίς τρεῖς αὐτὲς ἐκπομπές.

ΘΕΑΤΡΟ ΑΠΟ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ (Δευτέρα 8 μ.μ. Α' πρ.)

21.9.64 «Ἡ Βασίλισσα και οἱ ἐπαναστάτες» τοῦ Οἰγκο Μπέττυ (1ον μέρος). 28.9.64 «Ἡ Βασίλισσα και οἱ ἐπαναστάτες» τοῦ Οἰγκο Μπέττυ (2ον μέρος). 5.10.64 «Ἡ Βασίλισσα και οἱ ἐπαναστάτες» τοῦ Οἰγκο Μπέττυ (3ον μέρος). 12.10.64 «Ἡ κόρη τοῦ παντοπόλου» τοῦ Ἀγγελο Βλάχου. 19.10.64 «Ἡ Βεγγέρα»

τοῦ Ἡλία Καπετανάκη. 26.10.64 «Μπλόκ C» τοῦ Ἡλία Βενέτη. 2.11.64 «Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ» τοῦ Ἀγγελο Σικελιανοῦ. 9.11.64 «Φουσοχθαλασσίδες» τοῦ Δημήτρη Μπόγγη (1ον μέρος). 16.11.64 «Φουσοχθαλασσίδες» τοῦ Δημήτρη Μπόγγη (2ον μέρος). 23.11.64 «Τὸ ἀλέτρι και τ' ἄστρα» τοῦ Σιών Ο' Κέηξη (1ον μέρος), 30.11.64 «Τὸ ἀλέτρι και τ' ἄστρα» τοῦ Σιών Ο' Κέηξη (2ον μέρος). 7.12.64 «Χοηφόρες» τοῦ Αἰσχύλου. 14.12.64 «Οἱ κλέφτες» τοῦ

Ἔντων Τσέχοφ. 21.12.64 «Ἡ Χανέλλα πάει στὸν Παράδεισο» τοῦ Γκέρορντ Χάουπτιμαν. 28.12.64 «Τὸ παιγνίδι τῆς τρέλλας καὶ τῆς φρονιμάδας» τοῦ Γιώργου Θεοτοκά. 4.1.65 «Ἡ βροχή» τοῦ Σώμερσετ Μώμ (1ον μέρος). 11.1.65 «Ἡ βροχή» τοῦ Σώμερσετ Μώμ (2ον μέρος). 18.1.65 «Ὁ Κωσταντᾶς» τοῦ Ἄντη Περάρη. 25.1.65 «Μὲ τὸ ζόρι παντρεῖα» τοῦ Μολιέρου. 1.2.65 «Οἱ κατεργαριῆς τοῦ Σκαπίνου» τοῦ Μολιέρου. 8.2.65 «Ὁμηροὶ» τοῦ Λουκῆ Ἀκριτά. 15.2.65 «Μ' ἀγαπᾷ δὲν μ' ἀγαπᾷ» τοῦ Δημήτρη Γιαννουκάκη. 22.2.65 «Ἑλένη Παλαιολόγου» τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη (1ον μέρος). 1.3.65 «Ἑλένη Παλαιολόγου» τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη (2ον μέρος). 8.3.65 «Πολυγαμία» τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου (1ον μέρος). 15.3.65 «Πολυγαμία» τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου (2ον μέρος). 22.3.65 «Παπαφλέσας» τοῦ Σπ. Μελά. 29.3.65 «Πέρσες» τοῦ Αἰσχύλου. 1.4.65 «Τὸ νησί τῆς Ἀφροδίτης» τοῦ Ἀλέξη Πάρη. (Εἰδικὴ ἐκπομπή). 5.4.65 «Τὸ νησί τῆς Ἀφροδίτης» τοῦ Ἀλέξη Πάρη. 12.4.65 «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη (1ον μέρος). 19.4.65 «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη (2ον μέρος). 26.4.65 «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη (3ον μέρος). 3.5.65 «Δεφτὰ μὲ τὴν καράφα» τῶν Λαμπῆς καὶ Ντελακούη (1ον μέρος). 10.5.65 «Δεφτὰ μὲ τὴν καράφα» τῶν Λαμπῆς καὶ Ντελακούη (2ον μέρος). 17.5.65 «Χωριστὲς κρεβατοκάμαρες» τοῦ Μιχαλάκη Μουστερή. 24.5.65 «Ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ τὸ λιοντάρι» τοῦ Μπέρναρντ Σιῶ (1ον μέρος). 31.5.65 «Ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ τὸ λιοντάρι» τοῦ Μπέρναρντ Σιῶ (2ον μέρος).

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ (Τετάρτη 9 μ.μ. Β' πρ.)

16.12.64 «Ἡ τραγικὴ ἱστορία τοῦ δόχτορα Φάουστ» τοῦ Κρίστοφερ Μάρλοου (μετάφραση Α. Κουμουλλῆ). 23.12.64 «Τὸ κονκλόσπιτο» τοῦ Ἑρρίου Ἰφεν. 30.12.64 «Ἡ δεσποινὶς Τζούλια» τοῦ Αὐγουστου Στρίμπεργκ. 6.1.65 «Σαλώμη» Ὁσκαρ Οὐάιλντ. 13.1.65 «Τὸ δνεῖρο τῆς Σιμόν Μασσάρ» τοῦ Μπρέχτ. 20.1.65 «Μάκβεθ» τοῦ Σαίξπηρ. 27.1.65 «Σίβυλλα» τοῦ Ἀγγελου Σικελιανοῦ καὶ «Ὁ ξένος τοῦ Τζιόττο» τοῦ Μάξουελ Ἄντερσον. 3.2.65 «Τὸ ἡμερολόγιο τῆς Ἄννας Φράνκ» τοῦ Γκοῦντρινχ καὶ Χάκκεττ. 10.2.65 «Ἡ ἱστορία τοῦ ξοολογικοῦ κήπου» τοῦ Ἐντουαρτ Ἄλπη. 17.2.65 «Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν» τοῦ Ζιάν—Πάλλ Σάρτρ. 24.2.65 «Ματωμένος Γάμος» τοῦ Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα. 3.3.65 «Εὐριπίδης» τοῦ Ζιάν Ἀνουῆγ. 10.3.65

«Ὁ ἀνακριτὴς ἔρχεται» τοῦ Προίσευ. 17.3.65 «Ἐνα καπέλο γεμάτο βροχή» τοῦ Μάικλ Γκᾶσσο. 24.3.65 «Ὁ Καποδίστριας» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη. 31.3.65 «Καὶ ἐγένετο φῶς» τοῦ Πάνου Ἰωαννίδη. «Γρηγόρης Αὐξεντίου» τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη. «Ἡ τελευταία νύχτα» τοῦ Μίκη Νικητᾶ. «Τὰ νεκρὰ ἀδελφία» τοῦ Μιχάλη Πασιαρῆ. 7.4.65 «Ἡ τραγικὴ ἱστορία τοῦ δόχτορα Φάουστ» τοῦ Κρίστοφερ Μάρλοου. 14.4.65 «Τ' ἀλέτρι καὶ τ' ἄστρα» τοῦ Σιῶν Ο' Κέηζν. 21.4.65 «Ὁ Δεῖπνος τῆς Βηθανίας» καὶ «Ραδιοφωνικὸ συμπόσιον». 28.4.65 «Ἡ Τρισεύγενη» τοῦ Κωστῆ Παλαμά. 5.5.65 «Τὸ παιγνίδι τῆς τοῦ ἑλλας καὶ τῆς φρονιμάδας» τοῦ Γιώργου Θεοτοκά. 12.5.65 «Τὸ παιγνίδι τῆς μοναξιάς» τοῦ Οἰτλίμ Γκίφον. 19.5.65 «Ὁδυσσεύς» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη. 26.5.65 «Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη.

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΙΝΙΟΘΗΚΗ (Παρασκευὴ Α' πρ.)

25.9.64 «Κύνειον ἄσμα — Τραγωδὸς μὲ τὸ ζόρι» Α. Τσέχοφ. 2.10.64 «Μαλιὰ κονθάρια» τοῦ Λάσκαρη. 9.10.64 «Ἡ Λοσιὸν τῆς Λαίδης Λάγκσμιπερ» καὶ «Τὸ ἐρωτικὸ γράμμα τοῦ Λόρδου Βύρωνος» τοῦ Τένεσον Οὐίλλιαμς. 16.10.64 «Ἀμφιτρώων» τοῦ Πλάτου. 23.10.64 Δυὸ Κυπριακὰ μονόπρακτα (Μαλένη—Ἰωαννίδη). 30.10.64 «Σὲ λίγο ξημερώνει» τοῦ Μ. Λουντέμη. 6.11.64 «Θεανῶ» τοῦ Μιχάλη Πιτσιλιδῆ. 13.11.64 «Ἀντιστράτη» (Σκηνές). 20.11.64 «Πυγμαλίων καὶ Γαλάτεια» τοῦ Πάνου Ἰωαννίδη. 27.11.64 «Ἐπεισόδιο σὲ Ἰταλικὸ νησί». 4.12.64 «Ὁ Ἀρμόδιος καὶ Δυὸ γυναῖκες τέσσερα πρόσωπα» (Π. Ἀναστασιάδη). 11.12.64 «Ἡ ἄμαξα» τοῦ Προσπερ Μερριμέ. 18.12.64 «Μὲ συγχωρεῖτε, λάθος στὸν ἀριθμὸ» τῆς Λουσίλ Φλέτσερ καὶ «Ὁ δραπέτης» τοῦ Ντέλτεροφλιντ. 25.12.64 «Ὁ παπουτῆς καὶ ὁ διάβολος» τοῦ Τσέχοφ καὶ «Οἱ τρεῖς Μάγοι καὶ ὁ Ροβοᾶμ» τῆς Ρήνας Κατσέλλη. 1.1.65 «Βαβυλωνία» τοῦ Βυζαντίου. 8.1.65 «Μουσικὴ Βαβυλωνία» τοῦ Πάνου Ἀναστασιάδη. 15.1.65 «Μαντὰμ Σουσοῦ» τοῦ Δημήτρη Ψαθά. 22.1.65 «Χωριστὰ τραπέζια» τοῦ Τέρενς Ράτιγκαν. 29.1.65 «Χωριστὰ τραπέζια» τοῦ Τέρενς Ράτιγκαν. 5.2.65 «Εὐτυχῶς τρελλάθηκα» τοῦ Γιώργου Ρούσου (1ον μέρος). 12.2.65 «Εὐτυχῶς τρελλάθηκα» τοῦ Γιώργου Ρούσου (2ον μέρος). 19.2.65 «Τὸ φῶς τοῦ γκαζιοῦ» τοῦ Πάτρικ Χάμιλτον (1ον μέρος). 26.2.65 «Τὸ φῶς τοῦ γκαζιοῦ» τοῦ Πάτρικ Χάμιλτον (2ον μέρος). 5.3.65 «Τὸ φῶς τοῦ γκαζιοῦ» τοῦ Πάτρικ Χάμιλτον (3ον μέρος). 12.3.65 «Ἡ κόρη τοῦ

παντοπόλου» τοῦ Ἄγγελου Βλάχου. 19.3.65 «Ἡ Βεγγέρα» τοῦ Ἡλία Καπετανάκη. 26.3.65 «Ὁ Πίτσιλλος» τῆς Ρήνας Κατσελλῆ (1ον μέρος). 2.4.65 «Ὁ Πίτσιλλος» τῆς Ρήνας Κατσελλῆ (2ον μέρος). 9.4.65 «Ὁ Πίτσιλλος» τῆς Ρήνας Κατσελλῆ (3ον μέρος). 16.4.65 «Ὁ

Πίτσιλλος» τῆς Ρήνας Κατσελλῆ (4ον μέρος). 30.4.65 «Αὐγή» τοῦ Λέσλυ Τσιάρτερης. 7.5.65 «Φουσκοθαλασσιές» τοῦ Δημήτρη Μπόγρη (1ον μέρος). 14.5.65 «Φουσκοθαλασσιές» τοῦ Δημήτρη Μπόγρη (2ον μέρος).

Θέλω νὰ σημειώσω ἐπίσης τὴν «Ἐπιθεώρηση τοῦ Σταθμοῦ» (Κυριακὴ 6—6.30), στὴν ὁποία συνεργάστηκαν οἱ ἐπιθεωρησιογράφοι Κώστας Ἄλκιμος, Κώστας Μαρκίδης, Χρῆστος Κάριμος, Δημήτρης Παπαδημητρεῖς, Χρῆστος Σεργιδιάρης καὶ Ἄνθος Ροδίνης.

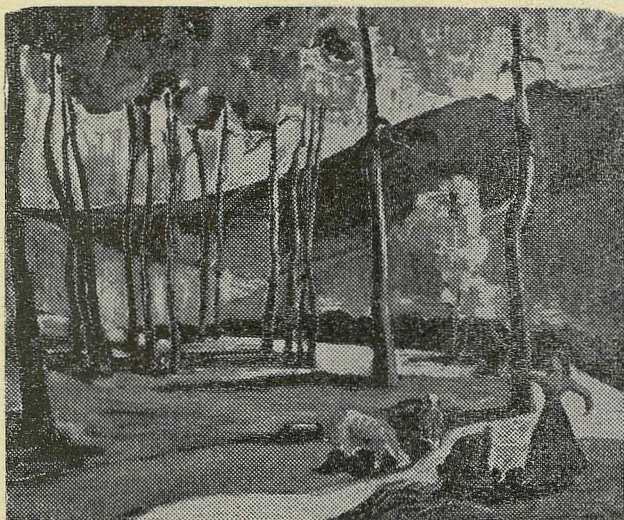
Ἵστερογράφοι: Γιὰ τὴν περίοδο Ἰουνίου—Αὐγούστου στὸ πρῶτο πρόγραμμα καθιερώθηκε περίοδος Ἀρχαίου Δράματος μὲ τὰ ἀκόλουθα ἔργα:

14.6.65 Αἰσχύλου «Ἰκέτιδες», 21.6.65 Εὐριπίδου «Ἑλένη», 28.6.65 Μενάνδρου «Δύσκολος», 5.7.65 Εὐριπίδου «Ἰππόλυτος», 12.7.65 Εὐριπίδου «Βάκχες», 19.7.65 Σοφοκλέους «Φιλοκτήτης», 26.7.65 Σοφοκλέους «Αἴας», 2.8.65 Εὐριπίδου «Τρωάδες», 9.8.65 Εὐριπίδου «Μήδεια», 16.8.65 Μενάνδρου «Ἐπιτρέποντες», 23.8.65 Πλάτου «Σχολία».

Γιὰ τὴν ἴδια περίοδο τὸ δεύτερο πρόγραμμα παρουσίαζε περίοδο κωμωδίας μὲ τὰ ἀκόλουθα

ἔργα:

9.6.65 Μολιέρου «Μὲ τὸ ζῶρι Γιατρός», «Μὲ τὸ ζῶρι Παντοειά», 16.6.65 Μολιέρου «Κατηγοριές τοῦ Σκατίνου», 23.6.65 Σάξπηρ «Τὸ ἡμέρωμα τῆς Στρούγγλας», 30.6.65 Χάρτον «Τὸ νυφικὸ κρεβάτι», 7.7.65 Καπετανάκη «Ἡ Βεγγέρα», 14.7.65 Μερνιέ «Ἡ Ἄμαξα», 21.7.65 Λαμπις «Ὁ Κουμπάρῳ», 27.7.65 Ξενοπούλου «Ἡ Πολυγαμία», 4.8.65 Σῶ «Ὁ Ἄνδροκλῆς καὶ τὸ Λιοντάρι», 11.8.65 Μαρσῶ «Τὸ Αὐγὸ».

Χαρ. Δίκαιου

Ἄνοιξη

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΜΕΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗΣ

(Περιπτώσεις στο Κυπριακό ιδίωμα)

Μετάσταση στη γλωσσολογία λέγεται όταν μια λέξη ή ένας γραμματικός τύπος αλλάζει λειτουργία και χρήση και γίνεται διαφορετικό μέρος του λόγου, από ουσιαστ. λ.χ. γίνεται επιρρ.: μαζί (τό μαζίον), ύστερα μαζί = όμοϋ, άντάμα.

Συχνό είναι τό φαινόμενο τής μετάστασης στην προστακτική. Ήδη στον Όμηρο τό άγε χρησιμοποιείται ως προτορπτικό μόριο: Ήγε δη και έγω δω (Όδ. υ, 266). Παρόμοια και στους πεζούς συγγραφείς τό άγε και φέρε λαμβάνονται επιρρηματικώς: Φέρε δή... πειραθώ πρός ύμäs άπολογήσασθαι (Πлт Φαιδ. 63β).

Μεταγενέστερο έχομε τό άφες: Ήφες εκβάλω (Ματθ. 4) και άφες ίδωμεν (Ματθ. 27, 49). Άπό τό άφες προήλθε τό άς, πού άπαντά σε άπαντο του 6ου ή 7ου αι. μ.Χ. και στον Θεοφάνη (+817) = άς λαλήσωμεν (387), άς εισέλθωμεν (394). Ή μετάσταση βοήθησε και στη «βιαία» φωνητική μεταβολή του άφες σε άς. (Για τή δυσκολία τής φωνητικής μεταβολής είχε προταθή και ή έτυμολογία του άς από τό έασον — έάσε — άσε — άς). Στο Κυπρ. ιδίωμα άπαντά ένας τύπος του άφήνω πού μοιάζει με ένδιάμεση βαθμίδα από τό άφες στο άς, τό ά ή σε (άησε να δοϋμεν, άησ' το). Άκούεται και άήνω, με άποβολή ή «ξεήχημα» του Φ. Ή φωνητική όμως αυτή μεταβολή είναι νεότερη.

Χρήση τής προστακτικής ως επιρρηματικής εκφράσεως είναι συνήθης στη Νεοελληνική (Α. Τζαφτζ. Νεοελλ. σύνταξις, τομ. Α, 297) και στο Κυπρ. ιδίωμα. Ής οϋσιαστικό πάλι χρησιμοποιείται άρκετά σε μεσαιων. συγγραφείς. Τά διάβατα, τό έμπα του Μαρτίου (στο Χρον. του Μορέως). Τό έλα του θείου του ρηγός, Είς τό έλα της (Α. Μαχ. 111 και 227). Μηδέν θελήσετε εις τό έλα μου (Γ. Βουστρ. 536). Να μάθουν τό άμε του ρηγός (Α. Μαχ. 128). Και εις τό άμε της έγήνην μέγα κλάμα (Γ. Βουστρ. 543). Σε Κυπρ. δημοτ. τραγούδι (Αθ. Σακελλ. Κυπρ. Α' ά. 5, στ. 32). Στο άμε και στο έλα σου έν, να σου τό θυμίσει. Τό πόλα — σέλα (παντοϋ, σε όλη τήν έκταση) τής καθημερινής όμιλίας πθανώτατα προέρχεται απότ τό: άπ' έλα σ' έλα. Άκούεται μάλιστα και πέλα — σέλα και έτσι τό αναγράφει ό Αθ. Σακελλ. στο λεξιλόγιό του. Να πληρώσουν δικαίωμαν εις τό έβγα (Άσσιζ. 494). Να πάρουν εις τό έμπα (σ. 489).

Τό άμε χρησιμοποιείται και ως προτορπτικό μόριο: Άμε πέτε του (Γ. Βουστρ. 535). Τό άμε προήλθε από τό άγωμεν. Άπαντά στο Χρον. του Μορέως, σε Κοητικά δράματα και Κυπρ. δημοτ. τραγούδια. Στη θυγατέρα μου άγωμε να βρεις να τής μιλήσεις (Έρωτρ. 425). Άωμεν βάγιες, άωμεν, άωμεν για να πάμεν (Κυπρ. Δημοτ. Άθ. Σακελλ.). Άπό τό άωμεν με συγκοπή προήλθε τό άμε όπως τό πάμε, φάμε, λέμε από τό υπάγωμεν, φάγωμεν, λέγομεν (Γ. Χατζ. ΜΝΕ. Α' σ. 111). Άπό τό άμε σχηματίσθηκε ύστερα και β' προς. πληθ. άμετε.

Ήδιόρρευτη χρήση του άμε: Άμε κ' αι να πäs (ή πήαννε και να πäs) και άμ' ε σου πότε έν νάρτει (ποιός ξερεί πότε θάρθει).

Όπως στη Νεοελλην., έτσι και στο Κυπριακό ιδίωμα συχνή είναι ή χρήση του β' έν. προσ. τής προστακτ. άπλής ή συνηθέστερα με επανάληψη (ή δυό διαφόρων ρημ. με συγγενή ή αντίθετη σημασία) ως επιρρημ. εκφράσεως ή με τή σημασία τής τροπικής μετοχής:

βούρα — βούρα έποστάθηκα. Κάτσε — κάτσε έβαρέθηκα

δώσ' του — δώστου ή δώσ' του κ' αι δώσ' του (συνεχώς έπίμονα). (Και άπλή προστ.: κ' αι δώσ' του πικρόν = και πάει συνέχεια).

Έμπα κ' αρός έβκα κ' αρός έ(γ)ύρισεν ό χρόνος.

Έμπα — κατέβα τό στενόν τα γεμενιά μου έλάσαν.

Με τό άρθρο (τό ή τα) τέτοιες εκφράσεις λαμβάνονται και ως ρηματικά οϋσιαστικά: Ήου τό γέλασε — γέλασε εκόπην ό στίλλος τής καρδιάς μου. — Ήου τό πέ — πέ έβαλεν ή γλώσσα μου μαλλιιά.

Έπόνησα τ' άμμάδκια μου από τα δίπλα — άγκάδκια

δικλῶ = γυρίζω νά κυττάξω, ἀγκαδιῶ = παρατηρῶ)

Ἐκόντρασες τὸμ μαῦρομ μου ἀποὺ τὰ τσίνα - τσίνα (Δημοτ. Κυπρ.)

Καὶ ἡ παροιμία: Ἐποῦττὰ ἴδὲ κ' ἰ ἀδροίκα

ὡς κ' οἱ παπαδικιὲς τὸ ποῖκα(ν) (= τὸ ἔκαμαν).

(Συνήθίζονται καὶ δυὸ ἐκφράσεις μὲ τὸ φέρε. Ἦσαν τὰ πράματα στὸ φέρε - ἴδὲ — ἀκούεται καὶ φέρε - ἴδὲ — = σχεδὸν στὸ τέλος, στὸ κρίσιμο σημεῖο. Καί: πήρε - φέρε: Κου(β) αλοῦν τὰ σταφύλια πήρε - φέρε = ἀκατάπανστα, βιαστικά. Τὸ πήρε νά εἶναι ἄρα γε ἀντὶ τοῦ πάρε;)

Θ' ἀσχοληθοῦμε τώρα μὲ δυὸ ἐπιρρήματα ποὺ προήλθαν ἀπὸ προστακτικὲς, τὸ ψήχα καὶ τὸ παντῆς ἢ παντὲς καὶ μαντῆς, καὶ τὰ δυὸ μὲ τὴ σημασία τοῦ σάν, σάμπως.

Ψήχα: Ψήχα κ' ἰ ὁ νιὸς ἀὼς ἴτου, θεὸς κ' ἐπάκουσέν του

(Κυπρ. Ἀθ. Σακελ. ἀ. 4. στιχ. 53)

Ψήχου καὶ Ψῆς χρησιμοποιεῖ ὁ Διπέρτης (τὰ γράφει Ψύχου καὶ Ψίς). Κόρη ψήχου κ' ἐν βοῦρηστρον (Γαλλούρα στίχ. 9)

Εὔδικα ψῆς στήν μουσσόναν κ' ἐπιτοῦσαν του (Ὁ Γεναικοπίστευτος, στίχ. 69)

Ψῆς κ' ἰ ὁ παράδεισος ἐν ὀμπρός μου (Β. Μιχ., Χιώτισσα, 335)

Ψηχὰς ἔχει ὁ Α. Κλόκκαρης (Τραγ. σ. 9).

Ψηχὰς κ' ἐγ (=ἐν) γλυκολέμονα πριχούτις νά ριμάνουν.

Ἀπὸ μαθητὲς μου πληροφορήθηκα ὅτι σὲ χωριὰ τῆς Λάρνακας (καὶ στὴ Λύση) ἀκούεται καὶ ψήα, ψή'ας καὶ ψές· τὸ τελευταῖο δὲν μπόρεσα νά τὸ ἐξακριβώσω.

Τὸ ψήχα εἶναι τὸ ψήφα προστ. τοῦ ψηφῶ ποὺ ἔχει τὴ σημασία τοῦ λογαριάζω, ἐκτιμῶ. Ψήφα πῶς ἐν' παιδὶν σου ἢ ψήφα κ' ἐν... Ἀπὸ τὸ ψηφῶ ἔγινε καὶ τὸ ψ, τὸ ψηφος = ἡ ἐκτίμησι' ἀπαντὰ καὶ στὸν Α. Μαχ. σ. 232 καὶ σήμερα ἀψήφιστος ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἐκτιμᾷ, ἀσυλλόγιστος. Νά ψηφιστῆ = νά λογαριαστῆ, ἀπαντὰ στὶς Ἀσσίξες (σ. 290). Τὸ ψηφῶ προήλθε ἀπὸ τὸ ψηφίζω (ἀρχαιοτ. ψηφίζομαι) κατὰ τὸ ἀσφαλίζω—σφαλῶ, στραγγίζω—στραγγῶ (Γ. Χατζ. Γεν. Γλωσσ. σ. 354). Ψήφα—ψήχα, τὸ φ ἔγινε χ ὅπως καὶ στὸ φάραγγας—χάραγγας, φουμίξομαι—χουμίξομαι.

Ὁ Ἀθ. Σακελλ. ἔχει τὸ ψήχα καὶ ψήχου (τὸ γράφει ψήχα καὶ ψήχου) στὸ λεξιλόγιό του. Ἐλεᾶτε με, ἀφεντικά, κ' αἰ ψυχᾶτε (sic) πῶς κτίζετε ἐκκλησιάν.

Ψήχου ἔγινε κατὰ τὰ ἐπιρρ. ὄλου, σιούφου (=βέβαια), παντοῦ καὶ τὸ σκέφτου. (Στὸν Α. Μαχ. (347, 399) ἀπαντὰ τὸ δόξου = νά! ποὺ εἶναι ἡ προστ. δέξου, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ Δημοτ. τῆς Καρπάθου (Μ. Μιχαηλ. ἀ. 8, στιχ. 8) Καὶ ἔξου καὶ τὸν γέροντα στοῦ κάμπου ξεπροβάλλει).

Ψῆς ἔγινε κατὰ τὸ λοῆς, παντῆς.

Ἀντίστοιχο μὲ τὸ Κυπρ. ψήχα εἶναι τὸ Κρητ. τάξε, συχνὸ στὸν Ἐρωτοκρ. Μὰ τάξε καὶ θωρῶ τῆ (σάν νά τῆ θωρῶ).

Τὸ τάσσω πήρε τὴ σημασία τοῦ θεωρῶ, λογαριάζω. Δὲν τὴν τάσσει γιὰ παιδί (Ἐρωτ. Δ, 522). Κι' ἄς τάξω δὲν τὸ γέννησα μηδ' εἶδα το ποτέ μου (Θυσία Ἀθρ. 401 καὶ σ. 908).

Τὸ παντῆς ἢ παντὲς ἢ πάντες ἢ μαντῆς ἢ μαντῆς, συνήθως μὲ τὸ πλεοναστικὸ καί, ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὸ ψήχα = σάμπως. Ἀπαντὰ ἤδη στὸν Α. Μαχ. Ὅτι πάντες ἐχάθην ὁ κόσμος (404)· καὶ σὲ δημοτ. τραγ. ἀντὶ τοῦ ψήχα: Μαντῆς ὁ νιὸς ἀ(γ)ιὸς ἴτου Χριστὸς κ' ἐπάκουσέν του. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ στὴν Κρήτη: πάντης, πάντησως καὶ παντήσμιος. Στὸν Ἐρωτοκρ. Ε, 615 καὶ πάντησμι' ὄντε τὸ κακὸ γενῆ. Ὁ Σανθουδίδης εἰκάζει ὅτι προήλθε ἀπὸ τὸ πάντη ἢ πάντως. Πιθανώτερον μοῦ φαίνεται ἡ προέλευσή του ἀπὸ τὸ παντέχω ἢ μαντέχω = προσδοκῶ, περιμένα, ἀλλὰ καὶ νομίζω, θεωρῶ. Ἔτσι στὴν Ἠπειρο: Παντέχεις κ' εἶσαι ἄνθρωπος (Γ. Χατζ. ΜΝΕ Α, 133). Ἡ δυσκολία εἶναι ὅτι τὸ παντέχω δὲν ἔχει ἄορ. (τὸ πάντησα, ἐπάντησα εἶναι τοῦ ἀπαντῶ = διαρκῶ, βαστῶ στὸν Α. Μαχ.) καὶ προστακτ. πάντησε ἀπὸ τὴν ὁλοῖαν εὐκόλα θὰ γινόταν τὸ πάντης. Ἄν δὲν βρεθῆ λοιπὸν σὲ κείμενα ἢ ἰδιώματα αὐτοῦ ὁ τύπος, ἡ προέλευση ἀπὸ τὴν προστακτικὴ δὲν στηρίζεται καὶ τότε μποροῦμε νά ὑποθέσουμε ὅτι τὸ παντῆς προέρχεται ἀπὸ τὸ παντέχεις — παντέεις — παντῆς (Ποβλ. τὸ Κρητ. κατέεις καὶ κατέεις).

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ ΝΙΤΣΕ

Ο ΗΛΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙ

1

Δὲ θὰ διψᾷς καιρὸ ἀκόμα,
καμένη καρδιά!
Μιά υπόσχεση εἶναι στὸν ἄερα,
ἀπ' ἄγνωστα χεῖλη μου φυσᾷ,
— ἡ μεγάλη δροσιὰ ἔρχεται....

Ἵλιος μου στάθη ξεστὸς πάν' ἀπὸ μὲ τὸ μεσημέρι:
νὰ ἔχετε τὸ χαιρετισμὸ μου, γιατί ἔρχεστε,
σεῖς ξαφνικοὶ ἄνεμοι,
σεῖς δροσοβόλα πνεύματα τοῦ ἀπομεσήμερου!

Ἵ ἀγέρας πηγαίνει ἀπόξενος καὶ καθαρός.
Μὲ λοξή,
πλάνα ματιὰ μὴ δὲν κοιτάζει
σὲ μένα ἢ νύχτα;....
Στάσου γερή, γενναία μου καρδιά!
Μὴ ρωτᾷς: γιατί;—

2

Ἡμέρα τῆς ζωῆς μου!
ὁ ἥλιος βυθίζει.
Στέκεται τώρα ἡ μαγλινὴ
θάλασσα χρυσομένη.
Θερμὰ ἀνασαίνει ὁ βράχος:
κοιμήθηκε καλὰ τὸ μεσημέρι
ἢ εὐτυχία ἐπάνω του τὸν ὕπνο τοῦ μεσημεριοῦ;—
Μέσα σὲ πράσινα φῶτα
πα'ζει ἀναδίδοντας ἀκόμα εὐτυχία
ἢ καστανόχρωμη ἄβυσσο.

Ἡμέρα τῆς ζωῆς μου!
γιὰ τὴν ἐσπέρα τραβάει!
Τώρα πυρώνει τὸ μάτι σου
μισοκλεισμένο,
τώρα ἀναβροῦν τῆς δροσιάς σου
δακρυοσταγόνες,
τώρα περνᾷ γαληνὴ πάν' ἀπὸ θάλασσες λευκὲς
ἢ πορφύρα τῆς ἀγάπης σου,
ἢ τελευταία σου δισταχτικὴ μακαριότητα.

3

Ἵλαρότητα, δλόχρυση, ἔλα!
σὺ τοῦ θανάτου
πολὺ κρυφὴ, πολὺ γλυκιὰ πρόγευση!
— Ἐπεξε πολὺ γρήγορα στὸ δρόμο μου;
Πρώτη φορὰ μου τώρα πού τὸ πόδι ἀπόκαμε
νὰ πού τὸ βλέμμα σου μὲ προλαβαίνει,
νὰ πού ἡ εὐτυχία σου μὲ προφταίνει.

Γύρω μονάχα κύμα και παιχνίδι.
 "Ό,τι ήταν κάποτε βαρὺ
 βυθίστη σὲ γαλάζια λησμονιά —
 ἀργόσχολη σαλεύει τώρα ἢ ψαροπούλα μου.
 Θύελλα και ταξίδι — πῶς τὰ ξεχνᾷ!
 Πόθος κ' ἐλπίδα πνίγησαν,
 ἀσάλευτη κοίτεται ψυχὴ και θάλασσα.

Ἔθδομη μοναξιά!
 Ποτέ μου δὲν αἰστάνθηκα
 γλυκιά μὰ σιγουριά σιμότερά μου,
 βλέμμα τοῦ ἡλιου πὸ θερμό.
 — Δὲν καίει ὁ πάγος τῆς κορφῆς μου ἀκόμα;
 Ἄργυρό, ἔλαφρό, ἕνα ψάρι,
 κολυμπάει τώρα ἢ βόρκα μου πέρα στὰ νερά....

ΡΑΪΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΛΚΕ

Ρ Ο Δ Ο . . . .

Ρόδο, ὡ καθαρὴ ἀντίφαση, χαρὰ
 νὰ μὴν εἶσαι ἕπνος κανενός, κατ' ἀπὸ τόσα
 βλέφαρα.

Μεταφραστής: Ε. Ν. ΠΛΑΤΗΣ

PIERRE DE RONSARD (1524—1585)

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΓΙΑ ΝΑ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΖΥΓΟ

"Ω Κύπρις, Θεά μου ὡραία, ἐσὺ μητέρα
 τῆς χάρις, τοῦ ἔρωτα, θεὰ τῆς νιότης,
 πὸν ὄλα τὰ κάνεις νάρχονται, στή μέρα,
 σάν ἀπ' τὸ Σύμπαν τῆς σποράς ἢ ὡραιότης

Δαλιώτισσα, Ἄμαθούσια, ἀπ' τὴν Τουρκιά
 προστάτεψε τὴν Κύπρο, διαμονή σου,
 τὸν Ἄρη σφίξε μὲς τὴν ἀγκαλιά
 και δόσε στὸ λαμό του τὸ φιλί σου.

Βάρβαρο ἀφέντη στὸ νησί μὴ ἀφήσεις
 νὰ τὸ μολύνῃ και χαθῆ ἡ τιμὴ σου·
 σὲ γῆ ἄλλη τοὺς πολέμους νὰ ὀδηγήσης.

Καὶ θὰ τὸ κάνης. Πάντα οἱ ὀφθαλμοί σου
 τρυποῦν θνητοὺς και θεοὺς μὲ μὰ ματιά
 Ἄδη, Οὐρανό, Πόντο και Γῆ βαθειά.

Μετ.: Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

RAOUL BOGGIO

NOCTURNE

Τραγοῦδαγες και μεις κοιμόμαστε στὸν οὐρανὸν ἀντίφω.
 Ἄστέρια μάζευαν τὰ χέρια σου στήν ἄβυσσο·
 Τὸ στόμα σου ἔμοιαζε θανάσια μέλισσα.
 Ποῦ ἀπόσταξε γιὰ μὲ τὸ χρυσὸ και ἐξαίσιο μέλι.

Μετ.: ΜΙΜΗΣ Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1964

Τὸ Κυπριακὸν Βιβλιογραφικὸν Δελτίον τοῦ ἔτους 1964, τὸ συμπεριλαμβάνον βιβλία τὰ ἐκδοθέντα ἐν Κύπρῳ τὸ 1964, δημοσιεύονται εἰς τὴν «Φιλολογικὴν Κύπρον» τοῦ 1965.

Τὸ μέρος τὸ περιέχον τὸν ἡμερησίον καὶ περιοδικὸν τύπον τῆς Κύπρου τοῦ 1964, δημοσιεύεται εἰς τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος».

Καὶ τὰ δύο μέρη, θὰ ἐκδοθοῦν εἰς ἀνάμνητα, τὰ ὅποια θὰ ἀποτελέσουν ἓνα τεῦχος μὲ τὸν τίτλον «Κυπριακὴ Βιβλιογραφία, Βιβλιογραφικὸν Δελτίον τοῦ ἔτους 1964».

ΚΤΠΡΙΑΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑΙ (Ἐκτὸς Δευτέρας)

Τίτλος Ἐφημερίδος	Γλῶσσα	Κατηγορία Γενικοῦ	Τιμὴ	Διευθυντὴς	Διεύθυνσις Ἐφημερίδος
ΑΓΩΝ	Ἑλληνικὴ	ἐνδιαφέροντος	15 μίλις	Ν. Κόσης	Γλάδστωνος 7, Λ)σία
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ	»	»	»	Γ. Χατζηνικολάου	Πλουτάρχου 30, »
ΜΑΧΗ	»	»	»	Ν. Σαμψῶν	Λεωφ. Γρίθα-Διγενῆ, »
ΝΙΚΗ (Ἀπογευματινὴ)	»	»	»	Ν. Σαμψῶν	Λεωφ. Γρίθα-Διγενῆ, »
ΠΑΤΡΙΣ	»	»	»	Κ. Σ. Κόνωνας	Ἀνδροκλέους 1, »
ΦΙΛΕΛΕΤΘΕΡΟΣ	»	»	»	Νίκος Παττίχης	Σοφοκλέους 15, »
ΤΕΛΕΤΤΑΙΑ ΩΡΑ (Ἀπογευματινὴ)	»	»	»	Γλαῦκος Τ. Παναγιώττου	Ἀρσινόης 36, »
ΧΑΡΑΤΤΗ	»	»	»	Χρῦσης Δημητριάδης	Τ.Κ. 1556 »
CYPRUS MAIL	Ἀγγλικὴ	»	»	C. W. Coult	Βασ. Βουλγαροκτόνου 24, »
BOZKURT	Τουρκικὴ	»	»	»	Κυρηνείας 142 »
HALKIN SESI	»	»	»	»	Κυρηνείας 172, »

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑΙ (Κάθε Δευτέρα) Ἐκτὸς ἐὰν διαφορετικὰ ἐμφαίνεται.

Τίτλος Ἐφημερίδος	Γλῶσσα	Κατηγορία Γενικοῦ	Τιμὴ	Διευθυντὴς	Διεύθυνσις Ἐφημερίδος
ΑΚΡΙΤΙΚΗ (Πέμπτη)	Ἑλληνικὴ	ἐνδιαφέροντος	15 μίλις	Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ	Κτήμα, Πάφος
ΑΛΗΘΕΙΑ	»	»	»	Ἀντώνης Φαρμακίδης	Πυγμαλιῶνος 31, Λ)σία
ΑΘΛΗΤΙΚΗ	»	Ἀθλητικὴ	»	Α. Τσαλιῆς	Λεωφ. Μακαρίου III, »
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΠΑΛΛΗΛΟΣ Σ (Τετάρτη)	»	Γεν. ἐνδιαφέροντ.	»	ΠΑ. ΣΤ. ΔΤ.	Α. Δημητρίου 8, »
ΕΘΝΙΚΗ	»	»	»	Ἐκδοτ. Ἐταιρεία Κήρυξ	Περικλέους 60, »
ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (Πέμπτη)	»	Κυβ. ἀνακοινώσεις	»	Κυβέρνησις Κύπρου	Κυβέρνησις Κύπρου »
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΒΗΜΑ (Πέμπτη)	»	Ἐργατικὴ	»	Γ. Τσιροπούρης	Θεοκρίτου 3, »
ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΦΩΝΗ (Παρασκευὴ)	»	»	»	Χρ. Α. Μιχαηλίδης	Βουλγάρας 6, »
ΕΜΠΡΟΣ (Σάββατο)	»	Ἀγροτικὴ	»	Παναγιώτης Ὁρφανός	φ) δι ΠΕΚ »
ΘΑΡΡΟΣ	»	Γεν. ἐνδιαφέροντ.	»	Νίκος Σαμψῶν	Λεωφ. Γρίθα-Διγενῆ »
ΚΤΠΡΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ (Πέμπτη)	»	Οικονομολογικὴ	»	Ἐκδ. Ἐπιχειρ. ΟΛΤΜΠΙΚ	Λήδρας 217 »
ΚΤΠΡΟΣ	»	Γεν. ἐνδιαφέροντ.	»	Τυπογρ. Κόσμος Λτδ	Ἀπ. Βασιλάβα 10, »
ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ ΝΕΟΛΑΙΑ (Σάββατον)	»	»	»	Α. Τσιμίλλης	Βασ. Βουλγαροκτόνου 8, »
	»	»	»	Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ	Ἵνασαγόρου 36, »

ΟΙΚΟΔΟΜΟΣ	»	Έργατικόν 100 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	Όδος Βολονάκη, »
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ	»	Ξενοδοχειακόν 100 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	Όδος Βολονάκη, »
CYPRUS TO DAY	Άγγλική Γεν.	Ένδιαφέρ. 75 μίλς	Φρ. Βράχας φ)δι Παιδαγ.	Άκαδημίας, »

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ

ΔΕΛΤΙΟΝ ΟΜΙΛΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΡΕΥ- ΝΩΝ ΚΤΗΡΟΥ	Έλληνική	Παιδαγωγικόν 150 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	φ)δι Γραφ. Παιδείας, Δ)σία
ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΕΙ- ΡΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙ- ΡΕΙΑΣ ΚΤΗΡΟΥ	Έλληνική Άγγλική	Ίατρικόν 50 μίλς	Γ. Ν. Μαρογκός	Χαρ. Μούσκου 4, »
ΕΠΙΕΝΑΤΣΗ ΚΑΙ ΤΠΟΔΗΣΗ	»	Έργατικόν 50 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	Όδος Βολονάκη, »
ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ	»	Γεν. Ένδιαφέρ. 100 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	Β. Βουλγαροακτόνου 8, Δ)σία
ΝΕΟΣ	»	»	»	»
ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ	»	Πολιτικόν 100 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	Όδος Βολονάκη, »

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ

ΔΕΛΤΙΟΝ ΟΕΛΜΕΚ	Έλληνική	Φιλολογικόν	Συντ. Έπιτροπή	φ)δι ΟΕΛΜΕΚ, Δ)σία
BULLETIN CENTRAL BANK OF CYPRUS	Άγγλική	Τραπεζικόν	Συντ. Έπιτροπή	φ)δι Κ. Σ. Τραπεζης Κύπρου

ΕΤΗΣΙΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ	Έλληνική	Θρησκευτικόν 250 μίλς	Χρ. Άγαπίου	φ)δι Άρχιεπισκοπής, Δ)σία
ΚΥΠΡΙΑΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙ	»	Γεν. Ένδιαφέρ. 1500 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	Τ.Κ. 1034, »
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΤΗΡΟΣ	»	» 1000 μίλς	Συντ. Έπιτροπή	φ)δι Κ. Χρυσάνθη, »

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΑΚΑΘΟΡΡΙΣΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΚΔΡΟΜΙΚΗ ΗΧΩ	Έλληνική	Γεν. Ένδιαφέρ. δωρεάν	Συντ. Έπιτροπή	Τρικούπη 12, Δ)σία
ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ	»	Έμπορική δωρεάν	Κ. Καλησπέρας	Όμήρου 5, »
ΚΤΗΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ	»	Λογοτεχνικόν 100 μίλς	Συντακτική Έπιτροπή	Σοφοκλέους 17, »

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΑΚΤΙΝΕΣ: Περιοδικόν Κυπρίων Φοιτητών, Άθηναι.

ΚΥΠΡΙΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Περιοδικόν Ένώσεως Κυπρίων Φοιτητών Άγγλίας, Συντακτική Έπιτροπή, 376 Gray's Inn Road, London W.C.1.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΣΧΟΛΩΝ
ΜΕΣΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΑΓΩΓΗ: Περιοδικόν τών μαθητών του Γυμνασίου Άμμοχώστου.

Ο ΑΚΑΜΑΣ: Περιοδικόν τών μαθητών του Γυμνασίου Πόλεως Χρυσοχούς.

ΑΡΓΩ: Περιοδικόν τών μαθητών του Γυμνασίου Λεμεσού.

ΕΣΤΙΑΣ: Περιοδικόν τών μαθητριών του Γυμνασίου Θηλέων Άμμοχώστου.

ΕΦΗΒΟΣ: Περιοδικόν τών μαθητών του Π.Γ. Κύκκου Άρρένων και Γ' Π. Γυμνασίου.

Ο ΚΗΡΥΞ: Έφημερίς τών μαθητών του Γυμνασίου Άρρένων Μόρφου.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΖΩΗ: 15θήμερος έφημερίς Παγκυπρίου Γυμνασίου.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ: Περιοδικόν τών μαθητών του Γυμνασίου Άρρένων Άμμοχώστου.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ: Περιοδικόν τών μαθητριών του Π.Γ. Θηλέων Παλλουριωτίσσης.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ: Περιοδικόν τών μαθητών και μαθητριών του Παγκυπρίου Γυμνασίου (Κεντρικού, Φανερωμένης, Νεαπολεως).

ΜΑΘΗΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ: Περιοδικόν Γυμνασίου Πολεμίου.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ: Περιοδικόν Γυμνασίου Θηλέων Λάρνακος.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ: Περιοδικόν Π.Γ. Θηλέων Παλλουριωτίσσης.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΦΛΟΓΑ: 'Εφημερίς Οικονομικού Γυμνασίου Λεμεσοῦ.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΠΑΛΜΟΙ: Περιοδικόν Γυμνασίου 'Ομόδους.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΦΛΟΓΑ: Περιοδικόν Β' Γυμνασίου 'Αρρένων 'Αμμοχώστου.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΠΤΥΣΟΣ: Περιοδικόν Γυμνασίου Κυρηνείας.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΝ ΣΑΛΠΙΣΜΑ: Περιοδικόν Π.Γ. Θηλέων Φανερωμένης.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΝ ΣΑΛΠΙΣΜΑ: Περιοδικόν Γυμνασίου Μόρφου.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΦΛΟΓΑ: Περιοδικόν Β' Γυμνασίου Λεμεσοῦ.

ΠΤΥΣΟΣ: Περιοδικόν Γυμνασίου 'Αμμοχώστου.

THE PUPIL'S PEN: Περιοδικόν Α' Γυμνασίου Θηλέων Λεμεσοῦ.

ΠΝΕΥΜΑ: Περιοδικόν Β' Γυμνασίου Πάφου.

Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ: Περιοδικόν Τεχνικής Σχολῆς Λευκωσίας.

ΣΧΟΛΙΚΑ ΝΕΑ: Δεκαπενθήμερος 'Εφημερίς Γυμν. 'Αρρένων 'Αμμοχώστου.

ΣΤΑΧΤΣ: Περιοδικόν Γεωργικῶν Γυμνασίου Μόρφου.

ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ: Περιοδικόν Γεωργικῶν Γυμνασίου Μόρφου.

ACADEMY HERALD: Περιοδικόν 'Αμερικανικῆς 'Ακαδημίας Λάρνακος.

ACADEMY ECHO: Περιοδικόν 'Αμερικανικῆς 'Ακαδημίας Λευκωσίας.

THE ENGLISH SCHOOL MAGAZINE: Περιοδικόν 'Αγγλικῆς Σχολῆς Λευκωσίας.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΟΚΤΑΤΑΞΙΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΗΧΩ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου 'Αθηναίου.

ΚΕΔΡΟΣ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου 'Ασωμάτου.

ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΤΩΝ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου 'Αγ. Τριάδος.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου Βουνίου.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου Κόφρου.

ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου Πάφου.

ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΟΣ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου Κυπερούντας.

ΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΗ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου 'Αγ. Τριάδος Αιγιαλούσης.

ΠΡΟΟΔΟΣ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου Πελενδρίου.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου Πέγειας.

ΠΗΓΑΣΟΣ: Περιοδικόν 'Οκτατάξιου Λύσης.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΑΗΔΟΝΙΑ: Περιοδικόν Δημοτικού Σχολείου Γαστριών.

ΑΗΔΟΝΙ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου περιοχής 'Ορεινῆς, Νήσου, Σολέας.

ΑΚΟΥΣΤΕ ΜΑΣ: Περιοδικόν Α' Κατωτέρου Μικτοῦ Λεμεσοῦ.

ΑΥΓΟΥΛΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Μαζοράσκας.

ΔΕΙΛΑ ΒΗΜΑΤΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Κοντέας.

ΔΕΛΤΙΟΝ: Δελτίον 'Αστικῆς Σχολῆς Λυκαβητοῦ Λευκωσίας.

ΕΛΙΑ: Δελτίον 'Αστικῆς Σχολῆς Λυθροδόντα.

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΤΛΑ ΜΑΣ: Δελτίον Β' 'Αρρηνεαγωγείου Καίμακλίου.

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΤΛΑ ΜΑΣ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Διοφίου.

Ο ΗΛΙΟΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου 'Ομόδους.

ΚΕΛΑΔΗΜΑΤΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ριζοκαρπάσου.

ΚΕΛΑΔΗΜΑΤΑ: Περιοδικόν Β' Δημοτ. Σχολείου Παγαμνίου.

Η ΔΑΛΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΑΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Κουκλίων.

ΤΟ ΛΥΚΑΒΗΤΟΠΟΤΛΟ: Περιοδικόν 'Αστικῆς Λυκαβητοῦ.

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ: Περιοδικόν 'Αστικῆς Σχολῆς Καλογερά Λάρνακος.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ: Περιοδικόν Σχολικῆς περιφερείας Παναγιάς.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ: Περιοδικόν Ε' 'Αστικῆς Λεμεσοῦ.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Πλατανιστάσης.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΗΧΩ: Περιοδικόν Παρθενεαγωγείου Φανερωμένης.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΗΧΩ: Περιοδικόν Α' 'Αστικῆς Λύσης.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Κορμακίτη.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΠΙΝΟΗ: Περιοδικόν Α' Παρθενεαγωγείου Καίμακλίου.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου 'Εγκώμης Λευκωσίας.

ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΠΕΝΙΕΣ: Περιοδικόν Β' Δημοτικού Αιγιαλούσης.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Λαυλού.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ: Περιοδικόν Ἀστικῆς Ἀκροπόλεως.

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Κάθηκα.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείων Τρούλλων.

ΜΑΘΗΤΙΚΟΝ ΣΑΛΠΙΣΜΑ: Περιοδικόν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Ἀγ. Παύλου, Ἀγ. Κωνσταντίνου, Ζωσιπγγῆς, Μαθηκολώνης, Καλοῦ Χωρίου.

ΜΑΝΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ψημολόφου.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΕΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Μουσουλίτας.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΑΛΛΕΠΙΤΗΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Καλλιπέτειας.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΤΟΧΝΙΤΗΣ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Τόχνης.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΚΕΛΑΔΗΜΑΤΑ: Περιοδικόν Α΄ Δημ. Σχολείου Παλλουριωτίσσης.

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Κυπερούντας.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΖΩΗ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Τσάδας.

ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ: Περιοδικόν Α΄ Ἀστικῆς Δεμεσοῦ.

ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΤΡΟΙ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ἀγ. Φυλάξεως.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΡΔΙΑ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Ἀστρομερίτη.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΦΩΝΗ: Περιοδικόν Ἀστικῆς Ἀκροπόλεως.

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΠΕΝΝΙΕΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ἀγ. Τριάδος Αιγιαλοῦσης.

ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΠΑΛΜΟΙ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Χοιροκοιτίας.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΤΨΕΛΗ: Περιοδικόν Α΄ Παρθεναγωγείου Δεμεσοῦ.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΣΤΝΕΡΓΑΣΙΑ: Περιοδικόν περιφερείας Αιγιαλοῦσης.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΣΤΝΤΡΟΦΙΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείων περιφερείας Τρικώμου.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΦΤΕΡΟΤΓΙΣΜΑΤΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ἀσγάτας.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΦΛΟΓΑ: Περιοδικόν Α΄ Παρθεναγωγείου Καϊμακλίου.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΦΛΟΓΑ: Περιοδικόν Ἀρρεναγωγείου Κτήματος.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΜΑΣ ΧΡΟΝΙΑ: Περιοδι-

κόν Δημ. Σχολείου Ἀρρουν.

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Ἀρακαπᾶ.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΦΩΝΗ: Περιοδικόν Μικτῆς Ἀστικῆς Λάρνακος.

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΧΑΡΕΣ: Περιοδικόν Β΄ Ἀρρεναγωγείου Καϊμακλίου.

ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΗΜΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Καλαβασοῦ.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ἀγ. Τύχωνος.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ: Περιοδικόν Β΄ Κατωτέρου ἰακτοῦ Δεμεσοῦ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Βαρωσίων.

ΣΑΛΠΙΓΓΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ψημολόφου.

ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Φιλιάς.

ΣΧΟΛΙΚΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ: Περιοδικόν Β΄ Ἀστικῆς Δεμεσοῦ.

ΤΕΜΠΡΟΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Τεμβριᾶς.

Ο ΦΑΡΟΣ: Περιοδικόν Δημοτ. Σχολείου Περιστερανοπηγῆς.

Ο ΦΑΡΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΑΣ: Περιοδικόν Α΄ Ἀστικῆς Λύσης.

ΦΑΡΟΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Βυζακιάς.

ΦΤΕΡΟΤΓΙΣΜΑΤΑ: Περιοδικόν Β΄ Παρθεναγωγείου Δεμεσοῦ.

ΦΤΕΡΟΤΓΙΣΜΑΤΑ: Περιοδικόν Ἀστικῆς Σχολῆς Δασυπόλεως Λευκωσίας.

Η ΦΩΝΗ ΜΑΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Γεροσκήπους.

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ἀγ. Ἀντωνίου Λευκωσίας.

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΑΣ: Περιοδικόν Α΄ Ἀρρεναγωγείου Καϊμακλίου.

ΧΑΡΟΤΜΕΝΕΣ ΦΩΝΕΣ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ἀγ. Ὁμολογητῶν.

ΤΟ ΧΑΡΟΤΜΕΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Ἄνω Κυβίδων.

ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ: Περιοδικόν Δημοτικῶν Σχολείων Βαρωσίου Μεσαορίας.

ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΑ: Περιοδικόν Δημ. Σχολείου Τρικώμου.

ΧΡΥΣΗ ΑΚΤΗ: Περιοδικόν Δ΄ Ἀστικῆς Βαρωσίων.

ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ ΤΟΝ ΕΝΑ ΕΠΙΚΛΗΣΗ

Ήλιε
τῆς δόξας
δρασκελίσε τις κορυφογραμμές
τῆς ὀδύνης
κι' ἀνάτειλε
στὸν εὐρὺν ὀρίζοντα τοῦ μετώπου.

Τὸ σῶμα τοῦ πάθους
βυθισμένο
στοὺς ἀπροσπέλαστους δρυμοὺς
τῆς μοναξιᾶς
καρτερᾷ ὄλο ρίγος
τὴν ἀφή
τῶν ἀκτίνων.

Αἰῶνες
οἱ μνήμες τῆς ἀγρύπνιας.
Πάνω στὰ προσκέφαλα
τῶν ὁραμάτων
ἡ νοσταλγία
τοῦ Ἥλιου
στεγνώνει τοὺς σαπφείρους
ἀπὸ τὰ μάγουλα
τῆς ὀλονυκτίας.

Ήλιε
τῆς δόξας
προσπέλασε τὸ δμοίωμα
τῆς φθορᾶς
καὶ σύνθλιψε
τοὺς τύπους τῶν ἴλων.

Σὲ καρτερῶ
στὴν πικρὴ σκιά
τοῦ σταυροῦ
μ' ἓνα τριαντάφυλλο ἔρωτα
καρφωμένο στὸ στήθος.

Νὰ καῶ
στὴν ἀείροση κοίτη
τῆς Ἀγάπης σου
σὰν διαμάντι
χωρεῖς τέφρα
ποὺ νὰ μαρτυροῦν
τὴν παρουσία.

Ήλιε
τῆς ἀρμονίας
μὴν ἀρνηθεῖς
τὴν προσφορὰ
τοῦ ῥόδου
ἀπὸ τὶς ἀπαλάμες
τῆς πεθνιαῆς μου.

Εἶμαι τὸ σκεῦος
κι' εἶσαι ὁ κάτοχος
σὰν τὸ χρῖνο ποὺ κατακτᾷ
τὸ παρτέρι.
Εἶμαι τὸ μάτι
κι' εἶσαι τὸ φῶς
σὰν τὴν φλόγα
ποὺ κυριεύει
τὶς διαστάσεις τῆς λυχνίας.

Ἀγέροχη ὄψη
ποὺ ὀδεύεις πάνω στοὺς τροχοὺς
τῶν ἤχων
ποὺ πορεύεσαι πάνω
στὸ ἀέναο κάλλος
τῶν χρωμάτων,
καταδέξου
τὴν πάναγνη παστάδα
τῆς σιωπῆς.

Α. ΛΥΚΑΥΓΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ο ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Γράφοντας σὲ μελέτημά μου γιὰ τὴν Αἴθουσα Νίκου Νικολαΐδη στὴ Δημοτικὴ Πινακοθήκη Ἀμμοχώστου, ἐπαίνεσα τὴν προσπάθειά. Φίλος ἀπὸ τὴν Ἀμμοχώστο θεώρησε καλὸ νὰ μὴ ταχυδρομήσῃ κάποιες λεπτομέρειες γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό. Δημοσιεύω τὴν ἐπιστολή του καὶ ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου:

Ἀμμοχώστος (Κύπρου) 6.7.1965

«Τὸ Τμήμα Πινακοθήκης τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Ἀμμοχώστου κατέχει μιά συλλογὴ ἀπὸ ἑννέα πίνακες τοῦ Νίκου Νικολαΐδη, ἀρκετὴ γιὰ νὰ διευθετηθεῖ μιά Γωνιά Νίκου Νικολαΐδη ὅταν, μετὰ τὴν ἀνάγερση νέας Βιβλιοθήκης — Πινακοθήκης, θὰ ἐξασφαλισθεῖ ὁ κατάλληλος χώρος.

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἐξασφαλίσθηκε μετὰ φροντίδες τοῦ διευθυντῆ τῆς Βιβλιοθήκης — Πινακοθήκης Γ. Φ. Πιερίδη ἀπὸ δωρεὰς φίλων τοῦ Νίκου Νικολαΐδη καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἔργα:

1. Ἐρημος καὶ γεράκι — Λάδι.
Δωρεὰ κ. Στράτη Τσίρκα, Ἀλεξάνδρεια.
2. Ἁγία Αἰκατερίνη, Σινᾶ — Ἀκουαρέλλα.
3. Σταυροβούνι — Λάδι.
4. Τοπεῖο — Λάδι.
Δωρεὰ κυρίας Ἀρτέμιδος Γκοβότση, Κάιρο.
5. Πλάτρες — Παστέλ.
6. Πλάτρες — Παστέλ.
Δωρεὰ κυρίας Ἀμαλίας Τρωϊάνο, Κάιρο.
7. Ὅρος Σινᾶ — Ἀκουαρέλλα.
Δωρεὰ κ. Κώστα Πρωάκη, Ρώμη.
8. Ἀμμόλοφοι καὶ κουραδιές — Λάδι.
Δωρεὰ κυρίας Ἐλένης Βοϊσκου Μάρταλη, Ἀθήνα.
9. Μονὴ Σινᾶ — Ἀκουαρέλλα.
Δωρεὰ κ. Σοφianoῦ Χρυσόστομῆ, Λευκωσία.

Ἡ συλλογὴ σχηματίσθηκε ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1957 ὡς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1961.

Ἡ τωρινὴ Αἴθουσα Πινακοθήκης δὲν εἶναι πλέον ἀρκετὰ μεγάλη γιὰ τὴν κανονικὴν ἀνάρτησιν ὅλων τῶν πινάκων, ποὺ ἔχει ἡ Πινακοθήκη. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο μόνον τρεῖς ἀπὸ τοὺς πίνακες τοῦ Νικολαΐδη βρῖσκονται ἐκτεθειμένοι.

Ἡ ἀνάγκη ἀνεγέρσεως νέας Βιβλιοθήκης — Πινακοθήκης στὴν Ἀμμοχώστο εἶναι αἰσθητὴ, γιὰτὶ

καὶ ἡ Βιβλιοθήκη ἀντιμετωπίζει ἤδη στενότητα χώρου γιὰ τὴν τοποθέτησιν νέων βιβλίων. Τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο ἔχει ὑποβάλῃ τὴν ἀνάγκη καὶ μελετᾷ ἀπὸ καιρὸ τὸ ζήτημα μετὰ βῆσιν τὶς οικονομικὰς δυνατότητας.

Ἡ γωνιά Νίκου Νικολαΐδη θὰ γίνῃ κάποτε πραγματικότητα ἐφ' ὅσον ἔχουν ἤδη ἐξασφαλισθεῖ οἱ πίνακες, ποὺ θὰ τὴν διακοσμήσουν καὶ δὲν ἀποκλείεται ν' ἀσχηθῇ ἀκόμα ὁ ἀριθμὸς τους».

Αὐτὸ μάλιστα! Εἶναι μιά προβολὴ τοῦ ζωγράφου κατὰ θετικὸν τρόπο. Θυμᾶμαι μὰ διὰ λέξιν τοῦ Μανόλη Καλομοίρη γιὰ τὸ Μπετόβεν. Εἶπε ὁ ἀρχηγὸς αὐτὸς τῆς ἐθνικῆς μας σχολῆς στὴ μουσικὴ πὸς ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μανία νὰ μᾶς ἐκθέτουν ἴσως μετὰ λεπτομέρειες τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τῶν συνθετῶν ἐνῶ θὰ ἦταν προτιμότερον νὰ ζητᾶμε ν' ἀκούσοιμε ὅλο καὶ περισσότερα ἀπὸ τὸ ἔργον τους. Τί νὰ ἐκθειάζουμε τὸ χρῶμα καὶ τὰ θέματα τῶν πινάκων; Γιατὶ νὰ μὴν δόσουμε τὴν εὐκαιρία στὸ κάθε μάτι νὰ τὰ χαρῆ μετὰ τὸ δικὸν του τρόπο; Νὰ γιατί ἡ γωνιά Νίκου Νικολαΐδη, ὅταν μάλιστα πλουτισθῇ πολὺ μετὰ ἀγορὰς ἢ δωρεὰς, θάξῃ πλατεῖα σημασία.

Αὐτὰ ὅμως ὅλα μετὰ ξαναφέρονται σὲ μιά ἐπίμνησιν πὰ γιὰ μένα ἀπορητὴ: νὰ τιμῶσοιμε τὸ Νικο Νικολαΐδη ἔμπροσθα καὶ ὅπως θὰ τὸ ἀπαιτοῦσε ὁ ἴδιος, μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ πεζογραφικοῦ του ἔργου. Τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιον Δεμεσοῦ πολὺ δοθὰ σκέφτηκε νὰ τιμῆσῃ τὸν ἐργάτη αὐτὸν τὸν κυριακὸν πνεύματος καὶ νὰ τὸν θυμῆται συνεχῶς στὶς νέες γενεὲς τῆς πόλης μετὰ ἕνα ἐτήσιον εἰς μνήμην τὸν διαγωνισμὸν συνθέσεως πάνω σὲ νεοελληνικὸν θέμα. Δὲν ἀποροῦσαμε τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴν ἀπεναντίας, ὅσες φορὰς μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία τὴν ἐπαινεῖσασμε. Ἀλλὰ θεωροῦμε δοθότερους ἄλλους τρόπους (χωρὶς ν' ἀποκλείοιμε καὶ τὸν ἀπλὸν διαγωνισμὸν). Ὁ κυριώτερος γιὰ μένα εἶναι ὁ ἑξῆς:

«Τὸ θέμα τοῦ ἐτήσιου διαγωνισμοῦ νάξῃ ἀμεση σχέση μετὰ τὸ ἔργον τοῦ Νίκου Νικολαΐδη».

Ἄν γίνῃ δεχτὴ τούτῃ ἡ πρότασίς μου ὁ διαγωνισμὸς θ' ἀποδώσῃ τὸ ἕξις ὀφέλιμον ἀποτέλεσμα: οἱ νέοι θὰ διαβάζουν ἔργα τοῦ Νικολαΐδη καὶ θὰ συμπληρώνουν τὴν γνωριμίαν αὐτὴ μελετώντας ἀπόψεις καὶ γνώμεις ἄλλων πάνω στὸ συγγραφεῖα καὶ στὸ ἔργον του. Τοῦτο τάχα δὲν εἶναι τὸ καλύτερον μνημόσυνον γιὰ τὸν ἐργάτην τοῦ πνεύματος; Ἡ μελέτη τοῦ ἔργου

του. «Όλα τ' άλλα έχουν δευτερεύουσα σημασία ή έχουν την αξία διαφημίσεως.

Ήσφαλως δίπλα σ' αυτό πού προτείνω και προσωπικά τὸ θεωρῶ οἰσιῶδες και βασικό για νά διαδοθῆ τὸ ἔργο τοῦ Νικολαΐδη ὑπάρχουν και ἄλλα ἐπαινετὰ και χρήσιμα: οἱ ἐλεύθεροι διαγωνισμοί, ἡ συγγραφή εἰδικῶν μελετῶν πάνω στὸν ἄνθρωπο και τὸ ἔργο του, οἱ ἐκδόσεις, ἡ ἀγορὰ τῶν βιβλίων του, πού νά δίνονται σά βραβεῖα, σέ μαθητῆς κλπ. κλπ.

Τελικά, ἔχω μιὰ πρόταση νά ὑποβάλω στὸν κ. Γ. Φ. Πιερόδη, πού ἔδειξε κι' ὅλας πὼς ἀγαπᾷ τὸ Νικολαΐδη και προσπαθεῖ ἐμπραχτὰ νά διασώσῃ μνήμη και ἔργο, συνελπῶς ἀδίκαια και μάταια δὲ θά μιλήσω. Γιατί νά μὴ κάμῃ μιὰ προσπάθεια για νά καταγράψῃ ὅσα ἔργα τοῦ Νίκου Νικολαΐδη ὑπάρχουν στὰ σπῖτα και τίς ἰδιωτικῆς συλλογῆς τῆς Κύπρου; Τοῦτο θά ἦταν μιὰ μεγάλη εὐκολία για τὸ μελλοντικὸ μελετητῆ. Προσωπικά εὐχαρίστως διαθέτω τὴ βοήθειά μου, τουλάχιστο για τὴν περιοχὴ Λευκωσίας. (Ἄν ἔγινε παρόμοια πρόταση στὸ παρελθόν ἄς θεωρηθῆ ἡ παρούσα σά δήλωσις ἀπλῆς βοήθειας στὴν καταγραφή).

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΠΕΝΘΗ

ΖΑΦΕΙΡΗΣ Π. ΒΑΛΒΗΣ

(πορτραίτο ἀποχαιρετισμοῦ)

«Μὴν ξεχνᾶς — λέει ὁ Ἐπίκτητος — πὼς εἶσαι ἡθοποιὸς σὲ δρόμα, πού παίζεσαι ὅπως τὸ θέλει ὁ συγγραφέας: ἂν τὸ θέλει σύντομο, μακρὸ, ἂν τὸ θέλει μακρὸ. Ἄν ἔχει θελήσει νά παίξεις πρόσωπο φτωχοῦ, κοίτα νά τὸ παίξεις κι' αὐτὸ ὅπως πρέπει, ἢ πρόσωπο ἀρχοντα, ἢ σακάτη. Δικὴ σου δουλειὰ εἶναι τὸ πρόσωπο πού σου δόθηκε νά τὸ παίξεις καλά· ἢ ἐκλογὴ σου εἶναι σὲ ἄλλον ἔξουσία». Σίγουρα, οἱ δυσκολότεροι ρόλοι εἶναι τοῦ φτωχοῦ και τοῦ ἀρχοντα· νά εἶσαι φτωχὸς και νά κρατήσεις τὴν ἀξιοπρέπεια σου, νά μὴ δουλωθεῖ ἡ ψυχὴ σου, νά μὴν ἐξευτελιστεῖς: νά εἶσαι ἀρχοντας και νά διατηρήσεις τὴ εὐγένεια τῆς ψυχῆς σου, νά μὴν κάνεις κατάχρηση τῆς δυνάμεις και τῆς θέσης σου, νά μὴν ἐξευτελίσεις τὸν ἄλλον.

Τέτοιος ἕνας ρόλος ἀρχοντα εἶχε δοθεῖ στὸν Ζαφεῖρη Π. Βάλβη, και τὸν ἔπαιξε στὴ ζωὴ μὲ ἐκπληκτικὴ συνέπεια. Μεσολογίτης, νομικός, και πάνω ἀπ' ὅλα Ἕλληνας. Ἐθνομάρτυρες μὲ φλογισμένα ράσα στὴν Ἐξοδο, πρωθυπουργός, διαπραεῖς δικαστικοῦ ἔχει δώσει ἢ παλιὰ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τῶν Βάλβηδων τῆς Ἱερῆς Πόλης τοῦ Μεσολογίου. Καὶ ὁ Ζαφεῖρης Βάλβης, μεγαλώνοντας κάτω ἀπὸ τὴν ἀγρυπνὴ ἐπίβλεψη ἑνὸς αὐστηροῦ πατέρα,

ἔστρεψε τὰ πλοῖα πνευματικὰ του χαρίσματα στὴ Νομικὴ ἐπιστήμη κι' ἔκανε σκοπὸ του τὸ προφητικὸ ρῆμα τοῦ Ποιητῆ: «Κλείσε μέσα στὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα, και θά αισθανθεῖς μέσα σὺν νά λαχταρῶζαι κάθε εἶδος μεγαλείου».

Νεαρῶτατος τέλειωσε τίς σπουδῆς του, και δὲν ἄργησε νά διαπρέψει σάν δικηγόρος στὴν Πρωτεύουσα. Παράλληλα μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ του κατάρτιση, ὁ Ζαφεῖρης Βάλβης εἶχε και μιὰ πλατύτερη καλλιέργεια πού ἔφτανε ὡς τὴν ποίηση τῶν ἀρχαίων Τραγικῶν, και μαζί εἶταν προικισμένος μὲ μιὰ θαυμάσια φωνὴ βαρύτονου πού γοήτευε τὸν ἀκροατῆ του. Κομπρὸς σάν ἀγγλος εὐπατριδῆς, μὲ πηγαία εὐγένεια και πνευματικὴ ἀκτινοβολία, και πῶς πολὺ ἀπ' ὅλα μὲ μιὰ ἀληθινὰ χριστιανικὴ καλωσύνη — τὴν καλωσύνη πού φτάνει στὸν ἀλτρουισμό ἀπὸ μιὰ ἔμφυτη ὄθιση ψυχῆς, τὸ καλὸ πού γίνεται για τὸ καλὸ, χωρὶς ἀνταλλάγματα ἐπίγεια ἢ τὴν ἐλπίδα για ἀμοιβῆς ἐπουράνιες — ὁ Ζαφεῖρης Βάλβης εἶταν κείνο τὸ σπάνιο για τὴν ἐποχὴ μας, τὴν ἐποχὴ τῆς προσαρμογῆς: ἀνθρώπος μὲ ἦθος, και γι' αὐτὸ, για τοὺς πολλούς, μονολιθικός και ἀπροσάρμοστος. Στὰ αἰσθημάτα του και στὴν πίστη πού εἶχε στὶς ιδέες και στὰ ἰδανικά του, δὲν γνώριζε σύνορο. Πρωκίνδυνος σάν τοὺς παλιούς ἱππότες, ζητοῦσε νά μεταθεθεῖ στὰ πρόσω, ἐθελοντής, στὸν ἀλβανικὸ πόλεμο ὕστερα στὴ Μέση Ἀνατολή. Στὸ δυτικὸ στρατόπεδο, ἀπὸ πεποίθηση και ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία, δὲν δίστασε καὶ διαθέσει για τοὺς ἀγῶνες του τὴν προσωπικὴ του περιορία.

Μὰ τὸ κορψάωμα τῶν πατριωτικῶν του ἀγῶνων εἶταν ἡ σύσταση τῆς ΕΟΚΑ για τὴν ἀπελευθέρωση τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου. Εἶναι νωρίς νά μιλήσει ἢ Ἱστορία για τοῦτο τὸ κεφάλαιο και τὸ πολῦτιμο ἔργο τοῦ φλογεροῦ πατριώτη, πού θυμίζει ἄλλες ἐποχῆς και πού κίνησε τὴν μῆνιν τῶν Ἄγγλων.

Σὲ μιὰ κρίσιμη καμπὴ τοῦ ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ, τὸ 1956, εἶχα γνωρίσει τὸν Ζαφεῖρη Βάλβη στὴ Ρώμη μὲ τὴν ἐκλεκτὴ συντροφιά τῆς γυναικαδέλφης του Κυρίας Ἀθανασιάδης— Νόβα και τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς. Μοῦ εἶχε κάνει ἐντύπωση ἢ σοβαρότητα και μαζί ἢ ξεστασιά ἐνδὸς νέου ἀκόμα Κυρίου,— πού φαινόταν τότε και νεώτερος ἀπὸ τὰ 59 του χρόνια— ἢ σιγουριά του, ἢ πίστη του στὰ ἰδανικά του. Μποροῦσε νά ἔχει κανεὶς ἀντίθετες γνώμες ἢ δὲν μποροῦσε νά ἀμφισβητήσει: τὴν ἀγνότητα τῆς πίστης τοῦ Ζαφεῖρη Βάλβη. Αὐτὸ και μόνο ἔκανε σεβαστῆς ἀλόφειες πού θά μποροῦσαν νά εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀνάθετες μὲ αὐτῆς πού πίστευε ἴσως ἕνας ἄλλος. Καὶ θυμᾶμαι ἕνα ἀφορισμὸ πού εἶχα ἀκούσει τότε ἀπὸ τὸν

Ἀκαδημαϊκὸ Γ. Ἀθάνα. Σὲ ἀντίθετες ἰδεολογίες, πὺν νὰ βρῖσκειται ἡ ἀλήθεια; — εἶχα ρωτήσει καὶ εἶχα πάρει τὴν ἀπόκριση: ἀλήθεια εἶναι αὐτὸ πὺν πιστεύει ὁ καθένας. Μ' ἄλλα λόγια, ἡ Ἀλήθεια εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ φθαρτὴ ζωὴ μας. Ποτὲ λόγος δὲν φάνηκε πὺν ἀληθινός, ὅσο στὴν περίπτωση τοῦ Ζαφείρη Βάλθη. Νομικὸς ὁ ἴδιος, τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴν Τάξη εἶχε ὑψώσει σὲ βωμὸ μέσα στὸ Ἱερὸ τῆς Πατρῴδας, πὺν ὁ ἴδιος εἶχε διακονήσει σ' ὅλη του τὴ ζωὴ.

Ἐφυγε τὴν ἐποχὴ πὺν ἡ ὠριμότητα καὶ ἡ πείρα του τὸν ἔκαναν πὺν χρήσιμο, ἀφήνοντας φωτεινὸ πέρασμα μὲ τὴν ἀγνότητα τῆς πίστης του, τὴν εὐγένεια καὶ τὸ ἦθος του, παράδειγμα συνέπειας στὸ Χρέος, καὶ τὸ πικρὸ βάρος ἀπὸ ἓνα λαμπρὸ ὄνομα στὴ χήρα του καὶ στὶς ἀδελφές του. Ἡ ἀγωνιζόμενη Κύπρος ἔκλινε νοερὰ τὸ λάβαρο τῆς Ἐλευθερίας γιὰ τὸν ἀγωνιστὴ πὺν ἔπεσε μακριὰ ἀπὸ τὰ χρώματά της, πιστὸς ὅμως ὡς τὴν τελευταία του πνοὴ στὸν ἀγῶνα της. Δάκρια δὲν ταιριάζουν σὲ κείνους πὺν πορεύονται σὲ φῶς, ἔχοντας ἀγωνιστεῖ τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Γι' αὐτοὺς ἔχει πεῖ ὁ Ποιητῆς: «Τιμὴ σὲ κείνους ὅπου στὴ ζωὴ των ὤρισαν νὰ φυλάγουν Θεομοτίτες. Ποτὲ ἀπὸ τὸ χρέος μὴ κινῶντες». Γιὰ τοῦτο τὸ «Ποτὲ ἀπὸ τὸ χρέος μὴ κινῶντες» ἄς εἶναι παράδειγμα ὁ Ζαφείρης Βάλθης πὺν κοιμᾶται τώρα στὴν ἀτυχή γῆ.

M. ΔΑΛΜΑΤΗ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἀνδρέα Χριστοφίδη: Τὸ Μαῦρο καὶ τὸ Ἀσπρὸ, Λευκωσία, 1965.

Ὅταν ταξιδεὺν κανεῖς «τέρπεται ὀφθαλμοῖσιν» ἀν εἶναι φιλοθέαμον σάν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας, πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν τέρψη τοῦ φιλοθεάμονος ὑπάρχει ἡ τέρψη τοῦ κατανοῦντος ἐκεῖνο πὺν βλέπει καὶ ἀκούει σὲ μὰ ξένη χώρα. Γιὰ τὴν κατανόηση ὅμως αὐτὴ προϋποτίθεται ἓνας, κατηγοριακὸς ἐξοπλισμός, ἢ καλύτερα ἓνα σύστημα κατηγοριῶν, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ ταξιδιωτῆς θὰ ἰδῇ καὶ θὰ κατανοήσῃ τὸν πολιτισμὸ.

Διαβάζοντας τὸ βιβλίον τοῦ Ἀνδρέα Χριστοφίδη «Τὸ μαῦρο καὶ τὸ ἄσπρ» (γράμματα ἀπὸ τὴ Ν. Τόρρη) σκέφτηκα καὶ εἶπα μὲ τὸν ἑαυτό μου «νὰ κ' ἓνα ταξιδιωτικὸ πὺν ξεφεύγει ἀπὸ τὴ νοητικὴ παρακολούθηση καὶ περιγραφή καὶ περνᾷ στὴν ἐρμηνεία». Ἀλήθεια στὶς 36 πυκνωτυπωμένες σελίδες ἔχομε μὰ ρωμαλέα προσπάθεια ἐρμηνείας τοῦ ἀμερικάνικου πολιτισμοῦ, τῆς «μοίρας» αὐτοῦ τοῦ «ἄμοιρου» πολιτισμοῦ. Σὲ ἄρκετά σημεία βλέπεις τὴν ἀνήγωση τοῦ συγγραφέα πάνω ἀπὸ τὸ εἰδικὸ καὶ συγκεκρι-

μένο, στὸ γενικὸ καὶ φιλοσοφικὸ. Ὅταν π.χ. ἀντικρύξῃ τὸν αὐτοματισμὸ καὶ τὴ θεωρία τῶν πιθανοτήτων αἴρεται πάνω ἀπὸ τὴ συγκεκριμένη ἀμερικανικὴ περίπτωση «Ἐγὼ τουλάχιστο, φίλε, νοιώθω σάν νὰ βγαίνω ἀπὸ τὶς σελίδες ἐνὸς ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα science fiction πὺν κοσμῶν τὶς βιτρίνες τῶν βιβλιοπωλείων τῆς πόλης. Ἀν ἡ θεωρία τῶν πιθανοτήτων κ' ὄχι ἡ αἰτιότης κυβερνᾷ τὸν κόσμον, πρέπει νὰ ἀναποδογοῦσσουμε τὸ ἑσωτερικὸ μας γιὰ νὰ ἀποδείξουμε ὅτι ἡ δυνατότης προσαρμογῆς, ἀν μὴ τι ἄλλο, δὲ μᾶς λείπει. Στὸ κάτω - κάτω προσαρμοστήκαμε ἤδη, φίλε στὸ Φρόϋν, πὺν μᾶς ἔδειξε πὺν ὄχι τὸ λογικὸ ἀλλὰ τὸ ἄλογο ὑπαγορεύει τὶς πράξεις μας — καὶ τί ἄλλο σημαίνει ἡ θεωρία τῶν πιθανοτήτων παρὰ τοῦτο: ὅτι ὄχι μόνον ὁ ἄνθρωπος, σάν ἄτομον ἢ εἶδος, ἀλλὰ ἡ Ἐφήλιος ὅλη πορεύεται ὄχι μὲ τὸ Λόγον ἀλλὰ μὲ τὸ Ἄλογο, ὅτι ἐμπειροῦναι τὸ στοιχεῖο τοῦ παρόλογου, τῆς Ἀταξίας, τοῦ χάους...» (σελ. 15).

Ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς, στὸν ὁποῖον ἀνηρώνεται ὁ συγγραφέας, δείχνει ἀκριβῶς ὅτι διαθέτει ἓνα καλὸ κατηγοριακὸ σύστημα. Γιὰ τὴν νὰ «ταξιδιέμης» μέσα σ' ἓνα πολιτισμὸ καὶ νὰ τὸν ἐρμηνεύσῃς χρειάζεται μὰ φιλοσοφικὴ θεώρηση. Ἐπενθυμίζω ὅτι τὰ καλύτερα ταξιδιωτικὰ σάν τοῦ Keyserling καὶ τοῦ Καζαντζάκη εἶναι ὅ,τι εἶναι, γιὰ τὴν ἔχουν μὰ φιλοσοφικὴ σκοπιὰ ἀπ' ὅπου βλέπουν τοὺς πολιτισμούς.

Τὸ βιβλίον ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα ἐπιστολές. Στὴν πρώτη («Ψηλαφώντας») γίνονται οἱ πρώτες κρούσεις καὶ ὑπανιγμοί, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους μερικοὶ προετοιμάζον γιὰ τὰ ἐπόμενα «πέρασα δίπλα ἀπὸ τοῦ Macy's, τὸ μεγαλύτερο κατάστημα στὴ γῆ, καὶ πέρα τὸν ὑπόγειο, τὸ πολυπλοκώτερο σύστημα ὑπόγειων μεταφορῶν, πὺν δημούργησε ὁ ἄνθρωπος. Ἦδη ἄρχισα νὰ μεταχειρίζομαι τὰ ὑπερθετικὰ ἔστω καὶ ποσοτικά. Θὰ χάσω ἄραγε τὴν αἴσθηση τοῦ μέτρου; Ἦ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα πιέζει ἰσχυρὰ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι πολλοὶ Ἀμερικανοὶ μιλοῦν γιὰ νὰ Ρώμη, γιὰ Ραξ Αμερικανὰ, γιὰ Ρωμαϊκὲς ἀξίες. Ὅμως ἀκόμα εἶναι νωρὶς γιὰ νὰ κρίνω, θέλω μόνον νὰ γνωρίσω καὶ νὰ μεταφέρω ἐντυπώσεις. Τώρα ψηλαφῶ» (σελ. 5). Ἀλήθεια δὲν εἶναι ὁ Ἀμερικανικὸς πολιτισμὸς μὲ τὸν ἄκρατο πραγματισμὸ καὶ ὀφειλοθηρία του μὰ ριζοσπαστικὴ μορφή τοῦ Ρωμαϊκοῦ;

Στὸ δεύτερο γράμμα ἀξίζει νὰ προσέξῃ κανεῖς ἰδιαίτερος τὰ σημεῖα πὺν ἀναφέρονται ἀπὸ τὸ πολύχροστο βιβλίον τοῦ Riesman. Θὰ ἤθελα νὰ ἐξάρω ἐδῶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χριστοφίδης συνέλαβε καίρια σημεία. Περιμένα ὅμως νὰ προχωρήσῃ πὺν πέρα καὶ νὰ μᾶς δείξῃ πὺν

πολύ την αποξένωση του 'Αμερικανού από τον συνάνθρωπο κ' από τον εαυτό του. 'Από δεκαπέντε ήδη χρόνια ή Karen Horney συνέλαβε την αποξένωση και την έθεσε σάν κεντρική έννοια της Ψυχατρικής της. 'Ακόμη ένα άλλο σημείο άξιζε να τονισθί από τὸ έργο του Riesman, ή καταναλωτική συνείδηση, γιατί απ' όσα έχω υπ' όφιν μου, ένα γνώρισμα βασικό του 'Αμερικανού είναι, δίπλα από την μανία εργασίας, ή υπερανεπτυγμένη ψυχαναγκαστική καταναλωτική συνείδηση.

"Όλος ιδιαίτερος άξίζει να διαβάσει ο άναγνώστης προσεκτικά τὸ τέταρτο γράμμα, «Τὸ ταχύ βαρὺ βήμα τοῦ αὐτοματισμοῦ». Τὸ απόσπασμα πὸν ακολουθεῖ θά πείσει γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ γραμματοῦ αὐτοῦ: «Θά σου στείλω νὰ διαβάσεις τὸ "Cybernetics" (τὴν Κυβερνητική) τοῦ Norbert Wiener γιὰ νὰ μοῦ γράψης πὸς τίς ἐντυπώσεις σου. Πές μου τί θά σκεφθῆς γιὰ τὴν ἔπιση ὅτι «μηνίματα» κυβερνοῦν τὸν κόσμο, μηνίματα πὸν στέλλονται ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἄνθρωπο, ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ μηχανή, ἀπὸ μηχανή σὲ ἄνθρωπο, ἀπὸ μηχανή σὲ μηχανή (τὰ τρία τελευταία ἐνδιαφέρουν τὴν «Κυβερνητική»). "Ὅτι ἡ κυριότερη ἐκδήλωση τῆς δυνατότητας τοῦ ἀνθρώπου γιὰ μάθηση είναι τὸ "feedback" — ἡ δυνατότητα νὰ ἔρχεται σὲ ἐπαφή μὲ τὸ περιβάλλον καὶ νὰ προσαρμῶζει τὴ συμπεριφορὰ του σύμφωνα μὲ τίς συνθήκες καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ πὸν ἔθεσε στὸν εαυτό του, κ' ὅτι ὁ ἠλεκτρονικός ἐγκέφαλος ἔχει θεωρητικά ἀπεριόριστες δυνατότητες ὄχι μόνο κινήσεως (αὐτὸ ἔχει διαπιστωθῆ καὶ στὴν πράξη) ἀλλὰ καὶ προσαρμογῆς καὶ ἀλλαγῆς «συμπεριφορᾶς — feedback. ... Συλλογίζου κ' αὐτὸ, ὅτι είναι δυνατὴ ἡ δημιουργία ὄντων μὲ τὴν ποικιλία καὶ τὸν πλοῦτο τῶν ἀποχρώσεων τοῦ ἀνθρώπου — ἂν υπάρξει τελειότης συνάψεων ἠλεκτρικῶν καὶ μηχανικῶν τέτοια πὸν νὰ ἀπῆχί τὴ λειτουργικὴ κατάσταση τοῦ νευρικοῦ συστήματος τοῦ ἀνθρώπου» (σελ. 14—15).

Δὲν είναι δυνατόν ἐδῶ, σ' ἓνα σύντομο σημείωμα, νὰ προχωρήσει κανεὶς σὲ περισσότερες ἀναλύσεις καὶ ἀναφορές. Θά περιορισθῶ σὲ μὰ τελευταία ἀναφορὰ: στὸ πέμπτο γράμμα «Τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας». «Δὲν χρειάζεται, φίλε, νὰ ζήσης πολὺ καιρὸ ἐδῶ γιὰ νὰ ἀντιληφθῆς ποιά θέση κατέχουν τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας στὴ διαμόρφωση μᾶς ὁμοίμορφης κοινωνίας ἀνθρώπων, ὅπου τὸ νὰ εἶσαι διαφορετικὸς θεωρεῖται ἴσατο ἁμάρτημα. 'Απὸ τὴ διαφήμιση, πὸν ἐπιβάλλει τὴν ἀγορὰ τῶν ἰδίων εἰδῶν, ὄχι γιὰ νὰ ἱκανοποιηθῶν ὑπόχουσες ἀνάγκες ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πλήρωση ἐκείνων πὸν χθὲς δὲν ὑπῆρχαν καὶ δημιουργή-

θηκαν γιὰ νὰ θρέψουν μὰ οικονομία, πὸν στηρίζεται στὴ δυνάμη της νὰ πείθῃ τὸν ἀγοραστὴ νὰ ἀγοράξῃ κ' ὅτι δὲ χρειάζεται, ὡς τὰ «μυθιστορήματα» τοῦ Μ'κυ Σπληέν πὸν πωληθῆκανε περισσότερο ἀπὸ κάθε βιβλίον στῆς 'Ηνωμένες Πολιτεῖες (7 βιβλία 70 ἑκατομμύρια ἀντίτυπα) καὶ τὸ περιοδικὸ Time καὶ τὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα — ὅλα συστηματικὰ ἀπεργάζονται τὴν ὁμοιότητα καὶ ἀπεχθάνονται τὴ διαφορά» (σελ. 19).

'Απομόνωση ἀπὸ τὸν συνάνθρωπο κ' ἀπὸ τὸν εαυτό του, δεσποτεία τῆς μηχανῆς καὶ τοῦ ἀριθμοῦ, πανομοιομορφία καὶ πανομοιοτυπία καὶ μὰ ὑστερική φοβία τοῦ κομμουνισμοῦ, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ κύρια σημεία πὸν συνθέτουν τὴν εἰκόνα τοῦ 'Αμερικανικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως μᾶς τὸν ἐσήμηνεσεν ὁ Χριστοφίδης μέσα στὰ γράμματά του. 'Ὁ ὄγκος κ' ἡ δυνάμη αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως περιγράφονται στῆς ἐπιστολὲς τοῦ Χριστοφίδη σοῦ δημιουργοῦν μὰ αἴσθηση καταθλίψεως. 'Ἡ μοῖρα τοῦ «ἄμοιρου» 'Αμερικανοῦ, ἡ μηχανή, ὁ ἀριθμὸς, ὁ ὄγκος, ἡ πανομοιομορφία (κοινομομορφία — ἐκτὸς ἴσως τῆς ποικιλίας τῆς παιδείας; — ὁ ψυχαναγκασμὸς μᾶς ὑπερανεπτυγμένης καταναλωτικῆς συνείδησεως καὶ μᾶς μανίας εργασίας, μένει καθὼς φαίνεται ἀσυνειδητοποιήτῃ ἀπὸ τὸν 'Αμερικανὸ γιὰτὶ κ' ἂν βοεθῆκαν λίγοι πὸν συνειδητοποίησαν αὐτὴ τὴ μοῖρα ἔμειναν «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ», μέσα στὴν ὠφελιμοθρορία καὶ τὸν πραγματισμὸ, μέσα ἀπὸ τὸ ἀμερικανικὸ πιστεύω τοῦ "make-money". Τώρα τελευταία προσετέθη ἀκόμη ἓνα ἄλλο στοιχείο πὸν δυσκολεύει τὸν 'Αμερικανὸ νὰ δῆ λίγο τὴ μοῖρα του, ἡ φοβία τοῦ κομμουνισμοῦ. Νὰ τὴ μορφή αὐτῆς τῆς φοβίας: «'Ἡ πὸν χαρακτηριστικὴ σελίδα τοῦ ὄγκωδου βιβλίου («Ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία στῆς 'Ηνωμένες Πολιτεῖες») εἶναι ἡ φωτοτυπία μᾶς ἐπιστολῆς τῆς 'Επιτροπῆς 'Ερεῦνης 'Αντιαμερικανικῶν 'Ενεργειῶν πὸν στάληκε σ' ἀπάντηση ἐπιστολῆς πὸν ἀπήλυθνε ἡ 'Επιτροπὴ 'Ακαδημαϊκῆς 'Ελευθερίας γιὰ νὰ ζητήσῃ πληροφορίες σχετικὰ μὲ ἀνάκριση πὸν ἔγινε ἐνὸς Πανεπιστημιακοῦ δασκάλου. Δὲν ἔχω ἔξαναδιαβάσει, φίλε, πὸν χυδαία ἐπιστολή, ἂν λάβουμε ὑπόψη ὅτι ἀπευθύνεται σὲ ἐπιστημονικὲς κορυφές τῆς χώρας. «Δὲν εἴμαστε διατεθειμένοι νὰ σᾶς πληροφορήσουμε τίποτε» γράφουν οἱ ἄξεστοι βουλευτὲς πὸν διηύθυναν τὴν 'Αμερικανικὴ πολιτικὴ μέσον τῶν διαφόρων 'Ανακριτικῶν 'Επιτροπῶν τοῦ Κογκρέσσου, «γιατὶ δὲν ξέρουμε ἂν δὲν εἴσατε κ' ἔσετε κομμουνιστὲς, καθὼς ὅλοι σας εἴσατε στὸ Columbia".

'Ἡ εἰκόνα τοῦ 'Αμερικανικοῦ πολιτισμοῦ μέσα ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτὰ είναι σκοτεινὴ... κά-

ποτε νοιώθεις μιὰ λύπη γι' αὐτὸ τὸν πολιτισμό... ἔξ ὅσων γνωρίζω, μπορεῖ μέχρις ἑνὸς σημείου νὰ χαρακτηρίσῃ καὶ τὸν ἄλλο Δυτικὸ πολιτισμὸ καὶ ἴσως ὅλο τὸν σύγχρονο πολιτισμὸ αὐτὸ βέβαια ἀπομυθλοῦν τὴν κακὴ ἐντύπωση ποὺ δημιουργεῖ ὁ Ἀμερικανικὸς πολιτισμὸς φαίνεται πὼς λίγο πολὺ ὅλη ἡ ἀνθρωπότης πορεύεται στ' ἀχνάρια τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλυση εἶναι μιὰ προέκταση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ, ἀλλὰ στενὸφνηχὴ προέκταση γιατί ὅπως λέει ὁ Χριστοφίδης «ἡ αἰσιόδοξη αὐτὴ θέαση τῆς ζωῆς (θὰ προσθέταμε καὶ πράξη) δὲν ἀποτελεῖ ἐποπτεία... Δὲν εἶναι ἡ σύνθεση ποὺ ολοκληρώθηκε μέσα ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ θέσση καὶ ἀντίθεσης. Ἀπὸ τὸ ὄραμα τοῦ Ἀμερικανοῦ λείπει ὁ μέγας ἀντίμαχος, τὸ στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης φθορᾶς ποὺ δίνει τὴ διάσταση τοῦ τραγικοῦ στὴ ζωὴ καὶ τὴν αἴσθηση τοῦ μεγαλείου στὸ βίον...» σελ. 31 καὶ λίγο πὺ κάτω «Ἡ Μοῖρα λείπει ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴ πολιτεία...» (σελ. 31). Δηλ. μέσα ἀπὸ τὸν Ἀμερικανικὸ πολιτισμὸ, ἀπ' αὐτὴ τὴν προέκταση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ φαίνεται ὅτι ἔφυγε τὸ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα σὰ λόγος κ' ἀντίλογος, σὰ θέση κ' ἀντίθεση, σὰν ἐσωτερικὴ κ' ἐξωτερικὴ ἐποπτεία, σὰν αἴσθηση τοῦ ἀνθρώπου μεταξὺ πέφατος καὶ πεπερασμένου. Αὐτὴ τὴ βουδότητα ἐνὸς ὀγκολιθικοῦ πολιτισμοῦ μᾶς κάμνουν αἰσθητὴ τὰ γράμματα τοῦ Χριστοφίδη. Ἄραγε ὅμως πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴ βουδότητα τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολιτισμοῦ δὲν βλέπει κανεὶς, ἔστω καὶ θαμπά, τὴ φυσιογνωμία τοῦ ἐπερχόμενου τεχνικοῦ, βιομηχανικοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ του; Ἄν τὰ καλὰ του θὰ εἶναι πὺ πολλὰ ἀπὸ τὰ κακὰ του εἶναι ἓνα ἀνοιχτὸ εἴρωτημα.

Ι. Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΟΣ

Ἐλευθερίας Παπαδάκη: Πληροφορίες καὶ Σχέδια ἀπὸ τὰ Ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα, Θεσσαλονίκη, 1965. Ἡ ἐκδοσὴ ἔγινε μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης. Σελ. 24, κείμενο + πίνακες.

Τὸ βιβλίο ἐκυκλοφόρησε ὡς βοηθητικὸ γιὰ μιὰ σειρά μαθημάτων λαϊκῆς τέχνης καὶ χειροτεχνίας ἀγροτοοικονομικῆς ἐκπαίδευσης στὴ Χαλκιδική.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα, τὸ κείμενο καὶ τοὺς πίνακες, ποὺ παριστάνουν σχέδια παρμένα ἀπὸ διάφορα κεντήματα τῆς Βορείου Ἑλλάδας.

Τὸ κείμενο πρέπει νὰ θεωρηθῆ σὰν μιὰ σύντομη εἰσαγωγή γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση καὶ χρησιμοποίησιν τῶν θεμάτων τῶν πινάκων, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου.

Στὴν ἀρχὴ ἡ συγγραφεὺς ἀναλύει τὶς δύο βασικὲς ἔννοιες τῆς μελέτης τῆς, τὴν λαϊκὴ τέχνη καὶ τὸ χειροτέχνημα. Τὴν λαϊκὴ τέχνη τὴν προσδιορίζει πολὺ εὐστοχα σὰν ὁμαδικὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση, ποὺ ἔχει τὴ δύναμη καὶ τὴ χάρη τοῦ πηγαίου καὶ τὸ χειροτέχνημα σὰν τὸ μέσο γιὰ τὴν ἐκδήλωση αὐτὴ καὶ μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ στολίσῃ τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζῇ.

Παρουσιάζει τὶς πρώτες ἕλες τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ τὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα οἱ ἀνώνυμοι τεχνίτες ἐφεύραν γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν στὶς διάφορες ὁμαδικὲς καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις. Ἐξετάζει τὰ εἶδη τῆς λαϊκῆς τέχνης, ποὺ θεωρεῖ ὡς τὰ πὺ ἀντιπροσωπευτικὰ — τὴν ὑφαντικὴ καὶ τὴν κεντητικὴ καὶ ἀναλύει μὲ λεπτομέρειες τὸ λαϊκὸ σχέδιο. Τὸ τελευταῖο τὴν ἐνδιαφέρει περισσότερο γιατί πρέπει νὰ ἐξηγηθῆσιν ὁρισμένους τύπους σχεδίων, ποὺ περιλαμβάνονται στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου τῆς. Ξεχωρίζει τὰ σχέδια ποὺ ἔχουν τὶς ρίζες τους στὴν ἀρχαιότητα τοὺς μαϊνάνδρους, τὶς γοργόνες, τὰ κίματα κ.ἀλλ. καὶ συγχρόνως ἀναφέρει ὅτι τὰ γεωμετρικὰ σχέδια, ποὺ χρησιμοποιοῦνται καὶ στὴν ὑφαντικὴ καὶ στὸ κέντημα δειχνουν τὴ συνέχεια τῆς καλλιτεχνικῆς πορείας ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα. Στὴ Βυζαντινὴ περ' αὐτὸ τὸ λαϊκὸ σχέδιο ἀνανεώνεται καὶ σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις συμπληρώνεται μὲ τοὺς σταυρούς, τοὺς δικεφάλους, τὶς ρογέτες, τὶς κληματίδες κλπ. Τονίζει τὴν ἰδιαιτέρη σημασία, ποὺ ἔχει γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ὁ τόπος ὅπου διαμορφώθηκε καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ παράδοση τοῦ τόπου ἐκείνου κυρίως στὸν προσδιορισμὸ καὶ τὴν τυπολογίαν τῶν θεμάτων.

Στὸ δεύτερο μέρος, τὰ σχέδια ποὺ περιλαμβάνονται στοὺς πίνακες εἶναι παρμένα ἀπὸ ἐνδυμασίες ἢ ἀπὸ τμήματα ἐνδυμασιῶν, ποδιές, κάλτσες κλπ., ποὺ βρίσκονται ἐκτεθειμένα στὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Β. Ἑλλάδας ἢ ἀνήκουν στὴ συλλογὴ τῆς Ἀγροτοοικονομικῆς Σχολῆς Κονάκιων.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἔχει ἰδιαιτέρη ἀξία γιατί παρουσιάζει τὴν προσπάθεια, ποὺ γίνεται στὴ Β. Ἑλλάδα γιὰ τὴ διάσωση τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ τὴ δημιουργία νεώτερης βιοτεχνικῆς παραγωγῆς μὲ βάση τὰ λαϊκὰ θέματα. Ἐπ' οὖς μᾶς κάμνει γνωστὰ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐργασία ἐνὸς προοδευτικοῦ μελετητῆ τῆς λαϊκῆς τέχνης, ποὺ κοπιᾶζει γιὰ νὰ διαδόσῃ τὸ λαϊκὸ σχέδιο καὶ μὲσω αὐτοῦ νὰ προβάλῃ τὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Κατὰ τοῦτο ἡ προσφορὰ τῆς κ. Ἐλευθερίας Παπαδάκη ἀξίζει τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμὸ μᾶς.

Ἐλευθερίας Παπαδάκη: Ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς Θάσου. Σὰν ἐκδήλωση τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Θεσσαλονίκη, 1964. Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Καβαλιωτῶν Θεσσαλονίκης οἱ «Φίλιπποι». Σελ. 30.

Τὸ βιβλίο εἶναι μὴ σύντομη μελέτη γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη τῆς Θάσου, ὅπως ἄλλωστε τὸ ὁμολογεῖ καὶ ἡ συγγραφεὺς στὸν πρόλογό της, ὁμῶς παρ' ὅλη τὴ συντομία του τοποθετεῖ καὶ ἐξετάζει μὲ ἀκρίβεια καὶ λεπτομέρεια τὰ βασικότερα σημεῖα τοῦ θέματος: Προσδιορίζει τὴ μελέτη τῆς λαϊκῆς τέχνης σὰν τμήματος τῆς Λαογραφικῆς ἔρευνας καὶ ἐξετάζει τοὺς παράγοντες, πὸν συντελοῦν στὴ δημιουργία τέχνης μὲ τοπικὰ χαρακτηριστικὰ, τὸ φυσικὸ καὶ ἱστορικὸ περιβάλλον καὶ τὸν κοινωνικὸ καὶ οικονομικὸ βίον. Γι' αὐτὸ φθάνει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἐμπόριο, ἡ ναυτιλία καὶ τὰ μεταλλεῖα ἔγιναν ἡ αἰτία γιὰ νὰ δημιουργηθῇ στὴ Θάσο ἕνας ἰδιότυπος ἀστικός πολιτισμὸς, πὸν ἀποτύπωσε τὰ χαρακτηριστικὰ του στὴν τέχνη της. Ἡ λαϊκὴ Τέχνη τῆς Θάσου ἔχει μὲρφη ἀστικὴ παρὰ ἐλαφρώτικη νησιωτικὴ. Καὶ τοὺτος ὁ χαρακτηρισμὸς ἀφορᾷ τὴ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὴς ἐνδυμασίες τοῦ πληθυσμοῦ, πὸν μαζί μὲ τὴν ὕφαντικὴ καὶ τὴν ἀγγειοπλαστικὴ ἀποτελοῦν τὴς σπουδαιότερες ἐκδηλώσεις τῆς λαϊκῆς τέχνης τοῦ νησιοῦ.

Στὴ λαϊκὴ τέχνη ἡ συγγραφεὺς συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ξυλογλυπτικὴ. Βεβαίως πολλὲς φορὲς λαϊκοὶ κτίστες καὶ ξυλουργοὶ κτίζουν καὶ διακοσμοῦν τὴς ἐκκλησίες ἐνὸς παράλληλα κατασκευάζουν λαϊκὰ ἐπιπλα. Ὅμως ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο κλάδο πὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ λαϊκὴ. Ἐπίσης τὰ ξυλόγλυπτα ἐκκλησιαστικὰ ἐπιπλα καὶ ὅλη ἡ ἐσωτερικὴ ἐκκλησιαστικὴ διακόσμηση εἶναι κωμωμένη σὲ ρυθμὸ διαφορετικὸ, πὸν λεπτομερῆ, μὲ πλουσιότερα θέματα καὶ μὲ πολλὲς ἐπιδράσεις πὸν δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὸν πρωτογονισμό τῆς λαϊκῆς τέχνης.

Τὸ βιβλίο τῆς κ. Ἐ. Παπαδάκη γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη τῆς Θάσου πρέπει νὰ θεωρηθῇ σὰν βασικὴ μελέτη ὅσον ἀφορᾷ τὴ σύνθεση καὶ τὴ τοποθέτηση τοῦ θέματος καὶ ν' ἀποτελέσῃ τὸ πρότυπο μελλοντικῆς συγγραφῆς γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη ἄλλων νησιῶν.

Τὸ ἄρθρο περιέχει σχέδια κεντημάτων καὶ ἐνδυμασιῶν, πὸν ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν συγγραφέα καὶ σχεδιαγράμματα τοῦ ἀρχοντικοῦ Χατζηγιώργου ἀπὸ ομάδα φοιτητῶν τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ Γ. ΠΙΕΡΙΔΟΥ

Σταύρου Καρακάσης: Ὁ Καβάφης, Ἀθήνα, 1963.

Εἶναι ἀλήθεια πὸς ὑπάρχει πολὺ προχειρολογία στὴ νεοελληνικὴ κριτικὴ, ἀπὸ ἔλλειψη εὐσυνειδησίας περισσότερο, παρὰ ἀπὸ ἀδυναμία. Ἡ προχειρολογία ὅμως αὐτὴ ὀδηγεῖ στὴν παραπλάνηση τόσο τοῦ κοινοῦ ὅσο καὶ τῶν εἰδικῶς ἐνδιαφερομένων. Καὶ ἀποτέλεσμα τελικῶς εἶναι ἡ σειρὰ τῶν παρεξηγήσεων καὶ τῶν κακῶν ἐκτιμήσεων. Ἄν ἀναλογιστοῦμε πὸς ὁποῖος πάρει τὴν λέξη στὸ χέρι του μπορεῖ νὰ κάμῃ κριτικὴ, πὸν ἐλεύθερα φιλοξενεῖται σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ πολλὰ μας ἔντυπα, τότε τὸ ὅλο θέμα τῆς νεοελληνικῆς κριτικῆς τοποθετεῖται σ' ἕνα κύκλο δράσεως μάλλον πνευματικὰ ἐγκληματικὸ. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ὅμως πὸν ἡ ἄλφα ἢ βῆτα ἔκφραση τοῦ καθενὸς μπορεῖ νὰ βλάψῃ ἕνα ἄλλο ἢ προπαντὸς μὴ πνευματικὴ κίνηση, τότε ἠφώνεται ὁ νόμος τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων καὶ τοῦ ἄλλου. Κι' ὅταν πὰ καταφαίνεται στὴν κριτικὴν ἐκφραση ὄχι προχειρολογία ἀλλὰ, κάτι πὸν κατάπτυστο, ἢ προσπάθεια παρερμηνείας καὶ παραπλάνησεως, τότε πρέπει νὰ ἐπιβληθοῦν κυρώσεις.

Ὁ Σταύρος Καρακάσης μὲ τὸ μικρὸ του, ἀλλὰ πολὺ κατατοπιστικὸ βιβλίο «Ὁ Καβάφης», πὸν εἶναι στὴν πραγματικότητα διάλεξη, μ' ἐπίμετρο πολὺ ἐνδιαφέρον, ξεσκεπάζει ὄχι μὴ «κακόπιστη» (ὅπως τὴ θέλει) κριτικὴ γιὰ τὸν Καβάφη καὶ τὸ ἔργο του, ἀλλὰ ἀθέλητὰ του φέρνει στὴν ἐπικαιρότητα καὶ τὸ θέμα τῆς νεοελληνικῆς κριτικῆς. Μὲ τὰ γραπτά του αὐτὰ ὁ Καρακάσης κοιτᾷ πὸς νὰ ἀποκαταστήσῃ πολλὰ σημεῖα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ τῆς «παράκμης» ἀνασχεματίζοντας λάθη καὶ μύθους τοῦ Μαλάνου. Σχεωριστὴ ἐντύπωση κάνει ἡ παράθεση κειμένων πὸν κατὰ τὸν Μαλάνο ἐπηρεάσανε (ἀποφεύγω τὸν ὄρο «λογοκλοπία») πολὺ τὸν Καβάφη. Ἀπὸ τὴν παράθεση δὲ βρίσκουμε σχέση τῶν ξένων αὐτῶν ἔργων μὲ τὰ θέματα, ἀλλὰ προπαντὸς μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ποιημάτων τοῦ Καβάφη, πράγμα πὸν πολὺ μᾶς στενοχωρεῖ γιὰ τὴν κατάντια τῆς νεοελληνικῆς κριτικῆς. Ἡ ψευδολογία, ἡ παραποίηση κειμένων, ἡ ἀποσιώπηση ἢ λανθασμένη παραπομπὴ μὲ τὰ «ἔξυπνα» ὑπονοούμενα ρίχνει πολὺ χαμηλὰ τὸ λειτούργημα τῆς κριτικῆς (κι' αὐτῆς ἀκόμα τῆς κατατοπιστικῆς τῶν ἐφημερίδων).

Στὸ κείμενο, ἀλλὰ καὶ στίς «σημειώσεις καὶ παραπομπές» τοῦ βιβλίου βρίσκω συχνὰ ἀναφορὰ σὲ Κυπρίους. Καὶ ἄλλοτε ὑπόδειξα πὸς θάταν καλὴ ἐξυπηρέτηση τῶν γραμμάτων ἀν κάποιος πὸν γνωρίζει τὰ πράγματα ἔγραφε μὴ μελέτη γιὰ τὴ συμβολὴ τῶν Κυπρίων (ιδίως τῆς Αἰγύπτου) στὴν προβολὴ τοῦ καβαφικοῦ

έργου. (Καί ἡ ἀφρητικὴ στάση πολλὲς φορὲς συμβάλλει στὴ γνωριμία καὶ διάδοση ἑνὸς ἔργου, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶναι προῖον κακοπιστίας καὶ ἐνσυνείδητης παραποιήσεως). Ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέρσης, ὁ Λουκάς Χριστοφίδης εἶναι Κύπριοι, καὶ ἀνήκανε στὸ ἀντικαβαφικὸ στρατόπεδο, κυρίως γιατί ἦταν φιλοπαλαμικοί.

Ὡς κατακλιεῖδα, θεωρῶ τὴ μελέτη—διάλεξη τοῦ Σταύρου Καρακάση «Ὁ Καβάφης» μὰ καλὴ συμβολή, στὴ σπουδὴ τοῦ καβαφικοῦ ἔργου, ἔστω κ' ἂν αὐτὴ στηρίζεται στὴ μέθοδο τῆς ἀναφέσεως παρεξηγήσεων, παραποιήσεων καὶ κακῶν ἐκτιμήσεων.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΤΟΝ ΜΑΪΟ — ΙΟΥΝΙΟ

Ἡ μουσικὴ κίνηση στὴ Λευκωσία κατὰ τοὺς μῆνες Μαῖο καὶ Ἰούνιο, ὑπῆρξε φέτος πιὸ ζωνηρὴ καὶ πιὸ ἐνδιαφέρουσα, λόγω τῶν ὁμαλωτέρων συνηκῶν ἐν συγκρίσει μὲ τὴν ἀντίστοιχον περιουσίαν.

Οἱ μῆνες αὐτοὶ εἶναι ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ντόπιοι καλλιτέχνες, τὰ μουσικὰ ἰδρύματα καὶ τὰ σχολικὰ συγκροτήματα εἶναι σὲ θέση νὰ παρουσιάσουν στὸ κοινὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποῖαν ἐπέτελεσαν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους. Μεγάλῃ συμβολῇ στὴ μουσικὴ κίνηση τῶν δυὸ αὐτῶν μηνῶν ἀπέτελεσαν ἡ ἐπίσκεψη ξένων συγκροτημάτων καὶ καλλιτεχνῶν, τῶν ὁποίων τὸ καλλιτεχνικὸν ἐπίπεδο δὲν μποροῦν νὰ φτάσουν ἀκόμα οἱ ντόπιοι.

Τὴν 25ῃ Μαΐου δόθηκε στὸ θέατρο Ρόγιαλ ἡ Ἀμερικανικὴ ἐπιθεώρηση "Curtain Time U.S.A." ἀπὸ τὸ μουσικοχορευτικὸ συγκροτῆμα τοῦ Brigham Young University, Utah. Τὸ συγκροτῆμα αὐτὸ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὴ δα Jane Thompson, ποὺ εἶναι μαζί διευθύντρια αὐτοῦ παραγωγός. Κατὰ τὰ τελευταῖα τέσσερα χρόνια τὸ συγκροτῆμα εἶχε δώσει περισσότερες ἀπὸ 2400 παραστάσεις. Περιώδευσε χώρες τῆς Ἀπὸ Ἀνατολῆς καθὼς καὶ ἀρκετὲς χώρες τῆς Εὐρώπης. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1964 ἀντιπροσώπευσε τὴς Ἦν. Πολιτεῖες στὰ διεθνή φεστιβάλ Λαϊκῶν Χορῶν στὴ Δανία, Ὁλλανδία, Αὐστρία, Βέλγιον καὶ Δυτ. Γερμανία.

Ἐνὰ εὐχάριστο πρόγραμμα, ποὺ κράτησε μιάμιου ὥρα, κύλησε ἀβίαστα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, χωρὶς κενὰ καὶ σκόρπισε στοὺς θεατῆς χαρὰ καὶ εὐθυμία. Λαϊκοὶ χοροὶ, χορευτικὰ νούμερα ἀπὸ τὴς dancing dolls καὶ ἄλλα μέλη τοῦ συγκροτήματος, τραγουδι ἀπὸ τὴν κα Ros. Tueller, τὸ Y-Four Quartet, ἐκτέλεση στὸ ἀκκορντεόν ἀπὸ τὴν κα Todd, στὰ κρουστικὰ ὄργανα ἀπὸ τὸν κ. Berrett, νούμερα ἀπὸ γνωστὰ Broadway musicals καθὼς καὶ ὁμαδικὰ νούμερα ἀπ' ὅλο τὸ θίασο, ἐκτελέστηκαν μὲ ἀρκετὴ δεξιότητα καὶ χάρη.

Τὸ Show αὐτὸ εἶναι ἐνδεικτικὸ τοῦ ὕψηλοῦ ἐπιπέδου ἐκτελέσεως τῶν φοιτητῶν τῶν Ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων, ἀνεξαρτήτως ἂν αὐτοὶ καταπιάνονται μὲ τὴ σοβαρὴ ἢ τὴν ἐλαφρὰ πλευρὰ τῆς τέχνης,

ἢ ἀκόμη ἂν πρόκειται νὰ σταδιοδρομήσουν ἐπαγγελματικὰ στὴν τέχνη ἢ ὄχι. Οἱ φοιτητῆς, ἐκτὸς βέβαια ἐκείνων ποὺ προτίθενται νὰ σταδιοδρομήσουν ἐπαγγελματικὰ, δὲν ἔχουν ἄλλη ἱκανοποίηση ἢ ἀμοιβὴ (δὲν παίρνουν credits ἐπὶ παραδείγματι) γιὰ τὴς ἀτελείωτες ὄρες ἐργασίας καὶ προετοιμασίας ποὺ ἐξοδεύουν σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, παρὰ ἐκείνην τὴν ὁποῖαν τοὺς δίνει ἡ δικὴ τους εὐχαρίστηση καὶ αὐτὴν ποὺ προσφέρουν στοὺς ἄλλους.

Τὴν 26ῃν Μαΐου δόθηκε στὸ Ντιάνα 4 παράσταση τῆς ὄπερας «Ὀρφῆας καὶ Εὐριδίκη» τοῦ Gluck, ἀπὸ τοὺς μαθητῆς καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ Ἑθνικοῦ Ὀδείου. Τὴν παράσταση ἐτίμησαν μὲ τὴν παρουσία τους ὁ Πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, ἐπίσημοι καὶ πλῆθος φιλομούσων. Στὴν ἀρχὴ ἡ διευθύντρια τοῦ Ὀδείου κα Λουλλοῦ Συμεωνίδου ἐξέθεσε τὴν πορεία τῆς ἐργασίας καὶ τὴς δυσκολίες ποὺ συνάντησαν οἱ σπουδαστῆς καὶ τὸ προσωπικὸ τοῦ Ὀδείου στὴ μεγάλη τους αὐτοὶ προσπάθεια. Οἱ σολίστες, ἡ χορωδία, ἡ ὀρχήστρα καὶ γενικά ὅσοι βοήθησαν τόσο στὸ μουσικὸ ὅσο καὶ στὸ θεατρικὸ μέρος, ἐργάστηκαν μὲ πολὺ ζῆλο καὶ εὐσυνειδησία. Ὁ Ὀρφῆας, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς πράξεις, δόθηκε σὲ μιὰ ἐπιτομῇ ἐκδοχῇ (Abridged Version). Τὸ ἔργο εἶναι κατ' ἐξοχὴν χορωδιακὸ. Ἐταῖ ἰδιαίτερη φροντίδα δόθηκε στὰ χορωδιακὰ μέρη, πλείστα τῶν ὁποίων ἀποδόθησαν θαυμάσια. Στὰ παιδιὰ καὶ τὰ κορίτσια τῆς χορωδίας, ποὺ εἶχαν ξεγράψει γιὰ πολὺ καιρὸ τὴς Κυριακῆς καὶ τὴς γιορτῆς τους γιὰ ν' ἀφοσιωθοῦν στὴν ἐκμάθηση τοῦ μέρους των, ὅπως καὶ σὴν δα Σμ. Πρωτογέρου, διευθύντρια τῆς χορωδίας, ἀξίζει κάθε ἐπαινος. Ἡ διέθυνση τοῦ κ. Γ. Μιχαηλίδου ἔδωσε σύνολο καὶ συνοχὴ στὸ ἔργο καὶ βοήθησε τόσο τὰ παιδιὰ ὅσο καὶ τὴν ὀρχήστρα στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἔργου, τὴν ὁποία κράτησε μέσα στὰ παραδοσιακὰ πλαίσια. Ἡ παράσταση ἐπανελήφθηκε γιὰ τοὺς μαθητῆς.

Τὸν ἴδιο καιρὸ δόθηκαν στὸ στάδιο ΓΣΠ, γιὰ τρεῖς κατὰ συνέχεια νύχτες, παραστάσεις τοῦ Ρωσικοῦ Κρατικοῦ Συγκροτήματος ΟΜΣΚ, ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ λαϊκῆς χορωδίας καὶ μάλεττα τῆς Σιθηνίας. Τὸ συγκροτῆμα ΟΜΣΚ περιώδευσε χώρες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπισκέφθηκε τὴν Κύπρον ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅπου εἶχε δώσει σεῖραν παραστάσεων. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Λευκωσία, ἔδωσε ἐπίσης παραστάσεις καὶ σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Κύπρου. Τὸ λαϊκὸ αὐτὸ συγκροτῆμα ἀπετελεῖτο ἀπὸ 80 περίπου ἐκτελεστῆς (χορωδία, ὀρχήστρα, χορευτῆς) ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὰ καλύτερα στελέχη ἐρασιτεχνικῶν ὁμίλων πόλεων καὶ χωριῶν καὶ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἐργάτες ἐργοστασίαν καὶ ἀγροτικῶν κολχόζ τῆς Σιθηνίας. Ἡ ἀρτία χορωδία μὲ τὴν θαυμαστὴ ὁμοιογένεια ποὺ παρουσίασε, χωρὶς μάλιστα τὴν ἄμεση παρουσία τῆς διευθύντριας της, μᾶς ἔδωσε κατὰ ἕνα μοναδικὸ τρόπο, τὸ μελωδικὸ στυλ καὶ τὸ ρυθμὸ τοῦ Σιθηνικοῦ τραγουδιοῦ, τὴ ζωνάνια ἢ τὴ νοσταλγία ποὺ περικλείει. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ κάποια σκληρότητα στὸ τραγουδι τῶν γυναικείων φωνῶν. Δὲν μπορούμε, ὅμως, νὰ ἰσχυριστοῦμε πὼς οἱ πιὸ ραφινარიμένες φωνῆς θὰ ἀπέδιδαν τὸ πνεῦμα τῶν λαϊκῶν αὐτῶν τραγουδιῶν καλύτερα. Τραγουδία ὅπως «Ὁ ἥλιος ἔδωσε

πίσω απ' τὸν Ἴρτις, Πόλκα τοῦ Ὀμοκ, «Δοξαμένη θάλασσα — ἱερὴ Βαϊκάλη», «Ἴτις» κ.ά. εἶναι ἀντιπροσωπευτικὰ τοῦ πλούσιου λαϊκοῦ χρώματος τῆς ἀχανοῦς αὐτῆς χώρας. Οἱ σολίστες τραγουδιστὲς συχνὰ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ χορωδία ἔδωσαν μιὰ πολὺ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ μονωδιακοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ. Δὲν μποροῦσε ὅμως κανεὶς νὰ φαντασθῆ πὼς θὰ μᾶς τραγουδοῦσαν τόσο ὠραία καὶ εἰς τόσο λίγο χρονικὸ διάστημα προπαρασκευῆς τραγουδία τοῦ Θεοδωράκη. Περισσότερον ζωντανοὶ καὶ ἐντυπωσιακοὶ ὑπῆρξαν οἱ λαϊκοὶ χοροὶ, οἱ ὁποῖοι ἐξουδιάζοντο συνήθως μὲ τὸ τραγοῦδι. Τοὺς γεμάτους κίνηση αὐτοῦ χοροῦς (ποῦ στοῦ δύνουν τὴν ἐντύπωση πὼς μιὰ στιγμή ἂν δὲν κινήθῃς θὰ παγώσης ἀπ' τὸ κρῦο) συνθέτουν ἐξαιρετὲς δύσκολες καὶ ἐντυπωσιακὲς φιγούρες, ποὺ ἐκτελοῦνται ἄλλοτε ὁμαδικὰ κ' ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς σολίστες τοῦ χοροῦ. Τέτοιοι χοροὶ ἦσαν λ.χ. «ὁ χορὸς τῶν Ἀμαζόνων», «Ἀρκούδα», «Σιθηριανὰ παιγνίδια» καὶ τὸ φινάλε ὁ «Ρωσικὸς χορὸς», ποῦ ἦταν καὶ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς παραστάσεως. Ἡ μικρὴ χαρακτηριστικὴ ὀρχήστρα ἀπὸ Μπαλαλαϊκὲς καὶ ἄκκορντεόν, ἔδωσε πολὺ χρῶμα καὶ ρυθμὸ στὸ χορὸ καὶ στὸ τραγοῦδι. Τὸ συγκρότημα ΟΜΣΚ, τοῦ ὁποῖοι τὶς παραστάσεις διέκρινε ἐκπληκτικὴ δεξιότηχία, χάρι, σεμνότητα καὶ ἀξιοπρέπεια, εἶναι ἀναμφιβόλως ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα λαϊκὰ συγκροτήματα ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὸν τόπο μας.

Τὴν 2αν Ἰουνίου δόθηκε τὸ θέατρο τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας ἡ ἑτήσια συναυλία τῶν δημοτικῶν σχολειῶν Κύπρου. Ἡ συναυλία ὀργανώνεται ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Παιδείας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ ἐπιθεωρητῆ τῆς μουσικῆς τῆς κατατέρας παιδείας κ. Μ. Γεωργίου. Τῆς συναυλίας προηγήθησαν εισηγητικὴ ὄμιλία ὑπὸ τοῦ ἐντίμου Τμηματάρχου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως Δρος Α. Κούρου καὶ προσφώνηση ὑπὸ τοῦ Ἐξοχωτάτου Ὑπουργοῦ Παιδείας Δρος Κωνσταντίνου Σπυριδιάκη.

Τὸ μουσικὸ μέρος ἄρχισε μὲ τὴν ὀρχήστρα μανδολίνων τῶν σχολειῶν τῆς Λευκωσίας ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Χρ. Τσαγαρίδη. Ἡ ὀρχήστρα ἔπαιξε 4 κομμάτια. Ἀκολούθησαν 5 τραγοῦδια ἀπὸ τὴν χορωδία καὶ ὀρχήστρα βιολίων τῶν σχολειῶν τῆς Λεμεσοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Π. Πίπη, 4 τραγοῦδια ἀπὸ τὴν χορωδία καὶ ὀρχήστρα μανδολίνων τῶν σχολειῶν τῆς Λάρνακος ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς κ. Χλ. Ἀλεξάνδρου, 5 τραγοῦδια ἀπὸ τὴν χορωδία καὶ ὀρχήστρα πνευστῶν τῶν σχολειῶν τῆς Λάρνακος ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Γ. Πηλιώτη, καὶ τέλος 5 τραγοῦδια ἀπὸ τὴν χορωδία καὶ ὀρχήστρα βιολίων ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Λεμεσοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Π. Πίπη. Ἡ συναυλία ὑπῆρξε ἀρκετὰ ἐπιτυχῆς. Ἡ ἐπιτυχία τῆς αὐτῆς εἶναι ἕνδειξη τῆς σοβαρῆς ἐργασίας ποὺ γίνεταί μὲ τὰ μουσικὰ συγκροτήματα στὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευση. Ἐνα μεγάλο εὖγε ἀξίζει στὰ παιδιὰ καθὼς καὶ στοὺς διδασκάλους, στὴν ἰκανότητα καὶ τὸν ζῆλο τῶν ὁσίων κυρίως ὀφείλονται τὰ πολὺ καλὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Τραγοῦδια, ὅπως ἡ Ἄνοιξη (μανδολίνα), ἡ Ὀρνιθα, τὰ Σήμαντρα, Ἐγὼ Μόλα, Κορυβαλλὸς κ.ά. μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἀπεδόθησαν ἀπὸ τὴ χορωδία, δείχνουν τὸ πολὺ καλὸν ἐπίπεδο τεχνικῆς καταρτίσεως καὶ ἐρμηνευτικῆς ἰκανότητος τῶν παιδιῶν. Ἰδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτος ὑπῆρξε ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τραγοῦ-

δησαν ὠρισμένα τραγοῦδια τὰ παιδιὰ τῶν σχολειῶν Λεμεσοῦ, ὅπως καὶ ἡ ἰκανότητα τῶν παιδιῶν τῶν σχολειῶν τῆς Λάρνακος, νὰ ἀποδώσουν ἐξ ἴσου καλὰ ἐναλλάσσοντας ἀπὸ τὸ τραγοῦδι στὰ πνευστὰ ὄργανα. Πληροφοροῦμαι πὼς ὁ κ. Πηλιώτης ἀγόρασε ἐξ ἰδίων του τὰ ὄργανα αὐτά, πρὸς χάριν τῶν παιδιῶν, πράγμα ποὺ ἰδιαίτέρως τὸν τιμᾷ.

Μιά φιλικὴ εἰσήγηση ἴσως θάφερε καλὰ ἀποτελέσματα ἂν ὑπῆρχε τρόπος νὰ υἰοθετηθῆ. Νὰ εἰσαχθῆ τὸ σύστημα τοῦ διασήμου Γερμανοῦ συνθέτη καὶ παιδαγωγοῦ Carl Orff, γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ τραγουδιοῦ στὰ μικρὰ παιδιὰ. Ὁ Orff ἐκθέτει τὸ σύστημα τὸ σὲ πέντε τεύχη ὑπὸ τὸν τίτλο Orff—Schulwerk. Τὰ τεύχη αὐτὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ λαϊκὰ τραγοῦδια τῆς Εὐρώπης μὲ συνοδεία πνευστῶν καὶ ποικίλων κρουστῶν παιδικῶν ὀργάνων, καθὼς καὶ ρυθμικὲς καὶ μελωδικὲς ἀσκῆσεις γιὰ τὰ ὄργανα αὐτά. Μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ ἀναπτύσσεται στὰ παιδιὰ τὸ αἶσθημα τῆς ὁμαδικῆς ἐκτέλεσης, τὸ αἶσθημα τοῦ ρυθμοῦ καλλιεργείται σταδιακὰ, ἐπίσης ἀναπτύσσεται ἡ ρυθμικὴ καὶ μελωδικὴ ἀκρίβεια, ἡ ἐλευθερία στὸ τραγοῦδι καὶ στὴν ἐκφρασὴ του, ἡ εὐρυθμὴ ὁμαδικὴ ἀπαγγελία ἀκόμα καὶ ἡ ἰκανότητα νὰ δημιουργῆ αὐτοσχεδιάζοντας. Ἐπειδὴ τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει ἦδη ἐπεκταθῆ σὲ πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καθὼς καὶ στὴν Ἀμερικὴ, Καναδᾷ, Νότιο Ἀμερικὴ καὶ Ἰαπωνία μὲ λαμπρὰ ἀποτελέσματα, παραπέμπω τυχὸν ἐνδιαφερομένους στὸ τεῦχος «Ἑλληνικὰ παιδικὰ τραγοῦδια καὶ χοροὶ» ποὺ ἐξέδωσε ἡ Πολυξένη Ματεῦ (B. Schott's Söhne Mainz) καὶ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρώτη προσπάθεια στὴν Ἑλλάδα προσαρμογῆς στὸ σύστημα αὐτὸ. Ἡ μελέτη τοῦ τεύχους αὐτοῦ θὰ μποροῦσε νὰ δώσῃ στὸν ἐνδιαφερόμενο μιὰ ἰδέα τοῦ πράγματος.

Ἀκολούθησε τὸ ρεσιτάλ πιάνου τῆς κας Ἐλενας Λαμάρη—Παπαδοπούλου, ποὺ δόθηκε ἐπίσης στὴν αἴθουσα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας στίς 7 Ἰουνίου. Τὸ ρεσιτάλ τελοῦσε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ «Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου». Ἡ κα Παπαδοπούλου σπούδασε πιάνο στὸ κονσερβατοῦρ Σάντα Σιτσιλία τῆς Ρώμης. Ἡ σεμνὴ αὐτὴ καλλιτέχνις, τὴν ὁποία πρώτη φορά εἶχαμε τὴν εὐκαιρία ν' ἀκούσουμε στὴ Λευκωσία, ἐξέτελεσε ἓνα ἀρκετὰ ἰσορροπημένο πρόγραμμα, μὲ πολλὴ μουσικότητα. Προσῆγγισε μὲ ἀρκετὴ κατανόηση κυρίως τὰ δραματικὰ μέρη τοῦ προγράμματός της καὶ ἀπέδωσε ὅλο τὸ βάθος ποὺ περικλείουν. Ἰδιαίτερα ἐπιτυχῆς ὑπῆρξε ἡ ἔρμηνεια τοῦ *Andante con variazione*, *Moco Funébre* ἀπὸ τὴν *sonata* σὲ Λά βιεττα τοῦ Beethoven, ὅπως καὶ ἡ *Ραψωδία* σὲ σὺλ ἔλασσον τοῦ Brahms. Στὴ Μπαλλάντα σὲ σὺλ ἔλασσον op 23 τοῦ Chopin εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκτιμῶμε πολλὰς ἀπὸ τὶς ἐρμηνευτικὰ καὶ τεχνικὲς ἰκανότητες τῆς κας Παπαδοπούλου. Ἡ καλλιτέχνις ἀπέδωσε ἐξαιρετὰ τὶς ποικίλες διαθέσεις τοῦ ἔργου, ἀπὸ τὴ μελαγχολικὴ ἀτμόσφαιρα τῶν πρώτων φάσεων ὡς τὰ δεξιοτεχνικὰ τμήματά της, δένοντας τα μὲ ἀρκετὴ συνέπεια σ' ἓνα ἑνιαῖο σύνολο.

Τὸ βράδυ τῆς 22ας Ἰουνίου δόθηκε στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς Λευκωσίας τὸ ρεσιτάλ πιάνου (μὲ 4 χέρια) τῶν Ἀμερικανῶν καλλιτεχνῶν ζεύγους Jean and Kenneth Wentworth. Τὸ ρεσιτάλ δόθηκε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ United States

Educ. Foundation και τοῦ American Cultural Center. Μιά ἀξιοθαύμαστη ἰσορροπία καὶ μοιογένεια διέκρινε τὸ παίξιμο τῶν δυὸ αὐτῶν καλλιτεχνῶν στὸ ἴδιο ὄργανο. Ἡ ἰσορροπία αὐτὴ ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς πολυετοῦς πείρας καὶ συνεργασίας τῶν δυὸ αὐτῶν ἐκτελεστῶν, ὅπως καὶ τῆς ἀφογῆς τεχνικῆς καὶ τῆς θαθεῖας μουσικῆς τῶν γνώσεως. Ἀπόφοιτοι τοῦ περιφήμου Ὁδοῦ Julliard School of Music τῆς Νέας Ὑόρκης, ἔτυχον βαθεῖας μουσικῆς μορφώσεως καὶ τιμητικῶν διακρίσεων. Τὸ ζεῦγος ἔδωσε μιὰ τεχνικὰ ἀφογῆ καὶ ἀληθινὰ ἐμπνευσμένη ἐκτέλεση τοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον περιελάμβανει: Variations in B Flat Opus 82, No 2 Schubert, Sonata in F, K497 Mozart, Allegro Brillant, Opus 92 Mendelssohn, Concerto for Piano, four Hands (1952) Vincent Persichetti καὶ Three Slavonic Dances from Opus 46 and 72 Dvorak. Ἐκτὸς προγράμματος ἐκτελέστηκε ἕνα μέρος ἀπὸ τὴ μικρὴ σουίτα τοῦ Debussy. Πολὺ ἐπιτυχῆς ὑπῆρξεν ἡ ἴδεια ἀ συμπεριληφθῆ στὸ πρόγραμμα τὸ κοντσέρτο γιὰ πιάνο τοῦ Ἀμερικανοῦ συνθέτη V. Persichetti, καθηγητῆ τοῦ Julliard school of Music. Τὸ μοντέρνο αὐτὸ ἔργο, βασισμένο στὸ δωδεκαφθογγικὸ σύστημα, τολμῶ νὰ πῶ πὼς ἀποτελεῖ, ἀπ' ὅσα τοὐλάχιστον ἔργα ἔχω ἀκούσει, ἕνα ἀπὸ τὰ ἀντιπροσωπευτικότερα τῆς σύγχρονης Ἀμερικανικῆς μουσικῆς.

Ὁ Νικόλας Οἰκονόμου (ὁ Νικολάκης) μᾶς ἔδωσε τὸ ρεσιτάλ που στὴ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία τῆ Παρασκευῆ τὸ βράδυ τῆς 25ης Ἰουνίου. Ὁ Νικολάκης ποῦ μόλις εἶναι τώρα 12 χρονῶν, φοιτᾷ ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια στὴν Ἑλληνικὴ Μουσικὴ Ἀκαδημία στὴ τάξη τοῦ κ. F. Ἀρβανιτάκη, στὸ πιάνο. Ὡς γνωστὸ, στὸ τελευταῖο Πανελληνίῳ διαγωνισμῷ Καίτης Παπαϊωάννου, γιὰ μαθητὲς τῆς Μέσης Σχολῆς, πῆρε τὸ Α' Βραβεῖο.

Ὁ Νικολάκης ἐξετέλεσε τὸ πρόγραμμά του σὰν ὄριμος καλλιτέχνης. Δεξιότητά, μουσικότητα, στυλ καὶ σιγουράδα χαρακτηρίζουν τὸ παίξιμό τοῦ Νικολάκη. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προσόντα αὐτὰ ὁ Νικολάκης εἶναι προικισμένος μὲ μιὰ δημιουργικὴ πνοή, ἀπόλυτη μουσικὴ ἀκοή καὶ ἐξυπνάδα, προσόντα ποῦ ἐγγυώνται μιὰ δλοκληρωμένη μουσικὴ προσωπικότητα. Δὲν μένει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀποκτήσῃ μιὰ ἄρτια μουσικὴ καὶ γενικὴ μὀρφωση, ποῦ παράλληλα μὲ τὴ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ὀρμότητα θὰ μωρῶσῃ νὰ δώσῃ μιὰ μέρα κάρπους. Τὸ εὐχόμαστε.

Δίπλα στις ἐκδηλώσεις αὐτὲς θᾶπρεπε ν' ἀναφέρουμε τὶς διάφορες μαθητικὲς ἐπιδείξεις — μουσικῆς καὶ μπαλέτου — τῶν Ὁδῶν καὶ Μουσικῶν Σχολῶν τῆς Λευκωσίας, ὅπου διαπιστώνει κανεὶς ταλέντα σὲ διάφορους τομεῖς: ἐπίσης τὰ ἀξιόλογα ρεσιτάλ πιάνου καὶ τραγουδιοῦ, ποῦ δόθηκαν μὲ πολλὴν ἐπιτυχία ἀπὸ τῆς τηλεοράσεως ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες Γ. Ἀρβανιτάκη, Εὐῆ Μαζοῦτη, Πίτσαν Σπυριδάκι, Ὀλγαν Πασχαλίδου, Ἀντρον Νάταρ, Μ. Ψιλοῖτη, καθὼς καὶ τὶς ἀπὸ τηλεοράσεως ἐπίσης ἐμφανίσεις χορωδιῶν τῶν Γυμνασίων καὶ Δημοτικῶν σχολείων τῆς Λευκωσίας, τὼν ἄλλων πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου.

Κλείνοντας τὸ σημεῖωμα αὐτὸ ἄς εὐχηθῶμε πὼς στὸ καινούργιο χρόνον θὰ ἐπικρατήσουν ὁμαλότερες συνθῆκες, ποῦ θὰ ἐπιτρέψουν ἐντατικότερη καὶ πιὼ συστηματικὴ ἐργασία γιὰ μιὰ καλλιτεχνικὴ ἀνοδο.

Λ. ΣΙΤΑΡΟΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ο ΛΑΪΚΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΜΙΧ. ΚΑΣΙΑΛΟΣ

Γνωρίζοντας στὴν εὐρύχωρη αἴθουσα Ἐκθέσεων τῆς Ε. Ν. Τράστ τὸ μικρόσωμο χωρικὸ ζωγράφο ἀπὸ τὴν Ἀσία, ὅπου ἐκθέτει πάνω ἀπὸ 40 πίνακες, ἔχει κανεὶς τὴν αἴσθησι πὼς ὄνταντὰ ἕνα μεγάλο ἀγέραστο παιδί — κι' ἀλλήθως, ὁ Κάσιαλος, ὁ Θεόφιλος τῆς Κύπρου ὅπως τὸν ἀπεκάλεσαν οἱ Ἀθηναῖοι τεχνοκριτικοί, παρέμεινε στὰ 80 του χρόνια ἕνα ἀνοιχτόκαρδο παιδί ποῦ τὸ θάμπωσαν τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα, ἕνα παιδί ποῦ παίζει μὲ τὴν Τέχνη μὲ ψυχὴ παρθένα.

Ὁ κ. Χρ. Παπαχρυσοστόμου, Διευθυντῆς τοῦ Τμήματος Πολιτιστικῆς καὶ Πνευματικῆς Ἀναπτύξεως Κύπρου, ἀνοίγοντας τὴν Ἐκθεση τόνισε σὰ δυὸ βασικὰ στοιχεῖα τοῦ ἔργου του τὴν ἀφέλεια καὶ τὴ δροσιά. Πέραν ὅμως τούτων τῶν χαρακτηριστικῶν ποῦ μπορεῖ νὰ τὰ ἔχουν κι' ἄλλοι πολὺ πιὼ ὄριμοι καὶ συγκροτημένοι ζωγράφοι, ἐκεῖνο ποῦ ξεχωρίζει ἀδιαμφισβήτητα τὸ ἰδιότυπο ἔργο του εἶναι ἡ γνησιότητα καὶ λαϊκότητά του, μιὰ γνησιότητα ποῦ ἐκπηγάζει ἀπὸ τὶς βρυσσομάνες τῆς λαϊκῆς ψυχῆς τοῦ τόπου μας, δεμιῆς μὲ τοὺς καημοὺς καὶ τὰ ὄνειρά της, ποῦ εἶναι παράλληλη μὲ τὸ ἔργο τοῦ ἀνάμμου τεχνίτη, τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιστῆ τῶν πανηγυριῶν καὶ τῆς ὄφάντρας.

Ὁ Κάσιαλος βέβαια δὲν εἶναι ὁ μοναδικὸς λαϊκός μας ζωγράφος, εἶναι ὅμως ὁ καλύτερος. Σὲ ἄλλες χῶρες ὁ ἀριθμὸς των εἶναι πολὺ μεγάλος κι εἶναι γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα οἱ «Ζωγράφοι τῆς Κυριακῆς» (πριμιτίφ). Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔργου των ὁ αὐθορμητισμός, ἡ παιδικότητα τοῦ σχεδίου, ἡ ἀφέλεια κ.ἄ. Ἐπίσης ἡ ἐπιμονὴ στὶς λεπτομέρειες εἶναι χαρακτηριστικὴ.

Μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ πλῆθος ξεχώρισαν σὰν παγκόσμιες ἀξίες καὶ τὰ ἔργα τους κοσμοῦν τὰ μεγαλύτερα Μουσεία τοῦ κόσμου ἢ Μάμα Μόζες στὴν Ἀμερικὴ κι' ὁ μεγάλος «τελωνοφύλακας» Ρουσσὸ ποῦ ἡ δειρική ἐξωτικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου εἶχε τὴν ἀπήχησι στὸς συγχρόνους του καθὼς καὶ στὸς σημερινούς σουρεαλιστὲς ζωγράφους.

Μιὰ ματιὰ στὸν κατάλογο τῶν πινάκων τοῦ Κάσιαλου ἐπιθεβαιώνει πὼς μὲ τὸ ζωγράφημα θῆλῃσε νὰ μᾶς ἐξιστορήσῃ τὰ γεγονότα ποῦ τὸν συγκίνησαν, ποῦ χῆραξαν μῆσα του βαθεῖα σημάδια. Ἄλλα ἀπὸ τὴ σύγχρονη πραγματικότητα, ὅπως στὸ ἔργο του «Πράσινη γραμμὴ» (ἀρ. 25) κι' ἄλλα, τὰ περισσότερα, ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις του ἀπὸ ἕνα κόσμο μακρυνό, μνημῆς τῆς νεότητος, ὀράματα καὶ θυμῆσες στὰ βᾶθη τοῦ καιροῦ ἀπ' τὴ ζωὴ τῶν ἀγροτῶν τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου. Ὅλα ντυμένα μὲ τὸ μαγικὸ μανθῶα τῆς ἀποστάσεως, σὰν ὄνειρα μακρυνὰ κι' ἀνεπανάληπτα.

Ὁ κάμπος εἶναι γιὰ τὸν οὐκ ἐπινοῦν βαθεῖα μὲ τὶς κίτρινες θημωνιές καὶ τὰ χρυσὰ στάχυα, τ' ἄλωνα μὲ τὸ γραφικὸ ἀνέμιμα, τὸν νέους χωριάτες ποῦ μαζεύουν τὰ γεννητάτα τους.

Ὁ κάμπος εἶναι γεμάτος ποίηση καὶ μυστήριο, οἱ ἀπέραντες ἐχτάσεις του δονοῦν λυρικά τὴν ψυχὴ. Στὸ βουνὸ ἡ ἐμπειρία του ξεπεφῆει — τὸ δάσος ντρεῖται μῆσα στὰ δένδρα, οἱ κυνηγοὶ σκοτώνουν ζαρκάδια σκαρφαλωμένα στὰ δένδρα. Ὅμως παντοῦ ἀ-

φηγείται σαν ένας καλός παραμυθιάς τῆ ζωῆ τοῦ ζωμάχου μὲ τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες του, ὕμνει τὴ δουλειά, περιγράφει τοὺς ἀπόκληρους, τοὺς σακάτηδες καὶ δυστυχημένους. Στους πίνακές του ξετυλίγονται ἱστορίες λησμονημένες κι' ἔθιμα τοῦ παλῶν καιροῦ κι' εἶναι μεγάλη χαρὰ ν' ἀκοῦς τὸν ἴδιο νὰ τὰ ἐρμηνεύει.

Κι' ὅμως σὰν ὀξύμορο σχῆμα, ὅλες αὐτὲς οἱ μορφὲς οἱ δοσμένες στὴ δουλειά εἶναι ἀπόλυτα στατικές, ἀσάλευτες. Τὰ φυτάρια στὸ ἀνέμισμα θὰ μείνουν μετέωρα, τὸ βόδια στὸ ἄλῳν δὲν πρόκειται νὰ κάμουν βῆξιμα, οἱ χειρονομίες κ' οἱ στάσεις τῶν προσώπων καρφωμένες στὸ χρόνο ποῦ ἔχει σταματήσει. Οἱ φιγούρες περνοῦν πανομοιότυπες ἀπὸ πίνακα σὲ πίνακα, κομμένες στὰ ἴδια καλούπια σὰν στάμπες. Πηδοῦν ἀπὸ πίνακα σὲ πίνακα, παίρνουν διαφορετικές στάσεις, κάνουν διαφορετικὲς χειρονομίες.

Οὐσιαστικά εἶναι παντοῦ οἱ ἴδιες, φιγούρες ποῦ ἔρχονται καὶ φεύγουν στὸν κόσμο χωρὶς ν' ἀφήνουν πίσω τους τίποτε, οὔτε κἀν τὴν ἀνάμνηση ἐνὸς ἰδιαίτερου τύπου. Οἱ μορφὲς αὐτὲς ξεπηδοῦν μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ἐποχῶν, ὅπως καὶ στὴν εἰκονογραφία τῶν πρωτόγωνων λαῶν, μονάχα μὲ τὸ σχῆμα των καὶ τὸ βασικὸ λειτουργημὰ τῆς ζωῆς των. Ἐπίσης ἐκδήλη εἶναι ἡ ἐπίδραση τῆς Βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Στὸν πίνακα του «ἡ Λυφούσα» ἀρ. 44, ὑπάρχει μιὰ ἀτμόσφαιρα σχεδὸν θρησκευτική, τὸ λούσιμο τοῦ νεογέννητου βρέφους εἶναι μιὰ ἱεροτελεστία, δημιουργεῖ μέσα μας τοὺς ἀνάλογους παραλληλισμοὺς καὶ προεκτάσεις μπροστὰ στὸ προαίτιον θέμα τῆς Γέννησης τοῦ Ἀνθρώπου. Ἡ στάση τοῦ τεχνίτη ταυτίζεται μὲ τὴν ἀνάλογη πίστη καὶ προσήλωση τοῦ ταπεινοῦ ἀνάνυμου καλόγερου ἀγιογράφου.

Κι' ἄλλοῦ πάλι ὑπάρχει διάχυτη ἡ ὑποσυνείδητη ἐπίδραση ἀπὸ τὸ λαϊκὸ θέατρο τῶν σκιῶν, ποῦ ἄλλοτε ἦταν τὸ μοναδικὸ θέαμα τῆς ὑπαίθρου. Κι' ἀκόμη ὅπως στὶς παλιῆς Βυζαντινὲς εἰκόνες ἐκεῖνο ποῦ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία αὐξάνει σὲ μέγεθος ἔτσι κι' ὁ Κάσιαλος θέλοντας νὰ ὑπογραμμίσει κάτι τοῦ δίνει μεγαλύτερο σχῆμα. Γι' αὐτὸ οἱ μέλισσες σὲ μιὰ ἀφελέστατη εἰκόνα του γίνονται μεγάλες σὰν πουλιά.

Τί εἶναι ὅμως ἐκεῖνο ποῦ μᾶς γοητεύει σήμερα μὲ τὴν τέχνη τῶν παιδιῶν καὶ τῶν πριμιτίφ; Ὑπάρχει κανένα βαθύτερο μήνυμα, κάποιο πλατύτερο συμβολισμὸς ποῦ τὸν διαισθανόμαστε μᾶλλον παρὰ τὸν ἐνοοῦμε; Γιατί αὐτὴ ἡ στρόφη τῆς Τέχνης γενικώτερα στὶς πρωτογονικὲς μορφές, στὶς πρώτες ρίζες;

Σὲ μιὰ ἐποχὴ ὑπερπολιτισμοῦ, ὅπου ἡ μηχανὴ κ' ἡ ψυχρὴ λογικὴ τῆς ἐπιστήμης ἐξασκεῖ μιὰ τέτοια καταλυτικὴ δύναμη πάνω στὴν ἀνθρώπινη φύση, σὲ μιὰ ἐποχὴ λέω ἄγχους καὶ ἀγωνίας, ἡ ψυχὴ ἀποζητάει νὰ ἐλευθερωθεῖ, γυρεύει τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὸν ἀθρορητισμὸ τοῦ ἐνοστικτοῦ. Κι' ὁ Κάσιαλος, γιατί εἶναι γνήσιος λαϊκὸς τεχνίτης, ἔχει τὴ δύναμη νὰ μᾶς ξαναγορῆσει στὶς τεχνὲς μιᾶς ἀγνῆς ποίησης, νὰ μᾶς μεταφέρει πίσω στοὺς κόσμους τῶν χαμένων παραδείσων, κόσμους ἰδωμένους μὲ τὰ πεντακάθαρα μάτια τῆς πρώτης παιδικῆς μᾶς ἡλικίας. Ἀφυπνίζει μέσα μας τὴν αἰσθησὴ μιᾶς μελαγχολικῆς νοσταλγίας.

Εἶναι μιὰ φωνὴ ποῦ ἔρχεται ἀπὸ πολὺ μακριά,

ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ καιροῦ, ζεστὴ καὶ ταπεινὴ, ἀλλὰ προπάντων γνήσια.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ — ΕΝΑΣ ΛΥΡΙΚΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Ὁ κ. Χαρίλαος Δίκαιος εἶναι ἀναμφισβήτητα ἕνας νέος Κύπριος ζωγράφος διακεκριμένον προσόντων. Ἐγκαινιάζοντας τὴν καινούργια αἴθουσα ἐκθέσεων τοῦ Διδασκαλικοῦ Μεγάρου, ποῦ ὀπωσδήποτε ἡμερὰ εἶναι ἡ καλύτερη στὴν Κύπρο, παρουσίασε ἰάν βῆξιμα ἐργασία σὲ ἀκουαρέλλα καὶ λάδια.

Στὴν πρώτη περίοδο τῶν ὑδατογραφιῶν ποῦ παρουσιάζει, μὲ τὰ ποτάμια, τὶς γέφυρες καὶ τὰ μεσαιωνικὰ κτίρια τῆς Γαλλίας, τὶς ξακουστὲς λίμνες τῆς Ἰλβητίας, ὁ κ. Δίκαιος κατορθώνει καὶ συλλαμβάνει ὄχι μονάχα τὰ σχήματα καὶ τοὺς βαρεῖους ἀρχιτεκτονικοὺς ὄγκους ποῦ εἶναι ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τῆς ἀλλίας, ἀλλὰ καὶ τὴ σωστὴ ἀτμόσφαιρα, τὸ διάχυτο καὶ ἀκαθόριστο ἐκεῖνο φῶς ποῦ τὰ περιβάλλει καὶ τὰ διαποτίζει μὲ μιὰν ἀπίστευτη γοητεία.

Διάθεση ρωμαντικὴ ἀρμονισμένη μὲ μιὰ λιτότητα ἐκφραστικῶν μέσων, χαμηλόφωνοι τόνοι μὲ λεπτότατες ἀποχρώσεις, κάτι ἀπὸ τὶς παλαιῆς γκραβοῦρες, εἶναι τὰ κύρια στοιχεῖα ποῦ μᾶς συγκινοῦν καὶ μᾶς συναρπάζουν. Κι' ὅλα αὐτὰ μὲ μιὰ δεξιότητα, μὲ μιὰ κατανόηση τοῦ ὕλικοῦ ποῦ χρησιμοποιεῖ ποῦ φανερώνουν πόσο εὐσυνείδητα καὶ σκληρὰ δούλεψε ὁ καλλιτέχνης γιὰ νὰ τὰ ὑποτάξει.

Ἡ δευτέρη περίοδος παρουσιάζει μεγαλύτερη ἐλευθερία στὴ χρήση τοῦ χρώματος, οἱ πινελιὲς γίνονται πιδ ἄδρες, τὸ φῶς διαλύει τὰ σχήματα, διεισδυτικὸ, διαθρωτικό, σὰ μιὰ χρυσὴ ἀχλύ διαποτίζει τὰ πάντα.

Μιὰ ὑπόκαφη ἔνταση, ἕνα ἄοριστο δρᾶμα ὑπογραμμίζει τὰ γέρικα τὸ δένδρα.

Στὰ λάδια, ποῦ παίρνουν θέβαια τὸ μεγαλύτερο βῆξιμα τῆς ἐκθέσεως, ὁ ζωγράφος παρουσιάζεται μὲ τοπία, λουλούδια καὶ παραστατικὲς (figurative) συνθέσεις.

Τὰ λουλούδια του εἶναι ἀνάλαφρα, εὐγενικά, ὄλο φρεσκάδα καὶ χάρη. Μιὰ κλίμακα χρωματικὴ σὲ ἐλάσσονες τόνους. Στὸ τοπίο ξεχωρίζει σὰν βασικὸ χαρακτηριστικὸ ἡ καθαρὴ γραμμὴ μαζί μὲ τὴ λυρικὴ ἐντένιση τῆς φύσης.

Γίνεται βίωμα κι' ἀφομοίωση ἡ ἐπίδραση τοῦ μεγάλου διδάγματος τοῦ ἐμπρεσιονισμοῦ, ξεχωρίζει κανεῖς, ἰδίως στὴν ἐπεξεργασία τῶν πύκτων, μακρινὲς ἀπλήξεις τοῦ Σεζάν, κι' ἄλλο ὁ σὲ νεώτερη ἐργασία του μιὰ στρόφη στὴν ἀπλοποίηση καὶ στοὺς φῶς. Κυρίαρχο καταλυτικὸ στοιχεῖο γίνεται τῶρα τὸ θερμὸ Μεσογειακὸ φῶς ἐναλλασσόμενο μὲ τόνους ψυχροῦς, οἱ σκιὲς του κραδαίνονται ὄλο χρώμα καὶ λεπτόλογες ἀντιθέσεις. Σ' ἕνα-δύο πίνακες διακρίνει κανεῖς μιὰ τάση μυθολογική, μιὰ ὑπόψια δράματος ποῦ ὑποβάλλεται ἄοριστα ὅπως στὸ «Βουκολικὸ» ἀνάμεσα σ' ἕνα κόσμο ἀνυποψίαστο, γαλήνιο κ' εὐτυχισμένο. Ἴσως ἐδῶ ἐπέδρασε ὑποσυνείδητα τὸ ἐξαιρετὸ ἀνάλογο ἔργο τοῦ Φλαμανδοῦ ζωγράφου Brueghel.

Στὶς συνθέσεις του ὁ κ. Δίκαιος ἐγκαταλείπει τελείως τὸν παλῶν ἑαυτοῦ. Πειραματίζεται ἀνάμεσα σ' ἕνα εἶδος ἐμπρεσιονισμοῦ μ' ἕνα ὑπόβαθρο ρο-

μαντικό. Ο ζωγράφος θέλει να εμποτίσει τις μορφές του με κίνηση και δυναμισμό, να τις περιβάλλει μ' έναν αέρα ηλεκτρισμένο. Τις υποβάλλει με μία συναισθηματική προκατάληψη, με μιά αδιαφορία θα έλεγα για την χρωματική τους κλιμάκωση, μακριά από την ορθόδοξη αντίληψη των αναλογιών και των στάσεων. Το χρώμα αποκτά μιάν ωμότητα, οι μορφές μορφάζουν, το σχέδιο είναι γρήγορο, αυθόρμητο, κάποτε υποτυπώδες.

Ο κ. Δίκαιος βρίσκεται ακόμη στο μεταβατικό στάδιο του πειραματισμού. Είμεθα όμως βέβαιοι πως διαθέτει τη ψυχική εκείνη δύναμη να ολοκληρώσει το έργο του, ελέγχοντας κι' εξουσιάζοντας τους εικονοκλαστικούς εννοματισμούς του στους καινούργιους του αυτούς προσανατολισμούς.

Το αποτέλεσμα θα είναι πρωτότυπο και απόλυτα προσωπικό.

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Ο Βαλεντίνος Χαράλαμπος με την έκθεσή του τον περ. μήνα μας απέκάλυψε ένα πλούσιο, πολύπλευρο ταλέντο κεραμίστα κι' απέδειξε πόσο βαθύς γνώστης είναι της τέχνης του, πόσο επάξια κατέχει τα μυστικά της.

Με πόση σαφήνεια αλήθεια μέσα από τον άμορφο πηλό αναδίνεται η φόρμα των άγγειων, έλαφρη κι' άναερη, κλασική στη λιτότητά της, αποβάλλοντας κάθε φόρτο και κάθε ξενικό στοιχείο. Στα επιδέξια χέρια του μορφοποιείται η ύλη, γίνεται μέτρο και κανόνας, ζωντανή παλλόμενη παρουσία. Θαυμάσαμε μερικά του άγγεια που στην καθαρότητα της μορφής τους και στην απόλυτη απλότητά τους έχουν ξεπεράσει τα όρια των μέσων που τα συνέθεσαν, έχουν διαβεί τα σύνορα της άμυχης ύλης κι' έγιναν πετρωμένη μουσική και φωτεινό τραγούδι.

Το διακοσμητικό στοιχείο είναι κι' αυτό λιτό, διακριτικά άφηρημένο, κι' υποτάσσεται κι' αυτό στο νόημα της μορφής, που την τονίζει και την ζωογονεί.

Όμως ο Βαλεντίνος Χαράλαμπος δεν περιορίζεται στην καθαρή άγγειοπλαστική. Διανοίγει το δρόμο του προς νέα επιτεύγματα, και πλαστοουργεί με τα μέσα που διαθέτει νέες μορφές και φόρμες. Σε μερικά του έργα, έργα πιά γλυπτικής, είναι εκδηλη μιά επιστροφή στις πρωταρχικές, άρχέγονες μορφές ενός πανάρχαιου (Κυπριακού;) πολιτισμού κι' άλλου τα πηλίνα αυτά ειδώλια μέτουσιώνονται με μιά συνεχή άφαίρεση που τα αποδεματεύει μέσα στο χώρο, σε καθαρά σύμβολα τοτεμικά.

Στα ανάγλυφα διακοσμητικά μοσαϊκά του με τους λεπταίσθητους χρωματισμούς και το παιχνίδισμα του φωτός στ' άφηρημένα σχέδιά τους ή συνάφεια προς την αρχιτεκτονική γίνεται ανάγκη. Στα έργα αυτά διακρίνει κανείς μιά σιγουριά και μαεστρία στην εκτέλεσή τους κι' η ποίησή τους μας επιβάλλεται άμεσα και μας εξουσιάζει.

ΜΑΝΟΣ ΚΡΑΛΗΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΟΙ ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Του **Thierry Maulnier**

Μπορεί το κλασικό Έλληνικό θέατρο να έχει επηρεάσει όλόκληρο τον δυτικό πνευματικό πολιτισμό ή όφειλή, όμως, της Γαλλίας προς τους μεγάλους τραγικούς του αιώνα του Περικλή είναι μεγαλύτερη από την όφειλή οποιασδήποτε άλλης σύγχρονης χώρας. Η δραματική τέχνη των αντιμεταρρυθμιστών Ισπανών, των Έλισαβετιανών και της Ιταλικής Κομωδίας (ή όποια όφειλε το πάν στον Plaute) δεν άντησαν τίποτα από την ελληνική πηγή. Μονάχα στη Γαλλία ένα μεγάλο έθνικό θέατρο που ιδρύθηκε τον 16ον αιώνα διάλεξε σαν υπόδειγμα τον τρόπο της θεατρικής εκφράσεως των Αθηνών της κλασικής εποχής και μάλιστα έστεινε να τον ανταγωνισθεί. Όχι τόσο στα θέματα, γιατί παρ' όλο που ο μεγάλος Robert Garnier, ο πραγματικός ιδρυτής της Γαλλικής τραγωδίας υπήρξε, σ' ένα μεγάλο μέρος του έργου του, ο έλευθερος διασκευαστής του Εύριπιδη και του ελληνίζοντα Σενέκα («Τρώας», «Φαίδρα και Ιππόλυτος», «Αντιγόνη»), παρ' όλο που ο Κορνήλιος άσχοιήθηκε με την τραγωδία, με τη «Μήδεια», κι' αυτή γέννημα του Σενέκα, παρ' όλο που ο Ρακίνας παρουσίασε ένα έργο από τα κλασικά μας έργα που άντησε κατευθείαν από τα αρχικά κείμενα, ή Έλλάδα έμεινε πάντα άθραστη σε πηγές εμπνεύσεως με την «Θηβαίδα», την «Άνδρομάχη», την «Ιφιγένεια και τη Φαίδρα».

Ο ανταγωνισμός, λοιπόν, αυτός που δημιούργησε το Γαλλικό έθνικό θέατρο προς την αρχαία Έλληνική τραγωδία, δεν ήταν ανταγωνισμός ως προς τα θέματα, αλλά ως προς το σχήμα, ως προς την αναζήτηση ενός άπλοποιημένου ύφους, ως προς τη συμμόρφωση προς τους Άριστοτελείους νόμους, όπως στα άριστουργήματα του πέμπτου αιώνα με το διαχωρισμό του τραγικού και κομικού είδους.

Όμως, παρά τη ρομαντική επανάσταση και τη δημιουργία του σύγχρονου άστικού θεάτρου, ή άμεση ή έμμεση έπίδραση του Έλληνικού θεάτρου δεν έπαψε να είναι έμφανής κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα με την προσφορά των πιδ μεγάλων έρμηνευτών μας στην ουσιαστική παράδοση. Η έπίδραση αυτή εκδηλώθηκε και σ' ένα μεγάλο αριθμό εξαίρετων δραματικών συγγραφέων του καιρού μας και μας έδωσε την υπέροχη μετάφραση της «Ορέστειας» από τον Claudel, την «Ηλέκτρα» και το «δ Τρωϊκός πόλεμος δε θα γίνει» του Giraudoux, την «Αντιγόνη» του d' Anouilh, τις «μύγες» του Sartre.

Η Έλληνική τραγωδία, λοιπόν, είναι για το Γαλλικό θέατρο κάτι σαν μιά θετή μητέρα και μαζί της νοιώθει πως βρίσκεται κάτω από την ίδια οικογενειακή στέγη. Όμως πρέπει να παραδεχθούμε πως αυτή τη συγγένεια, για την όποια έμεις είμαστε άρκετα υπερήφανοι, οι Έλληνες δε μας την άναγνωρίζουν παρά με κάποια επιφύλαξη και δυσανασχέτηση. Από τότε που ξαναζωνάνεψαν με λαμπρότητα, με τις υπέροχες παραστάσεις του θεάτρου του Ηρώδη του Άττικού, της Έπιδαύρου και της

Δωδώνης — και με την αύστηρή πειθαρχία του Έθνικου Θεάτρου των Αθηνών — το πνεύμα του Αίσχύλου, του Σοφοκλή και του Ευριπίδη, έμεις οι Γάλλοι τους έξερεθίζουμε λίγο με τη δική μας προσφορά σε έλληνιστικά έργα, προσφορά που βρίσκεται «γαλλικής, υπερβολικά γαλλικής νοστρώπιας».

Μπροστά στη δεινή και γνωστή ευγένεια των δικών τους γιγάντων, ο Ρακίνας τους φαίνεται συχνά έπιτηδευμένος, πομπώδης και μπλεγμένος στη λεπτότητα των αλλικών θεάτρων. Ο Giraudoux με την ειρωνεία του, στα μάτια τους, συγγενεύει με τους παρωδούς συγγραφείς της Ωραίας Έλένης κι ο Anouilh κι ο Sartre έχουν στενέψει την πλατυχωρία των όροσμων, έχουν αντικαταστήσει τη μεγάλη μυθική και κοσμική πνοή με τά στενά προβλήματα της συνειδήσεως, έχουν ύποκαταστήσει το υπεράνθρωπο με το ανθρώπινο.

Τις συνέπειες της μικρής ατύτης γαλλο-ελληνικής διχογνωμίας διαπίστωση προσωπικά κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ των Αθηνών. Για παράδειγμα, μέσα στα πλαίσια των παραστάσεων του Θεάτρου του Ήρωδη του Αττικού, οι γαλλικοί θίασοι, που τυγχάνουν, ωστόσο, καλής υποδοχής, δέ μπορούν να παρουσιάσουν τον Ρακίνα στα Έλληνικά χωρίς να εκθέσουν τον έθνικό τους συγγραφέα στη δυσμενή άθηναική κριτική που κάνει αυτόματα τη σύγκριση με την «Ανδρομάχη» ή τον «Ιππόλυτο» του Ευριπίδη. Η γαλλο-ελληνική αυτή διχογνωμία παρουσιάζει περισσότερο ένδιαφορο όταν μάλιστα έχει κανείς παρακολουθήσει τις αντιδράσεις του παρισινού θεατρόφιλου κοινού σε μία παράσταση του Έθνικου Λαϊκού Θεάτρου με μία διασκευή των «Τρωάδων» του Ευριπίδη γραμμένη από τον Jean-Paul Sartre και με σκηνοθεσία του κ. Κακογιάννη.

Οι έπιτυχίες του κ. Κακογιάννη στον κινηματογράφο («Ήλέκτρα», «Ζορμπάς ο Έλληνας») τον κατάστησαν ένα διεθνούς φήμης σκηνοθέτη, τον όποιον η Άμερική προσπαθεί ν' άποσπάσει από την Εύρωπη.

Κατά τη γνώμη μου, η Ήλέκτρα του είναι ένα από τά πιο αξιολογώμενα κινηματογραφικά έργα των τελευταίων χρόνων κι αποτελεί με τη σειρά του, όπως κι ο έξαισιος Μάκβεθ του Όρσον Ουέλλες, μία άπόδειξη της δυνατότητας μετατροπής θεατρικών άριστουργημάτων (γιατί άς μη λησμονούμε πως το θέατρο είναι λόγος) στη γλώσσα των εικόνων, χωρίς νοθεία, κατακρεούργηση ή προδοσία του κειμένου. Η χρησιμοποίηση του «φυσικού διακόσμου» των έρειπίων των Μυκηνών πλαισιωμένο από την άπλη σύγχρονη έλληνική ζωή, οι άδέχαστες έμφανίσεις του «χορού» που έδινε την εντύπωση ότι άπαρτιζόταν από μία ομάδα νέων συγχρόνων χωρικών με τις βαθύχρους χλαμύδες τους, ο άγριος λυρισμός των μεγάλων δραματικών σκηνών, όλα αυτά έκαναν να ζήσουμε σήμερα σ' όλη της τήν όμορφιά την αϊώνια τραγωδία χωρίς ο σκηνοθέτης να χρησιμοποιήσει προκλητικούς άναχρονισμούς.

Όσοι, λοιπόν, μπόρεσαν να εκτιμήσουν επάνω στην κινηματογραφική όθόνη την πρωτοτυπία και το βάθος της τέχνης του κ. Κακογιάννη, θεώρησαν πολύ φυσικό να μη παραξενευτούν μπροστά στις «Τρωάδες». Γιατί πρόκειται πάλι για ένα θαυμάσιο θέαμα. Ο κ. Κακογιάννης, συνηθισμένος στις ανάγκες

της σκηνικής εύρυχωρίας, τις όποιες επιβάλλουν οι τεράστιοι περίβολοι των αρχαίων θεάτρων, που συνταυτίζονται όλοτελα με την αρχαία Έλληνική τραγωδία, — γραμμένη πάντα για μεγάλο αριθμό θεατών — διευθέτησε άνετα τις μεγάλες δυσκολίες που του παρουσίασαν τά μεγάλα πλαίσια του Choillot. Το έργο κι η σκηνοθεσία του, οι κινήσεις και τά αισθήματα κυριαρχούν με άνεση στη σκηνή και στην αίθουσα, μέσα στην όποια δυό χιλιάδες θεατές αναβαπτίζονται μέσα στο άθάνατο πνεύμα της τραγωδίας.

Τό άποτέλεσμα είναι πολύ περισσότερο αξιολογώμετο, γιατί, παρ' όλο που η έρμηνεία δέν έχει άπόλυτη όμοιογένεια, άν και έγινε από θαυμάσια στοιχεία, ο κ. Κακογιάννης κατόρθωσε να εκμεταλλευθεί με θαυμαστό τρόπο και ν' αξιολογήσει ακόμα τόσο τις έλλείψεις ώρισμένων ήθοποιών όσο και τις ικανότητές τους. Η πειθαρχημένη εμφάνιση του «χορού» είναι άξια ιδιαίτερου θαυμασμού.

Τό πρόβλημα αυτό — δηλαδή του «χορού» — είν' ένα πρόβλημα που οι Έλληνες σκηνοθέτες έχουν ν' αντιμετώπισουν πολύ συχνά. Όμως ο κ. Κακογιάννης αξίζει μεγαλύτερο θαυμασμό γιατί είχε ν' αντιμετώπισει αυτό τό πρόβλημα στο Παρίσι που δέν διαθέτε ομάδα συνηθισμένη στη δύσκολη όμαδική δουλειά των χορικών σαν την ομάδα που διαθέτει το Έθνικό Θέατρο Αθηνών.

Μερικά εύρήματα, όπως ο χορός του πυρσού για τον άφορισμό της Κασσάνδρας, έχουν μεγάλη θεατρική αξία.

Σε γενικές γραμμές ο Ευριπίδης, ο πιο «πολιτισμένος», ο πιο ελφωνικός από τους Έλληνες τραγικούς, αυτός που μπορούσε να φανεί στους ήράκλειους προγόνους του λίγο έπιτηδευμένος, έπηρεασμένος από τον διανοητικισμό και τον σκεπτικισμό που χαρακτήριζαν την αρχή της παρακμής, μάς παρουσιάζει με την σκηνική γλώσσα του Κακογιάννη βίαιος, βάρβαρος, με δωρική άκμα τραχύτητα και μέσα στην σκληρότητα των ήρώων του διαφαίνεται η όργη, η άπόγνωση, η άρά, το άγριο και μοιραίο ύφος του μεσογαϊκού τραγωδού και η ζωντανή άγωνία που προκαλούν τά μεγάλα έγκλήματα κι' οι μεγάλες δυστυχίες.

Μετ.: ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΣ

ΓΕΝΙΚΑ

— Έχει έπισκεφθή για λίγες μέρες την Αθήνα και την Κύπρο ο δρ Κώστας Προυσής.

— Ο κ. Γιώργος Μπίστης πήρε τό δίπλωμα σκηνοθεσίας από την Βασιλική Ακαδημία Δραματικής Τέχνης του Λονδίνου με έξαιρετική τιμή. Το δίπλωμα μεταξύ άλλων υπογράφει και ο Σέρ Όλιβιερ.

— Στο περιοδικό «Ήπειρωτική Έστια» (άρ. 157) δημοσιεύεται τό ραδιόδραμα του κ. Κ. Χρυσάνθη «Νικολό Παγκανίνι», που μεταδόθηκε από τό ΡΙΚ.

— Στην «Ποιητική Άνθολογία 1930—1965» του Γιάννη Κορδής (Αθήνα 1965) περιλαμβάνονται οι έξής Κύπριοι: Π. Κριναίος, Ν. Κρανιδιώτης, Α. Λυκαύγης, Ξ. Λυσιώτης, Κ. Μόντης, Έλλη Πασιόνη, Α. Περνάρης, Δ. Χαμπουλίδης, Κ. Χρυσάνθη.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ε΄

ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1964 — ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1965

Πνευματική Όμάδα: Φρ. Βράχας, Κ. Μόντης, Τ. Φυλακτού,
 Ά. Χριστοφίδης, Κ. Χρυσάνθης.
 Γραμματέας τής ομάδας Κύπρος Χρυσάνθης
 και ύπεύθυνος εκδότης: Άνδροκλέους 2, Λευκωσία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΣΗ

Άθανασούλης Κρ.: Τò μαγαζί, 270.
 Άναγνώστου — Μπουκουβάλα Ά.: 'Η
 Άθηνά Ταρσόυλη, 28.
Apolinaire G. (μετ. Μ. Άακωβίδης): Οί καμπά-
 νες, 241.
 Βότση Όλγα: Τρία ποιήματα, 137 — Άετέ
 μεγάλη, Έμεινες ανέγγιχτος, 302.
 Γαλάζη Π.: Τέσσερα ποιήματα για τήν Άντιγό-
 νη, 130.
 Γλέζου—Ζευγώλη Δ.: Παλαμήδι, 301.
Cummings E. (μετ. Κ. Χρυσάνθης): 'Ηλιοβασίλεμ-
 μα, 283.
 Δέλφης Φ.: Ένα ζεστό πρωινό στη Βαλτική
 άχτη, 50.
 Δόξας Τ.: Φώς τής Όλυμπίας, 72.
Gerini G. (μετ. Φ. Δέλφης): Σαπφώ, 164.
Jimenez J. (μετ. Ά. Παρθένης): Ρότα, 236.
 Ζαχαριάδης Τ.: Τρία ποιήματα, 312.
 Ιωάννου Μ.: Μιά φίλια έσθησε, 77.
Italia — Cecchini A. (μετ. Φ. Δέλφης): Γυμνές
 μουριές, 241 — Έρωτας και Ψυχή, 241.
 Κάρμιος Χρ.: Χαίρε σποδός, Φώς, 99 — Χρι-
 στός Άνέστη, 219.
 Κινέζοι Ποιητές (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Πε-
 ήνητα κινέζικα ποιήματα, 133, 171, 197, 246.
 Κοντού Ν.: Έγνος στην Κύπρο, 101.
 Κριναίος Π.: Τρία ποιήματα, 159.
 Λαδόμματος Ά.: Στό δάσκαλο Θ. Σοφοκλέους,
 311.
 Λυκαύγης Ά.: Καϊόμενο δάσος (άπόσπασμα),
 140 — Άνταρσία, 236 — Στόν ήλιο τόν ένα επί-
 κληση, 325.
Macleish A. (μετ. Ν. Σπάνιας): Τέσσερα ποιήμα-
 τα, 195.
Mazade F. (μετ. Φ. Δέλφης): Τραγούδι, 77.
 Μεσεθρινός: Έσεις, 50 — Δυò ποιήματα, 190.
 Μιχαηλίδης Κ.: Ένα γράμμα, 33.
 Μόντης Κ.: Τρία ποιήματα, 206.
 Μολλη Τ.: Στήν Άθηνά Ταρσόυλη, 28.
 Νίτσε Φρ.: (μετ. Ε. Πλατή): Ό ήλιος βασι-
 λεύει, 318.
 Παναγή Είρ.: Μιά γυναίκα μιλά για τόν πόλε-
 μο, 7 — Γράμμα από τόν Πενταδάκτυλο, 188 —
 Ένα γράμμα για τò Γκόδφρι, 273.
 Παναγιώτου Γ.: Δυò ποιήματα, 272.
 Παναγιώτου Ν.: Μαρτυρίες, 306.
 Παναγιωτούνης Π.: Τρία ποιήματα, 302.
 Παπαδόπουλος Γ.: Πηγή φροντίδων, 18 —
 Άπάντηση σ' ένα γράμμα, 34 — Βροχή, 229.

Παρθένης Ά.: John F. Kennedy, 8.
 Πατίχη Μ.: Τής άνοιξης, 187.
 Παυλέας Σ.: Τι σημαίνει νά είσαι Έλληνας,
 79 — Κλειδί λογικής, 182 —
 Περνάρης Ά.: Προφήτης Άλίας, 6 — Τò τρα-
 γούδι τής χαράς, 85 —
 Πετρής Τ.: Ένα κόκκινο τριαντάφυλλο, 292.
Prevert J. (μετ. Μ. Άακωβίδης): 'Η άπελπισία
 κάθισε σ' ένα παγκάκι, 104.
Quasimodo S. (μετ. Φ. Δέλφης): Βουλαγμένος
 βαρύαλος, 241.
 Ρίλκε (μετ. Ε. Πλατής): Ρόδο..., 319.
Rimbaud A. (μετ. Αίγλη Θεοχαρίδου): Δυò ποιή-
 ματα, 164.
Ronsard (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Έπίκληση στην Ά-
 φροδίτη, 319.
 Ρούθ: Άθηνά Τουρσόυλη, 28.
 Σελλεντίν Χ.: (μετ. Φ. Δέλφης): Πάνω στην
 άχτη, 50.
Salvetti G. (μετ. Φ. Δέλφης): Ό Όμηρος δέν τρα-
 γουδάει, 241.
 Σισμάνης Ά.: Ό χαμός τού λεβέντη, 14 —
 Πρώτο σχεδιάσμα, 160.
 Σπανός Ν.: Άκταιωρός «Φαέθων», 15.
Spassow T. (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Πίστη, 105.
 Σταυρίδης Φ.: Τέσσερα ποιήματα, 1 — Άτι-
 τλο, 105 — (άιτιλο), 303.
 Στεφανίδης Τ.: Όρες, 57.
 Σωτηρίου Σ.: Ένα γράμμα, 129.
Thompson P. (μετ. Φ. Δέλφης): Λυρική άγάπη,
 290.
Tympani G. (μετ. Φ. Δέλφης): Αίθουσα άναμο-
 νής, 241.
Valéry P. (μετ. Ν. Σπάνιας): Τά βήματα, 243.
 Φιλίππου—Λαδάκη Ν.: Έπεισόδια, 39.
 Φλόγας Ν.: Καρτερούμε, 67.
Frost R. (μετ. Ά. Χριστοφίδης): Πατώντας τά φθι-
 νωπωρινά φύλλα, 219.
 Φυλακτού Τ. Λυρικά τετράστιχα, 125.
Yeats W. (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Όταν περάση ή
 νιότη σου, 230.
 Χρυσάνθης Κ.: Όρα πατρίδας, προσ. τε. 51
 —Στούς δασκάλους που πέσανε σ' έλλησικούς ά-
 γώνες, 132 — Άποχαιρετιστήριο στόν Λουκή Ά-
 κρίτα, 158 — Στούς μαθητές τού Παγκ. Γυμνα-
 σίου που πέσανε για τήν πατρίδα, 220 — Δώδε-
 κα στιγμές, προσ. τε. 58—59.

ΔΙΗΓΗΜΑ — ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
 Άκάμας Ά.: Τò ήμερολόγιο ένός γεωπόνου
 (άπόσπ.), 242.

- Ἀκρίτας Λ.: Ἀρματωμένοι (ἀπόσπ.), 155 — Νέος μὲ καλὰς συστάσεις (ἀπόσπ.), 157.
- Ἀντωνιάδης Ἀ.: Περίοδος πολέμου, 16 — Ἐπανάληψη, 131.
- Gjæstad E.** (μετ. Μεσεθρινός): Ὁ θησαυρός τοῦ Βουνοῦ, 102.
- Κάρμιος Χρ.: Πένθιμες στιγμές, 291.
- Κουτσουλίδης Ἀ.: Ἐκ τῶν ὑπερημάτων μας, 48 — Πήδημα σὸ ποτάμι, 184.
- Παπαδημητρίου Ρ.: Μπουρλοτιέρης, 213.
- Παπαδημητρίου Ε.: Ὁ χρόνος τῆς θύελλας, 307.
- Petrescu C.** (μετ. Μεσεθρινός): Ὁ δάσκαλος καὶ οἱ ἀρχές τοῦ χωριοῦ (ἀπόσπ.), 278.
- Πολιτάρχης Γ.: Δεμένα Καράθια, 73, 95.
- Σταύρου Μ.: Τὰ ἀρχοντόσπιτα, 165.
- Χριστογιάννης Γ.: Τὸ κοακίνιαμα, 237.
- ΘΕΑΤΡΟ**
- Ἀκρίτας Λ.: Ὅμηροι (ἀπόσπ.), 158.
- Williams T.** (μετ. Χρ. Καμέρης): Ἡ λαίδη τῆς Λοσιὸν Λάρκσπερ, 92.
- Χρυσάνθης Κ.: Ὁ Ἡράκλειος, προσ. τε. 50.
- ΔΟΚΙΜΙΑ — ΜΕΛΕΤΗ**
- Ἀλεξανδράκης Μ.: Ὁ Μακρυγιάννης καὶ τὰ νεοελληνικά γράμματα, 207.
- Ἀλιθέρης Γλ.: Νίκος Καζαντζάκης, 270.
- Γιάκος Δημ.: Ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέρης καὶ ἡ ποίησις τῆς «ἀρχῆς χειρονομίας», 304.
- Δημητρίου Κ.: Ἡμερήσιος καὶ περιοδικὸς τύπος τῆς Κύπρου κατὰ τὸ 1964, 320.
- Κουτσάκος Ἰ.: Ἀφαίρεσις καὶ ἀπολυτοποίησης εἰς τὴν νεωτέραν τέχνην, 191 — Τί εἶναι ἡ λογοτεχνία κατὰ τὸν Σάρτρ, 274.
- Λοιζίδης Ν.: Ἡ Κύπρος στὴν ποίησις τοῦ Σεφέρη, 138.
- Παναγιωτοῦνης Π.: Εἰσαγωγή στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία προσ. τεύχη 53, 54, 55, 56.
- Περνάρης Ἀ.: Ὁ ποιητὴς ἕνα κενό, 78.
- Πιλαθάκης Κ.: Μετάσταση τῆς προστακτικῆς, 316.
- Σιαμπατίν Ἰ. (μετ. Ἰππ. Μιχαηλίδης): Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία Κύπρου, 68.
- Σπανός Ν.: Ἡ παρουσία τῆς γυναίκας στὴν ποίησις τοῦ Σεφέρη, 9 — Ἀπόψεις γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ στίχου τοῦ Σεφέρη: «Ὁ ποιητὴς ἕνα κενό», 244.
- Χριστογιάννης Γ.: Πολύγωνος Βαλῆς, ὁ Θάσιος, 293.
- Χριστοφίδης Ἀ.: Τὸ μαῦρο καὶ τὸ ἄσπρο, 3, 53, 62, 89, 127, 161 — Θωμάς Ἐλιοτ, 135 — Ἡ θεωρία τῶν πληροφοριῶν καὶ μερικὲς προεκτάσεις τῆς, 287 — Θεάτρο ἀπὸ τὸ Ραδιόφωνο, 313.
- Χρυσάνθης Κ.: Ἡ στιχουργικὴ τοῦ κυπριακοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, προσ. τε. 49 — Ὁ νόθος στίχος δεκαεξαύλλαθος τροχαϊκὸς σὸ δημοτικὸ τραγοῦδι τῆς Κύπρου, 100 — Μερικά γιὰ τὸ Νίκο Νικολαΐδη τῆς Κύπρου, 231 — Τρία κείμενα τοῦ Δημ. Λιπέρτη, 284 —
- ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ — ΣΧΟΛΙΑ — ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΛΠ.**
- † Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ὁ Γ': Γράμμα, 83 — Ὀμιλία, 108 — Δήλωση, 153.
- Ἀλεξανδράκης Μ.: Γιὰ τὸ «Ἀφιέρωμα», 149 — Δήλωση, 153.
- Βοσνιάκωφ Ντ.: Ἡ σύγχρονη βουλγαρικὴ λογοτεχνία ἀνὰ τὸν κόσμο, 29.
- Βράχας Φρ.: Τὸ πέρασμα τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, 143.
- Claudel P.** (μετ. Χρ. Κάρμιος): 10 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του, 226.
- Δέλφης Φ.: Τὸ σπῖτα τοῦ Σικελιανοῦ στοὺς Δελφούς, 21.
- Δημητρίου Κ.: Ἐκθεση Ἑλληνικοῦ Βιβλίου, 203 — Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη, 255.
- Εὐαγγελίδης Σ.: Μετάφρασις ἀπὸ τὸν Παλαμὰ τοῦ «Ἐθνικοῦ Ὑμνου» τοῦ Μιστράλ, 150.
- Ζορπᾶς Ἀπ.: Ἐπίγραμμα σὲ ἥρωο, 178.
- Καζαντζάκη Ἐ.: Γράμμα, 83.
- Καραγιώργης Β.: Ὀμιλία, 107.
- Καρζῆς Λ.: Ἐλευθέριος Βενιζέλος, 52.
- Καρθαίου Ρ.: Προσλαλιά γιὰ τὴν Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη, 28.
- Καραφωτιάς Γ.: Θύμηση τοῦ προέδρου Κένεντυ, 251.
- Κληρίδης Ν.: Μιά ἀποψη γιὰ τὴ λέξη «Λαντρον», 25.
- Λαγάκος Εὐστ.: Ἀντιφώνηση, 111 — Ἀποχαιρετιστήριος ἐπιστολή, 117.
- Λοιζίδης Σ.: Μνημόσυνο στὸν Κύπριον Ἐθναπόστολον Γ. Καραγιάννη, 24.
- T. Maulnier** (μετ. Χρ. Κάρμιος): Τὸ θέατρο — οἱ ἀθάνατοι Ἑλληνες, 337.
- Maurois A.** (μετ. Χρ. Κάρμιος): Τὸ «Νέο Μυθιστόρημα», 192.
- Μαυρουλίδου Λ.: Προσλαλιά γιὰ τὴν Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη, 27.
- Μεσεθρινός: Cesar Petrescu, 278.
- Μινωτῆς Ἀ.: Ἀγωνιζόμενη Κύπρος, 149.
- Μισσιδης Ἀ.: Ἀρχιμανδρίτης Ἰππόλυτος Μιχαηλίδης, 68.
- Παπαχρυσόστομος Χρ.: Ἀγωνιστικὸι τρόποι τῶν Ἀγγλων στὴν Κύπρο, 200.
- Παττίχη Μ.: Ἡ ἐξελικτικὴ πορεία τῆς παιδείας, 54 — Ἡ ἑλληνικὴ φύσις καὶ ἡ ἐλευθερία, 249.
- Περνάρης Ἀ.: Ὑλαντρον, 26 — Ὀμιλία, 110
- Πετρίδης Φρ.: Λουκῆς Ἀκρίτας, 221 — Ὀμιλία, 227.
- Πιερίδου Ἀ.: Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, 200.
- Πιλαθάκης Κ.: Γέραντρον — Ἰαντρον, 117.
- ΡΙΚ: Ἐνα σχόλιο 3.9.64, 23 — 30.9.64, 51 — Ὁ Μακκιαθελισμὸς τοῦ Ἄτσεσον, 120 — Συνέντευξις τοῦ Ἄλ. Μινωτῆ, 144 — 25.1.1965, 173 —
- Simon P.** (μετ. Χρ. Κάρμιος): Ἡ θέσις τῆς ποιήσεως, 174.
- Σπάνιας Ν.: Φόρος τιμῆς στὸν S. O'Casey, 82 — A. Macleish, 195.
- Σπυριδάκης Κ.: Ὀμιλία 109 — Προσφώνηση, 110 — Γιὰ τὸ «Ἀφιέρωμα», 149 — Ὁ Λουκῆς Ἀκρίτας καὶ ἡ Κύπρος, 154.
- Ταρσοῦλη Ἀ.: Ἀπάντηση, 29.
- Weil S.** (μετ. Ἡθῆ Χριστοδοῦλου): Ἀποσπάσματα, 256.
- Χάρης Π.: Ἡ μεγάλη ἐνοχή, 26.
- Χατζηψάλτης Κ.: Henri Gregoire, 80.
- Χατζίνης Γ.: Ἡ «Κύπρος» τῆς Ἀθηνᾶς Ταρ-

- σούλη, 20.
 Χριστοδοπούλου "Η.: "Ένα γράμμα για τὸ ἔργο τοῦ Κ. Χρυσάνθη, 179 — "Απὸ ἕνα βιβλίου τῆς Simone Weil, 255.
 Χριστοδοπούλου Μ.: "Ίλιαντρον, 118.
 Χριστοφίδης Μ.: "Η κ. Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη, 114 — "Η Κύπρος ὡς μόνη ἡσὸς στερουμένη τὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν, 201.
 Χριστοφίδης Ἀ.: Συνέντευξη μὲ τὸν κ. Τ. Ἀθανασιάδη, 253.
 Χρυσάνθη Κ.: Ὁ ἀπολογισμὸς τῆς τέταρτῆς μας χρονιάς, 19—Λογοτέχνες στὴ διδασκαλία τῆς λογοτεχνίας μας, 22 — Μιλτιάδης Δελιδάνης, 22 — Μιά παράλειψη στὴν ἔκδ. Βασ. Μιχαηλίδη «Ποιήματα», 26 — "Η 28η Ὀκτ. καὶ τὸ κυπριακό, 51 — "Η πατριωτικὴ λογοτεχνία, 80 — Τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» μας στὴν Κύπρου, 106 — Εὐστάθιος Λαγάκος, 106 — Τὸ «Ἄξιον ἔστιν» τοῦ Μ. Θεοδωράκη, 107 — Ἀπολογισμὸς τοῦ πνευματικοῦ 1964 τῆς Κύπρου, 141 — "Η γυναίκα στὴν κυπριακὴ λογοτεχνία, 173 — "Η κυπριακὴ ἐπιστῆμη, 199 — Μαχαιριές στὴν ἐθνικὴ μας ὑπόσταση, 298 — Ὁ Νίκος Νικολαΐδης καὶ μερικὲς ἐκδηλώσεις, 326.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

- Δαλμάτη Μ.: Α. Brancaforte «Θεὸς καὶ προ-
 ἠληματικότητα», 262.
 Ἰωαννίδης Ἀ.: Τὸ νησί τῆς Ἀφροδίτης, 267.
 Κουτσᾶκος Ἰ.: Ε. Πλατῆ «Τὸ ἐρωτικὸ στοι-
 χεῖο στὸ μουσικισμὸ», 118 — Ἀ. Χριστοφίδη «Τὸ
 ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο», 328.
 Μ. Κράλης: Ἐκθέσεις, 334.
 Λαδόμεματος Ἀ.: Φ. Γιολφὸλη «Ἱστορία τῆς
 Νεοελληνικῆς Τέχνης», 260.
 Πάναγι Ἐίρ.: Ἑλλῆς Παιωνίδου «Παλάμη ἀ-
 νοιγμένη στὸν ἥλιο», 177.
 Παττίχη Μ.: Διαλεκτῆς Ζευγώλη «Ὁ κύκλος τῆς
 ἀγάπης», 258.
 Περνάρης Ἀ.: Γκ. Μπινιάρη «Ὁ μεγάλος βάλ-
 τος», 178 — Μ. Καραγάτση «Τὸ 10», 203 — Ε.
 Ἀβέρωφ «Ἡ φωνὴ τῆς γῆς», Ε. Βλάμη «Γαλα-
 ξίδι», Δημ. Ζαδέα «Μιά πολιτεία ὄνειρεύεται»,
 261.
 Πιερίδου Ἀγγ.: Ἑλ. Παπαδάκη «Πληροφορίες
 καὶ σχέδια ἀπὸ τὰ ὄφρα καὶ κεντήματα Θεσσα-
 λονίκης», 330.
 Σίταρος Λ.: Π. Παπαγαθαγγέλου «Γιὰ τῆς καρ-
 διας τὸ πύρωμα», 203 — Μουσικὴ κίνηση στὴ
 Λευκωσία τὸν Μάιο—Ἰούνιο, 332.
 Σπανός Ν.: Δημ. Γιάκου «Ὁ δρόμος τῆς χαρα-
 γῆς», Γλ. Ἀλιθέρη «Προσμεταρτυρία», 30 — Κ.
 Χρυσάνθη «Δεκατρία (κακοψήμαδα) ἀντιποικιτικά
 θέματα», 83 — Τ. Δόξα «Γιῶργος Σεφέρης», 120
 — Κ. Χρυσάνθη «Ὁ Ἡράκλειος», «Νενίκηκε τὸ
 θάνατο», «Ἔρα πατρίδας», 147 — Μ. Νικολαΐ-
 δη «Γύρω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ», Χρ. καὶ Π. Κυπρια-
 νοῦ «Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας λυρικοὶ ποιητές», 176
 — Μ. Δαλμάτη «Ὁδηγὸς Μουσείου», Τ. Γκοσιό-
 πουλου «Ἡ Πνευματικὴ Θεσσαλονίκη», 257 — Θί-
 σσος Ἡλιόπουλου, ΟΘΑΚ, ἔκθεση φωτογραφιῶν,
 267.

Χρυσόχοδς Ἀ.: Α. καὶ J. Stylianou "The
 painted Churches of Cyprus", 55.

- Χρυσάνθη Κ.: Γ. Μ. Πολιτάρχη «Πρόσωπα καὶ
 ἰδέες», 146 — Ἡλ. Σιμόπουλου «Τὸ μεγάλο πο-
 τάμι», 177 — Δημ. Γιάκου «Μορφές καὶ θέματα
 Λογοτεχνίας», 223 — G. Lanitis «Νᾶσος τὰς Ἀ-
 φροδίτας», Σ. Παυλέα «Μεσοδιάστημα», Μ. Πα-
 σαρδῆ «Ποιήματα II», Ὀλγας Βότση «Ὁ μεγά-
 λος ἦχος», Στ. Σκιαδᾶ «Βρέχει ἀδιάκοπα στὸν
 κάμπος», 262 — Β. Μπαγλάνη «Ἀπόπειρα αὐτάρ-
 κειας», Κ. Στεργιόπουλου «Ὁ κίνδυνος», 298 —
 Ἀ. Βλάχου «Ἡ κόρη τοῦ παντοπώλου», 300 —
 Σ. Καρακάση «Καθάφης», 331.
 ΠΕΝΘΗ: Μ. Δαλμάτη «Ζαφέρης Π. Βάλθης», 327.
 ΓΛΥΠΤΑ κλπ.: Ν. Δυμιῶτη «Γλυπτὰ», 220 — Πολ.
 Βαγῆ «Μητέρα», 297.
 ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ: Χαρ. Δικάιου «Ἄνοιξη», 313.
 ΓΕΝΙΚΑ: 32, 56, 84, 121, 150, 179, 204, 228,
 268, 300.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Ἐποχές (Ἀθήνα) ἀρ. 28 — Cyprus To-day
 (Λευκωσία) ἀρ. 4 (III τόμ.) — Ἰλιός (Ἀθήνα)
 ἀρ. 37—38 — Περιοδικὸ Ἑλληνίδων Βορείου Ἑλ-
 λάδος (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 81 — Ἡπειρωτικὴ Ἑ-
 στία (Ἰωάννινα) ἀρ. 156 — Φιλολόγος (Θεσσαλο-
 νίκη) ἀρ. 4 — Δελτίον Χειρουργικῆς Ἐταιρείας Κύ-
 πρου (Λευκωσία) ἀρ. 3 — Διαγώνιος (Θεσσαλονί-
 κη) ἀρ. 3 (β' περ.) — Ἐπιθεώρηση Τέχνης (Ἀθή-
 να) ἀρ. 122—123 — Μαθητικὴ Ἑστία (Λευκωσία)
 ἀρ. 39 — Τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς (Ἀθήνα) ἀρ. 38 —
 Ραδιοπρόγραμμα (Λευκωσία) ἀρ. 17 καὶ 18 —
 Thespis (Ἀθήνα) ἀρ. 2/3 — Ἐλεύθερο Πνεῦμα
 (Ἰωάννινα) ἀρ. 3 — Σύνορον (Ἀθήνα) ἀρ. 34 —
 Θέατρο (Ἀθήνα) ἀρ. 20 — Κρητικὴ Ἑστία (Χα-
 νιά) ἀρ. 155 — Poesia de Venezuela (Caracas)
 ἀρ. 13 — Liri-a Hispana (Caracas) ἀρ. 265 —
 Ἑλληνικά θέματα (Ἀθήνα) ἀρ. 112 — Ἐπιθεώρη-
 σις Shell ἀρ. 125 — Περιηγητικὴ (Ἀθήνα) ἀρ. 80
 — Δελτίον Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας
 (Ἀθήνα) ἀρ. 19/20.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Παγκύπριον Γυμνάσιον Θηλέων
 Παλλουριωτίσσης: Ἐπετηρὶς οχο-
 λικοῦ ἔτους 1963—1964.
 Ἄρη Χατζιδάκι: Ἐάν τὸ βουνὸ τὸν Ψηλορεί-
 τη, Ἡράκλειον, 1965.
 Κώστα Λουκάκη: Τὸ παιδάκι ποῦ ἔφυγε,
 Ἀθήνα, 1965.
 Μάριου Ρουσιάδη: Ἡ πίκρα τοῦ ἡλίου, τὸ
 αἷμα καὶ ἡ ἄβυσσος, 1965.
 C. Athanatos: Reflets des Flammes, Paris,
 1965.
 Λούλα Βάλθη—Μυλωνᾶ: Μονάκριβη φωτιά,
 Ἀθήνα, 1965.
 Ἑλ. Παπαδάκη: Ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς Θάσου,
 Θεσσαλονίκη, 1965.
 Γ. Χατζηκωστή: Εὐαγόρας Παλληκαρίδης, Ἀ-
 θῆνα, 1965.
 Γ. Χατζίνη: Ἡ παλῖρροια, Ἀθήνα, 1965.
 Γ. Ν. Κάρτερ: Ποιήματα 5, Ἀθήνα, 1965.

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ
ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Νέα Έκδοση τοῦ 1964
Καλύπτει τὰ χρόνια ὡς τὸ 1964
Τρεῖς τόμοι
Κατάλληλη γιὰ συλλόγους, σχολεῖα, ὠδεῖα.
Πωλεῖται σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΝ

Συνεργάζονται. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης Μακάριος, Φρ. Βράχας, Χάρης Γαβριηλίδης, Ἀ. Διαμαντῆς, Ἀνδρέας Δημητριάδης, Κωστ. Ἰωαννίδης, Ὀδυσσεύς Ἰωαννίδης, Βάσος Καραγιώργης, Χρῆστος Κατάμης, Ἀνδρέας Κολλίτσης, Ἀνδρέας Κοντόπουλος, Ἀνδρέας Κούρος, Χρῦσανθος Κυπριανοῦ, Κώστας Κύρρης, Κώστας Π. Μιχαηλίδης, Παν. Παμπορίδης, Ἀθαν. Παπαγεωργίου, Θεόδ. Παπαδόπουλος, Παν. Παττίχης, Παν. Περσιάνης, Ἅγιος Συρίμης, Κ. Χατζηστεφάνου, Ἀνδρέας Χριστοδουλίδης, Γεώργ. Χριστοδουλίδης, Μεν. Χριστοδούλου καὶ Κύπρος Χρυσάνθης.

Τιμὴ £ 1.=

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΕΠΟΥΣ

1940 — 1941

(ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ — ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ — ΚΡΗΤΗ)

Ἐπιμέλεια Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ καὶ Π. Π. ΝΑΘΑΝΑΗ

Τιμὴ 120 δραχμῆς

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ

1. Γρηγόρης Αὔξεντίου
2. Νενίκηκε τὸν Θάνατο
3. Ἦταν ὅλοι τους ἀντρείοι
4. Τὸ κρησφύγετο
5. Ἡ προδοσία
6. Ἡ ἀνάσταση τοῦ ἀντάρτη

Γράψετε στὸ περιοδικό μας.

ΓΚΑΛΕΡΙ ΗΛΙΑΔΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 29 — ΑΘΗΝΑΙ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ — ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ — ΠΙΝΑΚΕΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ —
ΕΠΙΠΛΑ ΣΤΥΛ — ΑΣΗΜΙΚΑ — ΠΟΡΣΕΛΑΝΕΣ — ΤΑΠΗΤΕΣ
ΠΕΡΣΙΚΟΙ — ΑΝΤΙΚΕΣ — ΑΡΧΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ — ΕΙΚΟΝΕΣ.

ΕΡΓΑ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ — ΕΡΓΑ ΑΞΙΑΣ — ΣΠΑΝΙΑ — ΔΥΣΕΥΡΕΤΑ.

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΣΙΩΤΕΡΑ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΓΟΡΑΙ — ΠΩΛΗΣΕΙΣ — ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ — ΑΝΤΑΛΛΑΓΑΙ.

ΜΗΝ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΤΕ ΝΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΦΟΝΤΕ ΣΑΝ ΒΡΕΘΟΝΤΕ
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.